

342-11
คสช. 50
อ. 8

ตัวแปรที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย
โรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร

ปริญญานิพนธ์

ของ

สุวรรณี ทองคำ

7 ธ.ค. 2549

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

พฤษภาคม 2549

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ตัวแปรที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย
โรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ
ของ
สุวรรณี ทองคำ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
พฤษภาคม 2549

สุวรรณี ทองคำ. (2549). ตัวแปรที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย
โรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม.
(การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
คณะกรรมการควบคุม: ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (ราชบัณฑิต)
อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครู
ปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ใน 4 บทบาทคือ บทบาทในฐานะ
ผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก บทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน
และบทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านโรงเรียนซึ่งได้แก่
บรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียนและตัวแปรด้านครูซึ่งได้แก่ ประสบการณ์ในการสอน เงินเดือน
และสวัสดิการ การเห็นคุณค่าในตนเอง ลักษณะของงานที่ทำ กับ การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่
ของครู และศึกษาตัวแปรด้านโรงเรียนและตัวแปรด้านครูที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามบทบาท
หน้าที่ของครู

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน
กรุงเทพมหานคร ในกำกับดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1
ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2547 จำนวน 296 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น
แบบสอบถาม แบบตรวจสอบรายการและแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของ
ลิเคิร์ท (Likert's Rating Scale) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean)
ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson
Product Moment Correlation Coefficient) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบแต่ละ
ขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

1. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน
กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละบทบาท พบว่า บทบาทใน
ฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ และบทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก อยู่ในระดับมาก ส่วนบทบาทใน
ฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน และบทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร อยู่ในระดับปานกลาง
2. ตัวแปรด้านโรงเรียนซึ่งได้แก่บรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน มีความสัมพันธ์
เชิงบวกกับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโดยรวมและทุกบทบาท

ตัวแปรด้านครูซึ่งได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเอง เงินเดือนและสวัสดิการ ลักษณะ
ของงานที่ทำมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโดยรวมและ
ทุกบทบาท

3. ตัวแปรด้านโรงเรียนซึ่งได้แก่ บรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียนและตัวแปรด้านครู ซึ่งได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเอง เงินเดือนและสวัสดิการ และลักษณะของงานที่ทำ สามารถทำนายการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยสามารถทำนายได้ร้อยละ 59.29 โดยที่ตัวแปร การเห็นคุณค่าในตนเองสามารถทำนายได้ดีที่สุด สามารถทำนายได้ร้อยละ 50.41

VARIABLES RELATED TO THE KINDERGARTEN TEACHERS' ROLE OF
PERFORMANCE FOR PRIVATE KINDERGARTEN SCHOOLS
IN BANGKOK

AN ABTRACT
BY
SUWANNEE THONGKUM

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Education Degree in Educational Administration
at Srinakharinwirot University
May 2006

Suwannee Thongkum. (2006). *Variables related to the Kindergarten Teachers' role of Performance for Private Kindergarten Schools, In Bangkok* . Thesis, M.Ed. (Educational Administration). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Prof. Dr. Sermsak Wisalaporn, Dr. Rachan Boontima.

The purposes of this research were to study variables related to the kindergarten teachers' role of performance for private kindergarten schools, in Bangkok in four aspects; the role of teaching, the role of care-taking children, the role of developing teaching technology and the role of administrating curriculum, to study the relationship between school variables such as school environment atmosphere and teaching variables such as teaching experience, salary and welfare, self – esteem and job characteristics toward teachers performance and to study school variables and teacher variables which affected teachers role of performance.

The sample used for the study consisted of 296 teachers randomly selected from private kindergarten schools in Bangkok by Bangkok Educational Service Area Office 1 from 1st Semester B.E. 2547 (A.D. 2004) academic year. The instrument used for data collection was a five Likert-type scale questionnaires developed by the researcher, and the data were analyzed by percentages, mean, standard deviation, Pearson's product-moment correlation coefficient and stepwise multiple regression analysis.

The research findings were as follows :

1. All 4 roles of kindergarten teachers' role of performance for private kindergarten schools in Bangkok by Bangkok Educational Service Area Office 1 were at medium level and when considering to each role, it was founded that the role of teaching and the role of care-taking of children were at high level while the role of developing teaching technology and the role of administrating curriculum were at middle level.

2. School variables i.e. school environment atmosphere positively related to teachers roles of performance both in general and in particular aspect.

Teacher variables i.e. teaching experiences, salary and welfare, self – esteem and job characteristics positively related to teachers' roles of performance both in general and in particular role.

3. School variables i.e. school environment atmosphere and teacher variables i.e. salary and welfare , self – esteem and job characteristics could be used to predict the teachers' roles of performance significantly at the level of .001 with 59.29% of predictability and the variable of self-esteem could be used to predict best with 50.41% predictability.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

ตัวแปรที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติหน้าที่ของครูปฐมวัย
โรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร

ของ
สุวรรณี ทองคำ

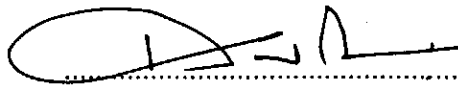
ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

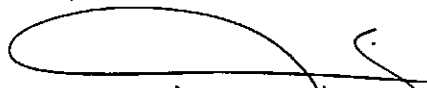
.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญสิริ จีระเดชากุล)

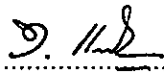
วันที่ ...19..... เดือน พฤษภาคม พ.ศ.2549

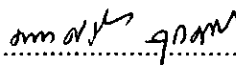
.....ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์
(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศวลาภรณ์)

.....กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์
(อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทัศนา แสงศักดิ์)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์ ดร.มารศรี สุธานี)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ ด้วยความเมตตา กรุณา และความเอื้ออาทรจากบุคคลหลายท่าน ผู้วิจัยได้สัมผัสวิถีทางแห่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย จนประสบความสำเร็จในครั้งนี้ ขอกราบขอบพระคุณ “ครู” ปุชนียบุคคล ศาสตราจารย์ ดร. เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (ราชบัณฑิต) ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ ครูกัลยาณมิตรที่ผู้วิจัยสำนึกในความมีเมตตา อย่างสูงเสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร. ราชันย์ บุญธิมา กรรมการที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทศนา แสงศักดิ์ และอาจารย์ ดร.มารศรี สุธานี กรรมการเพิ่มเติมในการสอบปากเปล่า

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ อาจารย์สุทิพรรณ พัฒนพาณิชย์ รองศาสตราจารย์ ดร. กุลยา ดันติผลาชีวะ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุมานัน รุ่งเรืองธรรม และอาจารย์สรวิชัย จันทวรภาพ ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ แก้ไข และชี้แนะการสร้างเครื่องมือวิจัย

ขอขอบคุณท่านผู้บริหารและครูโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือในการให้ข้อมูล

ขอขอบคุณ คุณอัมพร สีน้อย คุณดลพร ทวาโรจน์ คุณสายพิน อินสม ผู้ซึ่งเป็นทั้งพี่และเพื่อนร่วมรุ่น 29 มิมิตรไมตรีส่งมอบแรงใจและแรงกายให้ผู้วิจัยได้พบจุดหมายของการศึกษาในครั้งนี้ รวมถึงขอขอบคุณ คุณสุรางค์ เบญจศรี ที่ให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำต่าง ๆ

ขอขอบคุณครูและบุคลากรในโรงเรียนอนุบาลมลิวลย์ คุณสุนทร เชิดชูภูมิกุล คุณพิฑูรย์ ทองคำ น้องชาย และหลาน ๆ ที่ส่งแรงใจและให้ความช่วยเหลือก่อนเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยเกิดความอดทนที่จะฝ่าฟันจนบรรลุผลสำเร็จในครั้งนี้

ขอขอบคุณบุคคลอื่น ๆ ที่มีได้กล่าวนามในที่นี้ที่ให้ความช่วยเหลือจนเกิดความสำเร็จสุดท้ายแห่งการสัมผัสวิถีทางแห่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและอันสงสัที่ได้รับจนประสบผลสำเร็จ ขอกราบแทบเท้ามอบความขอบคุณให้แด่บุญคุณและบารมีอันยิ่งใหญ่ที่สุดในชีวิตของความเป็นลูกแต่คุณพ่อสุด คุณแม่มลิวลย์ ทองคำ ผู้วิจัยขอน้อมรำลึกไว้ในดวงจิตตลอดไป

คุณคำและประโยชน์ของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาและสักการะแด่ครู อาจารย์ และบูรพาจารย์ทุกท่านที่ประสาทความรู้ให้ผู้วิจัย

สุวรรณี ทองคำ

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	วัตถุประสงค์ของการวิจัย	8
	ความสำคัญของการวิจัย	8
	ขอบเขตของการวิจัย	8
	ขอบเขตเนื้อหา	8
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	9
	ตัวแปรที่ศึกษา	9
	นิยามศัพท์เฉพาะ	9
	กรอบแนวคิดในการวิจัย	11
	สมมติฐานการวิจัย	15
2	เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	16
	สภาพทั่วไปของโรงเรียนเอกชน	17
	การจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษา	
	กระทรวงศึกษาธิการ	18
	การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย	19
	ความหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย	19
	ความสำคัญของการจัดการศึกษาปฐมวัย	20
	องค์ประกอบสำคัญของการศึกษาปฐมวัย	21
	จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย	22
	หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย	23
	กระบวนการจัดการศึกษาปฐมวัย	26
	ความหมายและความสำคัญของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย	
	พุทธศักราช 2546	26
	ความหมายของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย	26
	ความสำคัญของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย	27
	หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546	29

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
2 (ต่อ)		
	การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่.....	31
	ความหมายของการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่.....	31
	ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาท.....	32
	ความสำคัญของการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครู.....	34
	บทบาทหน้าที่และคุณลักษณะครูปฐมวัย.....	38
	บทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้.....	41
	บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก.....	49
	บทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน.....	52
	บทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร.....	56
	ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย.....	63
	ตัวแปรด้านโรงเรียน.....	64
	ตัวแปรด้านครู.....	69
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	79
	งานวิจัยในประเทศ.....	79
	งานวิจัยต่างประเทศ.....	81
3	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	83
	การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	83
	เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล.....	83
	การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	84
	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	87
	การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	87
	สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	89
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	91
	สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	91
	การนำเสนอผลวิเคราะห์ข้อมูล.....	92
	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	92

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	105
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	105
สมมติฐานการวิจัย.....	105
วิธีการดำเนินการวิจัย.....	105
สรุปผล.....	107
อภิปรายผล.....	108
ข้อเสนอแนะ.....	114
ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้.....	114
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป.....	115
 บรรณานุกรม.....	 116
 ภาคผนวก.....	 131
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย.....	132
ภาคผนวก ข แบบสอบถามเพื่อการวิจัย.....	134
 ประวัติย่อผู้วิจัย.....	 144

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย	28
2 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546	58
3 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของตัวแปรด้านโรงเรียน และตัวแปรด้านครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร	92
4 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของ ครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชนกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้าน	93
5 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ จำแนกตามรายข้อ	94
6 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ในฐานะผู้ดูแลเด็ก จำแนกตามรายข้อ	95
7 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน จำแนกตามรายข้อ	96
8 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ในฐานะผู้บริหารหลักสูตร จำแนกตามรายข้อ	97
9 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านโรงเรียนและตัวแปรด้านครูกับ การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร	99
10 ตัวแปรด้านโรงเรียนและตัวแปรด้านครูที่สามารถทำนายการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร	101
11 อำนาจการทำนายตามลำดับของตัวแปรที่ใช้ทำนายการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร	103

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	14
------------------------------	----

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทที่แสดงถึงความสำคัญของการศึกษาและผู้มีหน้าที่จัดการศึกษา ในข้อความตอนหนึ่งว่า

“การศึกษา และ ผู้มีหน้าที่ให้การศึกษาโดยตรงคือ ครู ครูนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งยวด การศึกษาของประชาชนเป็นเครื่องบ่งชี้ความเจริญและความเสื่อมของประเทศหน้าที่ของผู้ที่เป็นครูคือ ความเป็นความตายของประเทศ ผู้เป็นครูจำเป็นต้องมีความพร้อมในสามประการสำคัญ คือ เป็นผู้รู้ดีมีความดี และ มีความสามารถดี รวมทั้งต้องพยายามปฏิบัติหน้าที่ของตนให้สำเร็จโดยสมบูรณ์”

(วารสารวงการครู. 2547 : 15)

จากพระบรมราโชวาทข้างต้นแสดงให้เห็นว่าพระองค์ท่านทรงเห็นความสำคัญของผู้ที่ได้ชื่อว่า “ครู” บุคคลผู้ซึ่งให้การศึกษา ผู้เป็นเข็มทิศชี้ทางให้คนเลือกประพฤติปฏิบัติ ผู้ชี้ทางเจริญและเสื่อมของประเทศไทย ซึ่งในพระบรมราโชวาทอีกตอนหนึ่งซึ่งพระองค์ทรงพระราชทานให้แก่คณะครูอาวุโสในโอกาสที่เข้าเฝ้าเสด็จรับพระราชทานเครื่องหมายเชิดชูเกียรติ ในวันที่ 13 ตุลาคม 2520 ณ ศาลาดุสิดาลัย (กรมสามัญศึกษา. 2545ก : 258) บ่งบอกถึงคุณสมบัติของบุคคลที่เป็นขึ้นชื่อว่าเป็นครู ผู้ซึ่งต้องมีความรู้ มีความดี มีความสามารถ เสียสละและต้องมีความรับผิดชอบ

“ผู้เป็นครูอย่างแท้จริง นับว่าเป็นบุคคลพิเศษ ผู้ต้องแผ่เมตตาและเสียสละ เพื่อความสำเร็จ ความก้าวหน้าและความสุขความเจริญของผู้อื่น อยู่ตลอดชีวิตประการหนึ่ง เพราะครูจำเป็นต้องมีความรัก ความสงสารศิษย์ เป็นพื้นฐานทางจิตใจอยู่อย่างหนักแน่น จึงจะสามารถทนลำบาก ตรากตรำ กายใจ อบรม สั่งสอนและเคี่ยวเข็ญศิษย์ให้ตลอดรอดฝั่งได้ อีกประการหนึ่งจะต้องยอมเสียสละและประโยชน์ส่วนตัวเป็นอันมาก เพื่อมาทำหน้าที่ครู ซึ่งทราบกันดีอยู่แล้วว่าไม่ใช่ทางที่จะแสวงหาความร่ำรวย ยศศักดิ์หรืออำนาจความเป็นใหญ่ แต่ประการหนึ่งประการใด ให้แก่ตนเองเลย”

(พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่ครูอาวุโส ณ ศาลาดุสิดาลัย วันที่ 13 ตุลาคม 2520)

จากพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาและผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาเพื่อจะช่วยพัฒนาประเทศให้หลุดพ้นจากสภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงและรวดเร็วทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี สังคม และวัฒนธรรม ความล้มเหลวในระบบการศึกษา การศึกษาไทยไม่สามารถสร้างคนในชาติให้รู้ความจริงและมีปัญญาสามารถแข่งขันกับโลกภายนอกได้ การศึกษาไม่สามารถผลิตผู้ที่มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มีคุณธรรมและจริยธรรม วงจรกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการแข่งขันสูง สังคมไทยจะอยู่ในกระแสวัตถุนิยมและบริโภคนิยม คำนึงผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม ปัญหาของสังคมอีกประการหนึ่งที่มีผลกระทบอย่างยิ่งต่อเด็ก คือ ความอ่อนแอของสถาบันครอบครัวในการทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งจำเป็นต้องเร่งแก้ไขตั้งแต่รากฐานสังคม คือ “คน” ทำคนให้มีคุณภาพ เพราะคนเป็นทั้งเหตุปัจจัยและผลลัพธ์สำคัญที่สุดต่อการพัฒนาประเทศ การพัฒนาศักยภาพของคนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องนำหน้าการพัฒนาประเทศในมิติอื่นหากคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพทั้ง ด้านร่างกาย สติปัญญา และจิตใจ จะเป็นพื้นฐานในการสร้างพลเมืองรอบคอบ ชุมชนและสังคม จะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศโดยรวมอย่างสมดุลกับธรรมชาติและอยู่ร่วมกันประชาคมโลกได้อย่างสันติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 3 - 7)

การสร้าง “คน” ด้วยการศึกษาคือเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการสร้างสรรค์ความเจริญเป็นการสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่จะมีแต่ความเจริญงอกงาม ความก้าวหน้าและช่วยแก้ไขปัญหาสังคมได้และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ได้กำหนดแนวนโยบายในการพัฒนาโดยมุ่งไปที่คนให้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา (กรมสามัญศึกษา. 2545ก : บทนำ) กล่าวคือ มุ่งพัฒนาคนให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุข มุ่งสร้างสังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ

ชาติใดก็ตามที่ได้ครูเป็นผู้มีความรู้ เป็นคนเก่ง เป็นคนเสียสละ มีความตั้งใจในการทำงานเพื่อประโยชน์ของนักเรียน ชาตินั้นก็จะได้พลเมืองที่เก่ง และฉลาดมีศักยภาพและมีความสามารถแข่งขันกับทุกประเทศได้ (รุ่ง แก้วแดง. 2541 : 134) ซึ่งต้องใช้กระบวนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ครูคือผู้ที่มีบทบาทโดยตรงในการจัดการเรียนการสอน ที่ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างอิสระ สามารถพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าของสังคมและเทคโนโลยี เสริมสร้างความคิด พัฒนาสติปัญญา ความเชื่อ ทักษะคิดและค่านิยมตลอดจนวิถีทางการดำเนินชีวิตให้แก่ผู้เรียน (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2544 : 63) นอกจากนี้ ครูต้องมีความรู้ความสามารถทางวิชาการ มีความสามารถด้านเทคนิคและวิธีการสอน มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทางด้านคุณธรรมจริยธรรม รวมทั้งมีจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ครูควรได้รับการพัฒนาความรู้ ความสามารถ ตลอดจนได้รับการสร้างแรงจูงใจอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ของความเป็นครูได้

การศึกษาปฐมวัยถือว่าเป็นรากฐานของการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน พื้นฐานดังกล่าวครอบคลุมถึงพัฒนาการทางกายที่ต้องเจริญเติบโตเต็มที่ตามวัยและมีความแข็งแรง พัฒนาการทางสติปัญญาที่ทำให้เกิดการรับรู้ สิ่งแวดล้อมและสังคมประสบการณ์ พร้อมทั้งส่งเสริมการคิด พัฒนาการทางด้านสังคมที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับคนอื่น และการพัฒนาบุคลิกภาพโดยส่วนรวมที่รวมความเข้าใจความถูกต้องของการปฏิบัติในสังคมและเจตคติต่าง ๆ การหล่อหลอมพื้นฐานเหล่านี้ย่อมส่งผลไปถึงการพัฒนาในระยะต่อไปในชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2539 : 2) และตามปรัชญาการศึกษาปฐมวัย ถือว่าการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปี ตั้งอยู่บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคมวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรักความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม (กรมวิชาการ. 2546 : 5)

การจัดการศึกษาปฐมวัยสู่การปฏิบัติให้เกิดสัมฤทธิ์ผลนั้น ผู้มีบทบาทสำคัญยังต่อการพัฒนาคุณภาพเด็กและเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้สอน พ่อแม่ หรือผู้ปกครองและชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญยิ่งที่จะทำให้กระบวนการจัดการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพ ในเรื่องของบุคลากรหรือผู้สอน แคทซ์ ; และคาน (Katz ; & Kahn. 1978 : 114 - 115) กล่าวว่าตัวแปรที่มีผลโดยตรงต่อความสำเร็จขององค์การคือพฤติกรรมของคนในองค์การนั่นเอง พฤติกรรมสำคัญ 3 ประการ ที่องค์การจะต้องได้รับการตอบสนองจากคนในองค์การ เพื่อองค์การจะสามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด คือ 1) องค์การจะต้องมีความสามารถในการสรรหาและธำรงรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ 2) องค์การจะต้องมีความสามารถที่จะทำให้พนักงานขององค์การปฏิบัติได้ตามบทบาทที่กำหนดไว้ (dependable role performance) และ 3) องค์การต้องการให้พนักงานมีพฤติกรรมทางสร้างสรรค์และเป็นธรรมชาติ

ในส่วนของการปฏิบัติงานในโรงเรียนครูจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในหลักการการจัดการศึกษาปฐมวัยต้องมีความสามารถในการสร้างและพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมกับวัยและประสบการณ์ของเด็ก จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก สนองความต้องการความสนใจของเด็กทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน เด็กต้องได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยต้องพัฒนาความสามารถเป็นรายบุคคล เพื่อเป็นฐานการดำรงชีวิตและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2540 : 64 - 67) และการที่ครูจะสามารถปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้อย่างครบถ้วนนั้น ครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ เข้าใจหลักสูตรและแนวการจัดการเรียนรู้ (กรมวิชาการ. 2544 : 1) กรมวิชาการจึงได้ดำเนินโครงการ

พัฒนาศักยภาพโรงเรียน และปัจจัยสนับสนุนแผนการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อสร้างความตระหนัก และรับรู้ในบทบาท ภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบให้มีความรู้ความเข้าใจ เสริมสร้างศักยภาพให้แก่ ครู เรื่องกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พัฒนาระบบการจัดหลักสูตรและการเรียนรู้ การวัดประเมินผลตามสภาพจริง สร้างขวัญและกำลังใจรวมทั้งชี้แนวทางการปฏิบัติให้เกิด ประสิทธิภาพ

การจัดการศึกษาปฐมวัยได้กำหนดให้มีหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กอายุ 3 - 5 ปี) เป็นหลักสูตรสำหรับใช้เป็นการสร้างเสริมพัฒนาการและเตรียมผู้เรียน ให้มีความพร้อมในการเข้าเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ และ จัดกิจกรรมเรียนรู้ ให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น สภาพแวดล้อม และบรรลุมাত্রฐาน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนั้น การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยต้องมีการ ปรับเปลี่ยนไปให้สอดคล้องกับหลักสูตร ตั้งแต่กระบวนการจัดการเรียนรู้ของเด็กตลอดจนการนำ หลักสูตรไปสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยถือว่า การพัฒนาคุณภาพเด็กมีความสำคัญที่สุด ส่งเสริมให้เด็กสามารถพัฒนาตนเองตามธรรมชาติ สอดคล้องกับพัฒนาการตามวัยและเต็มตามศักยภาพ

จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาของการปฏิบัติตามบทบาท หน้าที่ของครู พบว่า การจะให้ครูปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนให้บรรลุจุดมุ่งหมายนั้น ต้อง อาศัยองค์ประกอบหลายประการ เช่น ครูต้องพัฒนาวิธีสอนอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถจัดประสบการณ์อันเป็นประโยชน์ต่อการวางรากฐานของชีวิต เพื่อให้เด็กสามารถพัฒนาศักยภาพของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีพัฒนาการตามวัยอย่าง สมบูรณ์ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2540 : 9) ถึงแม้โรงเรียนจะพยายามสร้างหลักสูตรให้ได้ดีเพียงใด การจัดการเรียนรู้จะไม่ได้ผล หากขาดครูที่ทำหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ ครูส่วนใหญ่ยังขาด ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดกิจกรรมการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็ก (มณีวรรณ นามโสม, 2538 : 4) ครูไม่สามารถปรับเนื้อหาสาระในหน่วยการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพชีวิตจริง ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ครูปัจจุบันยังไม่เข้าใจถึงกระบวนการจัดการเรียนรู้ ให้แก่ผู้เรียนที่ยึดหลักผู้เรียนเป็นสำคัญขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการผลิตและการใช้สื่อ การสอน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2538 : 2-8) การจัดการเรียนการสอนใน ปัจจุบัน ครูยังยึดติดการเรียนการสอนแบบเดิม ไม่พยายามปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน กล่าวคือ ครูยังไม่ทำแผนการสอน ซึ่งแผนการสอนเป็นการเตรียมตัวในการสอนของครูเพื่อให้ การสอนนั้นบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เป็นสิ่งที่ครูทุกคนต้องจัดทำ ดังนั้นหากครูไม่ทำ แผนการสอน ก็จะไม่ได้อบรมการสอน ทำให้การสอนดำเนินไปอย่างไร้จุดหมาย ผู้เรียนจะไม่ได้ ความรู้ที่บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ครูบางคนทำแผนการสอนแต่มิได้นำสู่การปฏิบัติจริง ขาด การกำหนดเป้าหมายและแผนการเรียนรู้ ประเมินผลด้วยแบบทดสอบที่เน้นความรู้ความจำเพียง อย่างเดียวโดยมิจะแนเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จและมีได้นำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนา

ผู้เรียน (สมศรี มธุรสสุวรรณ. 2541 : 208) กระบวนการพัฒนาหลักสูตรอนุบาลมีความซับซ้อนยุ่งยากพอสมควร เนื่องจากมีแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ค่อนข้างกว้าง การพัฒนาหลักสูตรแต่ละครั้งต้องอาศัยกำลังปัญญา กำลังคน กำลังงบประมาณและเวลามาก และเมื่อพัฒนาแล้วมักจะประสบปัญหาการนำไปใช้ กล่าวคือครูซึ่งถือเป็นผู้ใช้หลักสูตรยังขาดความรู้ ความสามารถ และปฏิบัติการสอนแบบอย่างเดิมๆ ซึ่งถือปฏิบัติกันมา ก่อให้เกิดความสูญเปล่าในการพัฒนาหลักสูตร (วัชรีย์ ร่วมคิด. 2539 : 421) จากปัญหาต่างๆ ส่งผลให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดมีวิจารณ์ญาณ คิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์เพียงร้อยละ 11.1 (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. 2548 : 10 - 12) นอกจากนี้ปัญหาการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนแล้ว ครูยังขาดความรู้ความสามารถและความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ ขาดความรับผิดชอบและไม่ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่อย่างดี ซึ่งการที่จะทำให้ครูปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างดีนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง สเตียร์ส (Steers. 1977 : 124 - 126) กล่าวว่า การที่บุคคลจะปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทได้ดีมีปัจจัย 2 ประการคือ 1) ความสามารถเฉพาะตัว (Trait) และความสมัครใจ 2) ความชัดเจนของบทบาทและการยอมรับ (role clarity and acceptance) โดยเห็นว่าเมื่อบุคคลมีข้อกำหนดชัดเจนและยอมรับข้อกำหนดของบทบาทเหล่านั้น บุคคลจะมีความเต็มใจทุ่มเทพลังงานเพื่อเป้าหมาย ซึ่ง สเตียร์ส (Steers) เสนอว่าการที่บุคคลจะปฏิบัติงานได้ดีนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยดังนี้ การตั้งใจ เป้าหมาย ความต้องการ ความสามารถ และความชัดเจนของบทบาท

ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนจะประสบผลสำเร็จตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้นั้น ครูผู้สอนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและกระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยทำความเข้าใจและปฏิบัติตามบทบาทการจัดการเรียนการสอนที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้สอนปฐมวัยไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ไว้ 4 บทบาทคือ 1) บทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ 2) บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก 3) บทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน 4) บทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2546 : 23-25) สอดคล้องกับแนวคิดของ กุลยา ตันติผลาชีวะ (2540 : 63 - 73) ที่กล่าวว่าบทบาทของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (2541 - 2550) บทบาทหลักยังคงเป็นหน้าที่เสริมสร้างการเรียนรู้หรือหน้าที่สอน รองลงมาเป็นบทบาทของผู้ดูแลเด็ก อันดับถัดไปเป็นบทบาทนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน และบทบาทผู้บริหารหลักสูตรเป็นลำดับ

บรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียนเป็นประเด็นที่มีความสำคัญต่อผู้บริหารและครูเป็นแรงกดดันที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมในการทำงานของบุคคล บรรยากาศแวดล้อมของโรงเรียนจะส่งเสริมและเป็นส่วนสำคัญต่อผลผลิตและประสิทธิภาพของโรงเรียนเป็นอย่างมาก พฤติกรรมบางประการของครูแสดงออกเมื่อไม่พอใจฝ่ายบริหาร ไม่เชื่อฟัง ขัดคำสั่งบ่อยๆ

มาทำงานสาย ขาดการเตรียมการสอนและเอาใจใส่ต่อนักเรียน ครูขาดความสามัคคีและร่วมใจกันทำงาน สิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลต่อการปฏิบัติงานทั้งสิ้นและยังส่งผลไปยังคุณภาพการจัดการศึกษาตามหลักสูตรด้วย นอกจากนั้น วาริน แซ่ตัน (2543 : 88) ยังกล่าวว่าผู้บริหารมีอิทธิพลต่อบรรยากาศในโรงเรียนของครู ในด้านนโยบาย ระเบียบและระบบการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพของผู้บริหาร หรือแม้แต่ในด้านการจัดการเรียนการสอนที่ทำให้ครูปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างพึงพอใจ

การถ่ายทอดความรู้และการถ่ายทอดการเรียนรู้ระหว่างครูกับผู้เรียน คุณภาพของครูผู้สอน วิธีการสอน หลักสูตร และเจตคติของครูต่อวิชาที่สอน จะเป็นอีกบรรยากาศแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของครู ปฏิสัมพันธ์ของเพื่อนร่วมงานมีอิทธิพลต่อความประพฤติเจตคติและค่านิยมของบุคคล หากสภาพแวดล้อมด้านกลุ่มเพื่อนดี จะก่อให้เกิดความผูกพัน ความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน บรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียนบางอย่างทำให้ผลการปฏิบัติงานของครูอย่างใดอย่างหนึ่งดีกว่าบรรยากาศอื่นๆ เช่นสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ ได้แก่ อาคารเรียน สนามหญ้า โรงเรียนมีบริเวณที่ร่มรื่นเหล่านี้ล้วนมีผลกระทบต่อการปฏิบัติงานของครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียน

การปฏิบัติตามบทบาทเป็นความสามารถของบุคคลที่สั่งสมหรือทำเป็นประจำ ซึ่งสอดคล้องกับเสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์ (2522 : 131 - 132) ได้กล่าวไว้ว่า ความสามารถของมนุษย์เป็นผลมาจากสิ่งสำคัญ 3 ประการ คือ ความสามารถทางสมอง ประสบการณ์ การศึกษาอบรม การมีประสบการณ์ในงานใดก็ตามย่อมส่งผลให้บุคคลปฏิบัติงานนั้นได้ดี ดังนั้น ประสบการณ์ในการสอนของครูปฐมวัยจะเป็นตัวแปรที่สำคัญในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของครู เพราะการจัดการเรียนรู้ให้แก่เด็กปฐมวัยนั้นต้องอาศัยทักษะที่สั่งสมจากประสบการณ์ระหว่างปฏิบัติงานโดยมีข้อค้นพบว่าพัฒนาการของเด็กมีความแตกต่างกันเมื่อจำแนกตามประสบการณ์ในการสอนของครู (ธานี อำภาวณิช. 2537 : 65 - 66) ครูที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน ประสบปัญหาและมีวิธีการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน (เกษสุตา สองห้องนอก. 2542 : 129) และครูที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานสอนต่างกัน (ศิริวรารักษ์ ปทุมมาศ. 2543 : 68)

แรงจูงใจเป็นตัวกระตุ้นพฤติกรรมให้บุคคลมีการพัฒนาไปสู่จุดหมายที่ต้องการ เป็นการชักชวนให้บุคคลกระทำในสิ่งที่ต้องการเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมที่มีความคาดหวัง คนจะเกิดแรงจูงใจเมื่อเราเกิดความรู้สึกว่างานน่าทำ ท้าทาย น่าสนใจ มีอิสรภาพในการทำงาน มีส่วนร่วมในงาน ได้รับการยอมรับนับถือ การเรียนรู้ของแต่ละบุคคลจะเกิดผลสัมฤทธิ์ดีขึ้นอยู่กับแรงจูงใจ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเองของบุคคลมาก สามารถกระตุ้นให้บุคคลปรารถนาที่จะค้นหาคำตอบในสิ่งที่ต้องการรู้ ซึ่งปัญหาด้านการปฏิบัติงานของครู คือ ครูมีภาระงานมากและหลากหลาย ครูที่มีแรงจูงใจในการทำงานต่ำต้องการเปลี่ยนงาน ขาดความรักและผูกพันในงานครู และวิชาชีพครู (สมหวัง พิริยานุวัฒน์. 2543 : 3 - 4)

สตีเยร์ส (Steers, 1977 : 124 - 126) เสนอว่าปัจจัยด้านแรงจูงใจ จะทำให้บุคคลปฏิบัติงานตามบทบาทได้ดี สอดคล้องกับข้อค้นพบของเฮอร์ซเบิร์ก (Herzberg, 1959 : 115) ที่เสนอองค์ประกอบหลัก 2 ประการ คือ องค์ประกอบกระตุ้น (Motivation factor) เป็นองค์ประกอบด้านแรงจูงใจภายในที่ทำให้คนทำงานมากขึ้นซึ่งเกี่ยวข้องกับลักษณะหรือธรรมชาติของงาน ได้แก่ ความสำเร็จของงาน การยอมรับนับถือ ความรับผิดชอบ ความก้าวหน้า ซึ่งองค์ประกอบนี้เป็นความรู้สึกของบุคคลหากองค์ประกอบนี้ลดต่ำลงกว่าระดับที่ควรจะเป็น ผลที่เกิดขึ้นคือบุคคลจะมีความรู้สึกไม่ชอบงาน ซึ่งความรู้สึกนี้ไม่ได้เกิดจากการขาดปัจจัยที่เป็นเหตุให้เกิดความชอบงาน แต่เกิดจากตัวปัจจัยที่ทำให้เกิดความไม่พึงพอใจภายนอก องค์ประกอบค้ำจุน (Hygiene factors) เป็นองค์ประกอบด้านแรงจูงใจภายนอก อันได้แก่ด้านเงินเดือนและสวัสดิการ ปัจจัยด้านลักษณะของงานที่ทำ และสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน เป็นเหตุให้คนแสดงพฤติกรรมออกมาซึ่งมีปริมาณมากน้อยไม่เท่ากัน ซึ่งในการบริหารงานโรงเรียนพบว่า ครูขาดระบบการจูงใจในด้านเงินเดือนและสวัสดิการ ขาดสิทธิประโยชน์และสิ่งจูงใจอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูในโรงเรียนเอกชนมีอัตราการออกจางานระหว่างปีการศึกษาเพิ่มมากขึ้นเพื่อไปเข้ารับราชการหรือขอย้ายไปอยู่โรงเรียนหรือธุรกิจอื่นที่ดีกว่า เนื่องจากไม่มีความมั่นคงในอาชีพ (จรัส เลือทอง, 2540 : 40)

การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งในการปรับตัวทางอารมณ์ สังคมและการเรียนรู้ของครู การที่ครูรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีคนรักและได้รับการยกย่องหรือประสบความสำเร็จมักจะประเมินตนเองในด้านดี เห็นคุณค่าในตนเอง แต่ถ้าบุคคลใดมีความรู้สึกที่ไม่มีใครสนใจไม่ได้รับการยอมรับ ถูกเหยียดหยาม หรือไม่ประสบความสำเร็จจะทำให้บุคคลนั้นรู้สึกว่าตนเองไร้คุณค่าซึ่งความรู้สึกเช่นนี้จะทำให้บุคคลนั้นขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ฉะนั้นความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองที่แตกต่างกันจะมีผลต่อความรู้สึกหรือพฤติกรรมที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคลซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมในการทำงานของบุคคลด้วย (Newman, 1986 : 281 - 286)

ในการปฏิบัติหน้าที่ให้เกิดประสิทธิภาพได้นั้น ลักษณะของงานที่ทำ จะเป็นสิ่งสำคัญให้ผู้ร่วมงานต้องปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ มีความสุขกายสบายใจ หรือมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานนั้นๆ ซึ่ง วุฒิพร ประทุมพงษ์ (2541 : 6) กล่าวว่า ลักษณะของงานที่ทำ จะเป็นงานที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ท้าทาย ตรงกับความรู้ ความสามารถ งานมีความน่าสนใจ เป็นลักษณะงานที่ต้องใช้ความคิดในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ สรุปว่า ลักษณะงานที่ทำในปัจจุบัน จะเป็นความท้าทายของงาน ความหลากหลายในงานที่ทำ การได้ใช้ความสามารถในการทำงาน

จากสภาพปัญหาความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนเอกชนซึ่งรับผิดชอบจัดการศึกษาระดับปฐมวัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ในประเด็นการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยใน 4 บทบาท คือ บทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้

บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก บทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน บทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร รวมไปถึงบรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน ประสบการณ์ในการสอน เงินเดือนและสวัสดิการ การเห็นคุณค่าในตนเอง และลักษณะของงานที่ทำ เพื่อให้ทราบว่า ตัวแปรใดที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อครูในการนำมาปรับปรุงและพัฒนาตนเองและเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารในการ พัฒนาการบริหารงานในสถานศึกษา สนับสนุนการทำงานของครูให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย โรงเรียนอนุบาล เอกชน กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านโรงเรียนและตัวแปรด้านครูกับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาตัวแปรด้านโรงเรียนและตัวแปรด้านครูที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร

ความสำคัญของการวิจัย

ผลจากการศึกษาค้นคว้าจะช่วยให้ได้ข้อค้นพบที่จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหาร สถานศึกษาและครูปฐมวัย ตลอดจนผู้ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัย โดยนำไปเป็นแนวทางเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาครูปฐมวัยให้สามารถปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ ในฐานะผู้ดูแลเด็ก ในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยี การสอน และในฐานะผู้บริหารหลักสูตรได้ตรงกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ซึ่งสอดคล้องกับการจัดการศึกษาแนวใหม่ที่มุ่งพัฒนาให้เด็กเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข โดยการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนจัดกิจกรรมและการวัดประเมินผลให้มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลต่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของเนื้อหา ประชากร และกลุ่มตัวอย่างและตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ไว้ดังนี้

1. ขอบเขตของเนื้อหา

เนื้อหาที่ศึกษา ได้แก่ การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย โรงเรียนอนุบาล

เอกชน กรุงเทพมหานคร ใน 4 บทบาท คือ บทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก บทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน และบทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ที่อยู่ในกำกับดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2547 จำนวน 100 โรงเรียน ประชากรจำนวน 1,221 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ที่อยู่ในกำกับดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2547 จำนวน 296 คน

3. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ได้แก่

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

3.1.1 ตัวแปรด้านโรงเรียน

3.1.1.1 บรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน

3.1.2 ตัวแปรด้านครู ได้แก่

3.1.2.1 ประสบการณ์ในการสอน

3.1.2.2 เงินเดือนและสวัสดิการ

3.1.2.3 การเห็นคุณค่าในตนเอง

3.1.2.4 ลักษณะของงานที่ทำ

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การปฏิบัติบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ใน 4 บทบาทประกอบด้วย

3.2.1 บทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้

3.2.2 บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก

3.2.3 บทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน

3.2.4 บทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร

นิยามศัพท์เฉพาะ

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมานิยามความหมายของคำศัพท์ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าไว้ ดังนี้

1. โรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร หมายถึง สถานศึกษาประเภทสามัญศึกษาที่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 มาตรา 15(1)

ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ที่อยู่ในกำกับดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 โดยมีโรงเรียนตั้งอยู่ในเขต พระนคร ป้อมปราบ สัมพันธวงศ์ ดินแดง ราชเทวี พญาไท คลองเตย ดุสิต บางซื่อ บางรัก ปทุมวัน บางนา ยานนาวา พระโขนง สาทร วัฒนา คลองเตย

2. ครูปฐมวัย หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยการถ่ายทอดความรู้ จัดประสบการณ์หรือจัดกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยอายุระหว่าง 3 - 5 ปี ให้มีพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ให้การอบรมดูแล ประเมินพัฒนาการเด็ก รวมถึงพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรสถานศึกษา

3. เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กที่มีอายุระหว่าง 3 – 5 ปี หรือเด็กที่เรียนในชั้นอนุบาลปีที่ 1 - ชั้นอนุบาลปีที่ 3

4. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ หมายถึง การทำหน้าที่ของครูปฐมวัยตามแนวการจัดประสบการณ์ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ใน 4 บทบาทได้แก่ บทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก บทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน บทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร

4.1 บทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ หมายถึง ครูปฐมวัยผู้มีหน้าที่จัดกระบวนการเรียนรู้โดยการถ่ายทอดความรู้ ในสภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในห้องเรียน จัดกิจกรรมหรือจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้เด็กได้คิดแก้ปัญหาและเรียนรู้ตามความสนใจ ความถนัด และความสามารถของแต่ละบุคคล ส่งเสริมพัฒนาการในด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ให้เด็กเกิดความพร้อมที่จะเรียนรู้ มีคุณธรรม จริยธรรมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยครูจะเป็นผู้ประเมินผลการเรียนรู้เพื่อปรับปรุงพัฒนา และเสริมสร้างพัฒนาการของเด็ก

4.2 บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก หมายถึง ครูปฐมวัยผู้มีหน้าที่จัดและส่งเสริมพัฒนาการให้เด็กมีวินัย รู้หน้าที่ มีความรับผิดชอบ ช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน ดูแลโภชนาการและความปลอดภัยระหว่างที่เด็กอยู่โรงเรียน ร่วมมือกับผู้ปกครองสังเกตพฤติกรรมและพัฒนาการของเด็กทั้งที่บ้านและโรงเรียน ทำหน้าที่ประสานและร่วมมือกับชุมชนเพื่อพัฒนาเด็กตามศักยภาพ

4.3 บทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน หมายถึง ครูปฐมวัยผู้มีหน้าที่พัฒนาตนเองให้เรียนรู้เทคโนโลยี นวัตกรรม สื่อการเรียนรู้ใหม่ ๆ รวมถึงการทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อใช้ประกอบการสอนให้เด็กเกิดการเรียนรู้

4.4 บทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร หมายถึง ครูปฐมวัยผู้มีหน้าที่ศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อกำหนดโครงสร้าง นโยบาย แผน วัตถุประสงค์ และสาระตามหน่วยการเรียนรู้ของเด็ก เพื่อจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์สำคัญให้เด็กเกิดการเรียนรู้ มีการ

ประเมินผล ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรที่ใช้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ ความถนัด และตามศักยภาพของผู้เรียน

5. บรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน หมายถึง สภาพการปฏิบัติงานของครูปฐมวัย ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม เหตุการณ์ การปฏิสัมพันธ์ของผู้ที่ทำงานร่วมกันในโรงเรียน วิธีการ จัดการเรียนการสอน เจตคติของครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในด้านนโยบาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ของโรงเรียน สิ่งที่ทำให้ครูมีความรู้สึกผูกพัน อยากมีส่วนร่วม รวมถึงสภาพกายภาพของ โรงเรียน ได้แก่ สถานที่รอบบริเวณโรงเรียน อาคารเรียน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

6. ประสบการณ์ในการสอน หมายถึง จำนวนปีของการปฏิบัติหน้าที่เป็นครูปฐมวัย ในโรงเรียนอนุบาลเอกชน ทั้งครูที่ได้รับการบรรจุให้ทำการสอน และไม่ได้มีการบรรจุ เศษ ของปีมากกว่า 6 เดือนให้นับเป็น 1 ปี

7. เงินเดือนและสวัสดิการ หมายถึง ค่าตอบแทนที่ครูได้รับจากการปฏิบัติงานเป็น ประจำทุกเดือน บริการ สิ่งอำนวยความสะดวกที่โรงเรียนจัดให้นอกเหนือจากค่าตอบแทน

8. การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การที่บุคคลเชื่อว่าตนเองมีความสามารถ มีคุณค่า นับถือตนเอง และเป็นผู้ใฝ่รู้ มีวินัยในตนเอง และมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ สามารถ ควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมให้เป็นไปตามที่ตนมุ่งหวัง

9. ลักษณะของงานที่ทำ หมายถึง ขอบข่ายของงานที่ทำตรงกับความต้องการ มีความน่าสนใจ มีความแปลกใหม่ ทำท่าย สร้างสรรค์ ตรงกับความถนัด ความรู้ ความสามารถ และมีโอกาสที่ตนจะทำงานนั้นจนสำเร็จ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยกำหนดกรอบความคิด ดังนี้

1. ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย ผู้วิจัยได้ศึกษา หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2546 : 111 - 114) ซึ่งได้กำหนดบทบาทผู้สอนระดับปฐมวัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ หลักสูตรไว้ 4 บทบาท คือ

1.1 บทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ โดยให้จัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่กำหนดขึ้นด้วยตัวเองและครู ให้เด็กฝึกคิด แก้ปัญหา และหาคำตอบในสิ่งที่เด็กเรียนรู้อย่างมี เหตุผลด้วยตนเองในสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่ส่งเสริมให้เด็กได้ทำกิจกรรมเต็มตามศักยภาพ และความแตกต่างของแต่ละบุคคล สอดแทรกและจัดการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ในกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพจริง เพื่อนำผลการประเมิน มาปรับปรุงพัฒนาคุณภาพเด็กเต็มตามศักยภาพโดยเสริมสร้างพัฒนาการเด็กให้ครอบคลุม ทุกด้าน จัดกิจกรรมและเนื้อหาสาระความรู้เพื่อให้ผู้เรียนนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

1.2 บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก ส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้หน้าที่ของตนเอง มีวินัย มีนิสัยที่ดี ฝึกการช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวัน โดยครูมีบทบาทในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กทุกด้านเต็มตามศักยภาพอย่างครอบคลุมและมีมาตรฐานตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียน บ้าน และชุมชน

1.3 บทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน ส่งเสริมให้ครูนำนวัตกรรมเทคโนโลยีการสอนมาประยุกต์ใช้ พัฒนาสื่อการเรียนรู้ เสริมสร้างการเรียนรู้ให้แก่เด็ก โดยให้ครูจัดทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อนำไปปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ ภายใต้บริบทของการพัฒนาครูให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีวิสัยทัศน์และทันสมัยต่อเหตุการณ์

1.4 บทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร ให้ครูได้วางแผนกำหนดหลักสูตรการเรียนรู้ จัดทำแผนประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ และประเมินผลการเรียนรู้เป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม เพื่อนำผลการประเมินการใช้หลักสูตรมาปรับปรุงพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

2. ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ครูปฐมวัย ในการศึกษา ค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งตัวแปรออกเป็น 2 ด้านคือ ตัวแปรด้านโรงเรียน ได้แก่ บรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน ตัวแปรด้านครู ประกอบไปด้วย ประสบการณ์ในการสอน เงินเดือนและสวัสดิการ การเห็นคุณค่าในตนเอง และลักษณะของงานที่ทำ ตามรายละเอียด ดังนี้

2.1 ตัวแปรด้านโรงเรียน

บรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยของวาริน แซ่ตัน (2543 : 87) ที่ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมในการทำงานกับความพึงพอใจในการทำงานของครูในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพังงา พบว่า บรรยากาศแวดล้อมด้านกายภาพ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านเพื่อนร่วมงาน ด้านผู้บริหาร และด้านกายภาพ มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู จึงได้นำบรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียนมาเป็นตัวแปรด้านโรงเรียน

2.2 ตัวแปรด้านครู

2.2.1 ประสบการณ์ในการสอน งานวิจัยของ เกษสุตา สองห้องนอก (2542 : 129) ระบุว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการสอนต่างกัน ประสบปัญหาต่างกัน จะมีวิธีการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานแตกต่างกันและครูที่มีประสบการณ์ในการสอนแตกต่างกันมีระดับการปฏิบัติหน้าที่ในการจัดการเรียนรู้ต่างกัน ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่สอนของครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษาแตกต่างกันเมื่อจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการสอนระดับก่อนประถมศึกษา และครูที่มีประสบการณ์ในการสอนมาก มีความต้องการเกี่ยวกับวิธีการในการพัฒนางานทางวิชาการ ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล และด้านการวิจัยในชั้นเรียน มากกว่าครูที่มีประสบการณ์น้อยกว่า

ดังนั้นประสบการณ์ในการสอน น่าจะเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตามหน้าที่ของครู เพราะประสบการณ์ต้องอาศัยทักษะการทำงานประจำจนสั่งสมเกิดเป็นประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

2.2.2 เงินเดือนและสวัสดิการ อาศัยแนวคิดทฤษฎีสองปัจจัยของเฮิร์ซเบิร์ก (Herzberg's Two Factors Models : 1959) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจให้บุคคลทำงาน คือปัจจัยกระตุ้น (Motivation factors) อันได้แก่ เงินเดือนและสวัสดิการ ซึ่งเป็นค่าตอบแทนแก่ผู้ปฏิบัติงาน มาศึกษาเป็นตัวแปรต้นครุที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติงานของครูปฐมวัย เพราะเป็นปัจจัยกระตุ้นที่จูงใจและดึงดูดคนให้ปฏิบัติงานและมีผลทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ในงานได้ติดตามบทบาท

2.2.3 การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self - esteem) อาศัยแนวคิดทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ มาสโลว์ (Maslow' Hierachy of Needs : 1970) ที่มีทัศนคติในการมองธรรมชาติของมนุษย์ว่าไม่ตีปรารถนาความเจริญแห่งตน รู้คุณค่าในตนเอง พฤติกรรมของมนุษย์ทุกรูปแบบเกิดจากแรงจูงใจของตนเอง มาสโลว์ได้แบ่งลำดับขั้นความต้องการออกเป็น 5 ขั้น และการเห็นคุณค่าแห่งตนเป็นขั้นที่ 4 ประกอบกับแนวคิดของ คาร์ล โรเจอร์ส (Carl Rogers : 1961) ที่มีความเชื่อว่ามนุษย์มีอิสระเสรี มีธรรมชาติไม่ตี มีความปรารถนาจะรู้จักตนเอง มีความรับผิดชอบต่อชีวิตและการกระทำของตน มาเป็นกรอบแนวคิดของตัวแปรด้านครู และจากงานวิจัยของ วาสนา ไชยพรรณา (2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลในการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ครูที่เห็นคุณค่าในตนเอง ด้านการมีระเบียบวินัยและมีความรับผิดชอบ มีความสนใจใฝ่รู้ และมีความภาคภูมิใจในตน มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติหน้าที่ในการจัดการศึกษาของครู

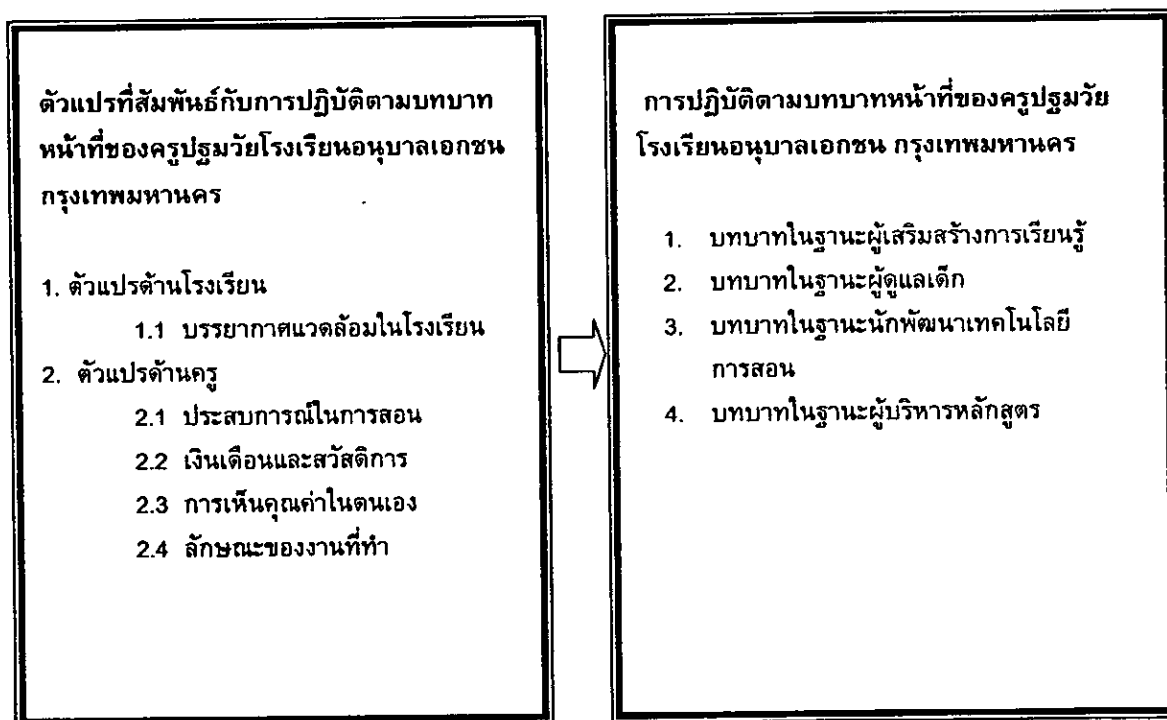
2.2.4 ลักษณะของงานที่ทำ อาศัยแนวคิดทฤษฎีสองปัจจัยของเฮิร์ซเบิร์ก (Herzberg's Two Factors Models : 1959) เป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจให้บุคคลทำงาน คือปัจจัยคำจุน (Hygiene Factors) ซึ่งได้แก่ ลักษณะของงานที่ทำ น่าสนใจและท้าทายความสามารถซึ่งช่วยพัฒนาตนเองด้านประสบการณ์ งานที่ทำความถนัดและยืดหยุ่นได้พอเหมาะ จะเป็นปัจจัยคำจุนให้บุคคลทำหน้าที่ นอกจากนี้ยังพบความสอดคล้องจากงานวิจัยของ ไพรัช จุ่นเกตุ (2545 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับขวัญในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนเอกชนและครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาในจังหวัดสมุทรสาครใน 10 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ปัจจัยด้านการยอมรับนับถือ ปัจจัยด้านลักษณะของงานที่ทำ ปัจจัยด้านความรับผิดชอบ ปัจจัยด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ปัจจัยด้านเงินเดือน ปัจจัยด้านนโยบายและการบริหาร ปัจจัยด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในโรงเรียน ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานและปัจจัยด้านการปกครองบังคับบัญชา พบว่า ลักษณะของงานที่ทำ มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติหน้าที่ของครู และจากงานวิจัยของ

วาริน แซ่ตัน (2543 : 87) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมในการทำงานกับความพึงพอใจในการทำงานของครู ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพังงา พบว่า ลักษณะของงานที่ทำของครูในด้านความน่าสนใจของงาน การได้รับรู้หน้าที่อย่างชัดเจน มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติหน้าที่และเป็นสิ่งจูงใจให้ครูปฏิบัติหน้าที่ของตนตามบทบาทที่ได้รับ

จากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์แล้วจึงได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ซึ่งสามารถเขียนเป็นภาพประกอบแนวคิดในการวิจัยได้ตามภาพประกอบ 1 ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ บทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก บทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน และบทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับปานกลาง
2. ตัวแปรด้านโรงเรียนและตัวแปรด้านครู มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร
3. ตัวแปรด้านโรงเรียนและตัวแปรด้านครู สามารถทำนายการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตาม บทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร และตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของโรงเรียนเอกชน
 - 1.1 การจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ
2. การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย
 - 2.1 ความหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย
 - 2.2 ความสำคัญของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย
 - 2.3 องค์ประกอบของการจัดการศึกษาปฐมวัย
 - 2.4 จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย
 - 2.5 หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย
 - 2.6 กระบวนการจัดการศึกษาปฐมวัย
 - 2.7 ความหมาย ความสำคัญ และหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546
 - 2.7.1 ความหมายของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย
 - 2.7.2 ความสำคัญของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย
 - 2.7.3 หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546
3. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่
 - 3.1 ความหมายของการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่
 - 3.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาท
 - 3.3 ความสำคัญของการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ครู
 - 3.4 บทบาทหน้าที่และคุณลักษณะของครูปฐมวัย
 - 3.5 บทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้
 - 3.6 บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก
 - 3.7 บทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน
 - 3.8 บทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร
4. ตัวแปรที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร
 - 4.1 ตัวแปรด้านโรงเรียน

- 4.1.1. บรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน
- 4.2 ตัวแปรด้านครู
 - 4.2.1 ประสบการณ์ในการสอน
 - 4.2.2 เงินเดือนและสวัสดิการ
 - 4.2.3 การเห็นคุณค่าในตนเอง
 - 4.2.4 ลักษณะของงานที่ทำ
- 5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. สภาพทั่วไปของโรงเรียนเอกชน

การศึกษาเอกชน หมายถึง การจัดการศึกษาที่เอกชนหรือคณะบุคคลเป็นผู้จัด โดยใช้ทรัพยากรหลักที่เป็นคน ทุนทรัพย์ และวัสดุอุปกรณ์ของภาคเอกชน จัดขึ้นมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ของบุคคลเฉพาะกลุ่มเท่านั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนเป็นหน่วยงานเดียวของรัฐที่ดูแลการจัดการศึกษาเอกชนในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ.2525 มาตรา 15 ได้จำแนกลักษณะของโรงเรียนเอกชน เป็น 3 ลักษณะ คือ (1) โรงเรียนที่จัดการศึกษาในระบบโรงเรียน (2) โรงเรียนที่จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน (3) โรงเรียนที่จัดการศึกษาพิเศษและการศึกษาสงเคราะห์

กระทรวงศึกษาธิการได้เปิดโอกาสให้โรงเรียนเอกชนเข้ามามีบทบาทสำคัญในการให้บริการศึกษาเพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่รัฐไม่สามารถจัดได้ หรือจัดได้ไม่เพียงพอ เนื่องมาจากข้อจำกัดด้านทรัพยากรของรัฐ และนับวันการศึกษาเอกชนจะเข้ามามีบทบาทมากยิ่งขึ้น เนื่องจากบทบัญญัติทางกฎหมายได้เอื้อต่อการให้ภาคเอกชนมาลงทุนด้านการศึกษา ซึ่งจะเห็นได้ในมาตรา 43 - 46 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดเรื่องการบริหารและการจัดการศึกษาของเอกชนไว้เป็นการเฉพาะ โดยให้เอกชน มีความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ สถานศึกษาเอกชนสามารถจัดการศึกษาได้ทุกระดับ ทุกประเภท สถานศึกษาเอกชนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นนิติบุคคล มีคณะกรรมการบริหารสถานศึกษา รัฐต้องให้การสนับสนุนด้านเงินอุดหนุน การลดหย่อนหรือการยกเว้นภาษีและสิทธิประโยชน์อื่นที่เป็นประโยชน์ในทางการศึกษาแก่สถานศึกษาเอกชนตามความเหมาะสม รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนด้านวิชาการให้สถานศึกษาเอกชนมีมาตรฐานและสามารถพึ่งตนเองได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. 2544 : 3)

1.1 การจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

บทบาทและหน้าที่ของโรงเรียนเอกชนซึ่งอยู่ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ยุคปฏิรูปการศึกษามีความเปลี่ยนแปลงไป พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ในมาตรา 43 กำหนดให้โรงเรียนเอกชนมีความเป็นอิสระโดยมีการกำกับ ติดตาม และการประเมินคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาจากรัฐ นอกจากนี้การปฏิรูประบบราชการของกระทรวงศึกษาธิการตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 มาตรา 6 ยังให้จัดระเบียบราชการกระทรวงศึกษาธิการไว้ดังนี้ (1) ระเบียบราชการส่วนกลาง (2) ระเบียบราชการบริหารราชการเขตพื้นที่การศึกษา (3) ระเบียบบริหารราชการในสถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษาระดับปริญญาที่เป็นนิติบุคคล

โดยมาตรา 9 ให้จัดระเบียบบริหารราชการส่วนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ ดังนี้ (1) สำนักงานรัฐมนตรี (2) สำนักงานปลัดกระทรวง (3) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (4) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (5) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (6) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

ซึ่งในส่วนของระเบียบบริหารราชการของเขตพื้นที่การศึกษา ตามมาตรา 34 ให้จัดระเบียบบริหารราชการของเขตพื้นที่การศึกษา ดังนี้ (1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (2) สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือส่วนราชการ ที่เรียกชื่ออย่างอื่น โดยในมาตรา 37 ระบุให้สำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามีอำนาจหน้าที่ ดังนี้ (1) การบริหารและจัดการศึกษาและพัฒนาระบบของหลักสูตรการศึกษา ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2) พัฒนางานด้านวิชาการ และจัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาร่วมกับสถานศึกษา (3) แบ่งส่วนราชการภายในสถานศึกษาของสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (4) ปฏิบัติหน้าที่อื่น ตามที่กฎหมายกำหนด นอกจากนี้ในมาตรา 59 วรรคสอง ได้บัญญัติไว้ว่าให้โอนบรรดาอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับราชการของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ ไปเป็นของสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ โดยที่มาตรา 69 บัญญัติไว้ว่า ให้หน่วยงานทางการศึกษาที่จัดการศึกษาในลักษณะโรงเรียน วิทยาลัย หรือสถานศึกษาที่เรียกชื่ออย่างอื่นของกระทรวงศึกษาธิการที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในสังกัดกรมสามัญศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เป็นสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตามบทบัญญัติดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ ได้โอนไปสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ จึงทำให้โรงเรียนเอกชนอยู่ภายใต้การกำกับควบคุมของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ ขณะเดียวกับที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีหน้าที่

กำกับ ติดตาม ประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา หลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งตามความในมาตรา 43 แห่งพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 (กรมวิชาการ. 2546 : 21) ทำให้บริบทของโรงเรียนเอกชนจึงมีความเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการบริหารงาน วิชาการ เช่น ต้องจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี จัดทำ หลักสูตรสถานศึกษา จัดทำรายงานการประกันคุณภาพ ตามมาตรา 48 แห่งพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 กำหนดให้โรงเรียนต้องรับการประเมินคุณภาพภายนอกทุก สถานศึกษาอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปี นอกจากนี้ในมาตรา 22, 23, 24 และมาตรา 26 แห่ง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ยังกำหนดให้ครูโรงเรียนเอกชนต้องพัฒนาตนเอง เพิ่มขึ้นตามเกณฑ์การออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ (กรมวิชาการ. 2546 : 8 - 25) จาก พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 ที่มีการปรับโครงสร้าง กระทรวงศึกษาธิการ มีการแบ่งส่วนราชการจากส่วนกลางในกระทรวงศึกษาธิการลงมายัง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่กล่าวแล้วนั้น สถานศึกษาเอกชนที่จัดการศึกษาปฐมวัย สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ จึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงการ บริหารและการจัดการเรียนการสอนไปตามกฎหมายการปฏิรูปการศึกษาด้วย บริบทของ โรงเรียนและครูจึงอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ทำให้ โรงเรียนเองจำเป็นต้องพัฒนาการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้จากประสบการณ์จริงในแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายเน้นการฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ และต้องประเมินนักเรียนในทุกๆ ด้าน

2. การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

2.1 ความหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย

เด็กปฐมวัย (Early childhood) “เด็กอนุบาล” “เด็กเตรียมประถมศึกษา” “เด็กก่อนวัยเรียน” เป็นคำที่เรียกเด็ก ซึ่งล้วนแต่มีความหมายเดียวกันคือ เด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิด จนถึง 6 ปี เป็นการจัดการศึกษาที่นักจิตวิทยาและนักการศึกษาให้ความสำคัญและมีการค้นคว้า วิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กมานาน กูด (สุปราณี รื่นพิทักษ์. 2545 : 6; อ้างอิงจาก Good. 1945 : 200) กล่าวว่า การจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง โครงการหรือหลักสูตรที่จัดสำหรับเด็ก ในโรงเรียนเด็กเล็ก โรงเรียนอนุบาล การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย คือ การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีอายุ 3 - 6 ปี ลักษณะการจัดการศึกษาจะต้องพิเศษกว่าระดับอื่นๆ เพราะเป็นวัยที่สำคัญต่อการวางรากฐานการศึกษา บุคลิกภาพและพัฒนาการทางสมอง เป็นการจัดการศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมให้เด็กมีพัฒนาการครบทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย จึงมีความสำคัญยิ่งต่อการศึกษาโดยรวม โดยจะกล่าวถึงดังนี้

2.2 ความสำคัญของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

เด็กปฐมวัยเป็นทรัพยากรบุคคลที่เป็นผู้สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมและความเป็นมนุษยชาติ เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคตเป็นวัยที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว และพร้อมที่เรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ตลอดเวลา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช. 2538 : 9) เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปจากเดิมสู่พฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวรอันเป็นผลมาจากระบบการเลี้ยงดูหรือการฝึกฝน (อารี พันธุ์ณี. 2534 : 31) และยังเป็นวัยที่เริ่มมีพัฒนาการทางด้านต่างๆ เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จึงมีความจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมพัฒนาการ ให้แก่เด็กในวัยนี้ให้ครบทุกด้านเพื่อพัฒนาศักยภาพของเด็กให้เกิดการพัฒนาตามศักยภาพของแต่ละบุคคล (รัตนา จีวแหลม. 2546 : 7)

การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาตั้งแต่รากฐานของชีวิตที่มีอิทธิพลต่อชีวิตของคนเราเพื่อรองรับการศึกษาทุกระดับด้วยการอบรมปลูกฝังสร้างเสริมพัฒนาการทุกด้านในชีวิตให้เด็กเจริญเติบโต มีคุณภาพและมีความสุขมากกว่าการปลูกฝังในช่วงอื่น เด็กควรจะได้รับพัฒนาการทุกด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม และบุคลิกภาพ ตลอดจนลักษณะนิสัยพื้นฐานต่างๆ ถึงขีดสุดศักยภาพเตรียมความพร้อมเพื่อการเรียนรู้ในอนาคต โดยที่นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความสำคัญของการจัดการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

กูด (เยาพา เดชะคุปต์. 2542 : 5 ; อ้างอิงจาก Good. 1954 Dictionary of Education : 2000) กล่าวว่า เป็นโครงการหรือหลักสูตรที่จัดสำหรับเด็กในโรงเรียนเด็กเล็ก โรงเรียนอนุบาล เป็นการจัดการศึกษาให้แก่เด็กปฐมวัยเพื่อส่งเสริมให้เด็กมีความพร้อมและพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา มีบุคลิกภาพเหมาะสมตามวัยและพร้อมที่จะรับการศึกษาในโอกาสต่อไป

รัตนา จีวแหลม (2546 : 8) กล่าวถึงความสำคัญไว้ว่า การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาให้แก่เด็ก 0 - 6 ปี เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในทุกๆ ด้าน ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาและบุคลิกภาพ อันจะส่งผลให้เด็กมีความพร้อมในการพัฒนาศักยภาพของตนอย่างเหมาะสมและเกิดการเรียนรู้ได้เต็มความสามารถของแต่ละบุคคลอีกทั้งยังเป็นการวางรากฐานของอนาคตในการเรียนรู้หรือการศึกษาต่อไป

สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ (2538 : 223) กล่าวว่า เด็กช่วงวัย 3 - 6 ปี เป็นระยะสำคัญที่สุดของพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และบุคลิกภาพ เป็นวัยที่เรียกว่าช่วงแห่งพลังการเจริญเติบโตของสมองของชีวิต การส่งเสริมพัฒนาการมีจุดมุ่งหมายเพื่อมุ่งเน้นประสบการณ์โดยรวมทุกด้าน ให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเพียงพอที่เป็นประโยชน์ต่อตัวเด็กในอนาคต ตัวชีวิตในการที่จะทำให้เด็กพัฒนาได้ทุกด้าน จำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพของการศึกษาซึ่งประกอบด้วยคุณภาพ 2 ด้าน คือ (1) คุณภาพด้านครู ที่เป็นผู้จัดการเรียนรู้แบบเด็กเป็นศูนย์กลาง กระตุ้นให้เด็กคิดหลายลักษณะ หลายมิติ และสร้างนิสัยในการคิด และ

(2) ด้านคุณภาพของเด็ก เด็กจะต้องได้รับรู้จากของจริงและทางประสาทสัมผัสทั้ง 6 ได้คิดทั้งคนเดียวและคิดเป็นกลุ่ม ประการสำคัญได้ทำกิจกรรมตามความคิดทุกระยะ ซึ่งทำให้คิดเป็นมีความพร้อมที่จะเรียนต่อไป

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาให้เด็กปฐมวัยที่มีอายุตั้งแต่ 0 - 6 เป็นวัยที่สำคัญยิ่งของชีวิตเด็ก วัยที่จะต้องได้รับการอบรม สั่งสอน เลี้ยงดู อย่างถูกต้องและเหมาะสมเพื่อให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นวัยที่พัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วต้องได้รับการส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านอย่างถูกต้องและเหมาะสมเพื่อพัฒนาตามศักยภาพของแต่ละบุคคลในการวางรากฐานและเสริมสร้างให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ ซึ่งการจัดการศึกษาปฐมวัยมีองค์ประกอบของการศึกษาปฐมวัยดังนี้

2.3 องค์ประกอบของการศึกษาปฐมวัย

การศึกษาปฐมวัยมีความสำคัญและเป็นรากฐานสำหรับการพัฒนามนุษย์ ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ประการดังนี้ เจนิฟ (สฤตน์ สิงห์เวียง. 2543 : 18; อ้างอิงจาก Janiv : 2532 : 25)

1. ตัวเด็ก ครู และผู้เกี่ยวข้อง ควรมีความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดรวบยอดของตัวเด็ก คือ ควรเข้าใจถึงจิตวิทยาพัฒนาการ ธรรมชาติของเด็ก และเข้าใจถึงพัฒนาการในการคิด ความต้องการ ของเด็ก ฯลฯ โดยตระหนักและให้ความสำคัญในสิ่งต่อไปนี้

1.1 เด็กทุกคนมีความเหมือนกัน คือ มีการพัฒนาการไปตามขั้นตอน มีความต้องการและมีความกระตือรือร้นเหมือน ๆ กัน

1.2 เด็กทุกคนมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ทุกคนจะมีภูมิหลัง (background) ไม่เหมือนกันในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคลนั้น เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างในการเรียนรู้ ซึ่งจะเป็นลักษณะเฉพาะในเรื่องการเรียนรู้หรือการสร้างพฤติกรรมใหม่ เกี่ยวข้องกับความสามารถทางด้านสติปัญญา ความคิด ความจำ การแก้ปัญหา ตลอดจนการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์แวดล้อมได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังอาจหมายความว่าถึงลักษณะเฉพาะตนของบุคคลในเรื่องการรับรู้การแปลความหมายและการสื่อสารด้วย

1.3 เด็กทุกคนต้องการมีเพื่อน ในการจัดหลักสูตรสำหรับเด็กปฐมวัยจึงควรจัดให้สอดคล้องกับตัวเด็กโดยคำนึงถึงพัฒนาการของเด็กในทุกด้านคือ ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา และคำนึงว่าเด็กมีความแตกต่างระหว่างบุคคล

2. พ่อแม่ ในการจัดการศึกษา ควรคำนึงถึงว่า พ่อแม่เป็นครูคนแรกและเป็นแบบอย่างให้แก่ลูก พ่อแม่เป็นบุคคลแรกที่ลูกรู้จัก เป็นผู้ปลูกฝังความคิดและพัฒนาบุคลิกภาพ ตลอดจนค่านิยมต่าง ๆ ของสังคม จากการวิจัยพบว่า การนำพ่อแม่เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษากับลูก ทำให้การศึกษาสำหรับเด็กดีขึ้น

3. ตัวครู ซึ่งรวมถึงผู้ดูแลเด็ก พี่เลี้ยง และบุคลากรอื่นๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การอบรมเลี้ยงดูให้การศึกษาแก่เด็ก ในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ล้วนเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่เด็ก ดังนั้นบุคคลเหล่านี้ จึงควรมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับเด็กในวัยนี้เป็นอย่างดี

การคำนึงถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาปฐมวัยจะทำให้การจัดการศึกษาใน ส่วนที่เกี่ยวข้องบรรลุผลสมความมุ่งหมายของการศึกษาของชาติโดยจะได้นำเสนอในลำดับ ต่อไป

2.4 จุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาที่แตกต่างหลากหลายไปจากการศึกษา ระดับอื่น โดยมีรูปแบบและจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกันตามสภาพความต้องการ นโยบายหรือหลัก ปรัชญาการศึกษาของแต่ละหน่วยที่จัด มีจุดประสงค์เดียวกัน คือพัฒนาเด็กในทุกๆ ด้าน ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ซึ่งการจัดการศึกษาปฐมวัยที่ถูกต้องและเหมาะสม จะช่วยพัฒนาเด็กให้เป็นบุคคลผู้มีคุณภาพของประเทศและเป็นสิ่งที่ปรารถนาที่สุดของประเทศ ในปัจจุบัน คุณภาพของคนจะเป็นปัจจัยที่สามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงและความท้าทาย ของกระแสโลก ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงต้องคำนึงถึงจุดมุ่งหมายดังนี้

เป้าหมายของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย เพื่อพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคมและด้านสติปัญญา คือ (ราศี ทองสวัสดิ์. 2542 : 57)

1. พัฒนาการด้านร่างกาย หมายถึง
 - 1.1 การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่
 - 1.2 การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก
 - 1.3 การพัฒนาประสาทสัมผัสระหว่างมือ - ตา
 - 1.4 การพัฒนาสุขอนามัย
2. พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ หมายถึง
 - 2.1 การควบคุมอารมณ์ตนเองในการทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่น
 - 2.2 การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม
 - 2.3 การมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง
3. พัฒนาการทางด้านสังคม หมายถึง
 - 3.1 การมีระเบียบวินัย
 - 3.2 การเล่นหรือทำงานเป็นกลุ่ม
 - 3.3 การรู้จักรอคอย
 - 3.4 การเอาใจเขามาใส่ใจเรา
 - 3.5 ความรับผิดชอบในหน้าที่

4. พัฒนาการทางด้านสติปัญญา หมายถึง

- 4.1 การรับรู้ทางสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ การดู ฟัง ดม ชิม และการสัมผัสทางผิวหนัง
- 4.2 การคิดแก้ปัญหา
- 4.3 การคิดสร้างสรรค์
- 4.4 การจำ
- 4.5 การเข้าใจคำศัพท์ และการฝึกพูด
- 4.6 การยืดระยะความสนใจ

กล่าวโดยสรุปจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัยนั้นเพื่อมุ่งส่งเสริม พัฒนาการของเด็กให้พร้อมที่จะดำเนินชีวิตในวัยที่เติบโตเป็นผู้ใหญ่ การจัดการศึกษาปฐมวัยจึง เป็นการอบรมเลี้ยงดูเพื่อให้เด็กมีพัฒนาการครบทุกด้าน โดยมีผู้ปกครอง ผู้บริหารสถานศึกษา และครูจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมมือกันในการส่งเสริมพัฒนาการให้แก่เด็กไปพร้อมๆ กัน ที่มี แนวคิดและหลักการตลอดจนกระบวนการจัดการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

2.5 หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาที่คาดหวังผลในการบรรลุจำเป็นต้องมีหลักการหรือแนวคิดเป็น รากฐานรองรับการจัดการศึกษาไว้ในหลายมิติ ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความเห็นอัน เกี่ยวข้องกับหลักการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ดังนี้

ราตี ทองสวัสดิ์ (2542 : 3 - 8) กล่าวถึงหลักการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ไว้ดังนี้

1. มุ่งพัฒนาเด็กโดยองค์รวมโดยผ่านการเล่น เป็นการพัฒนาเด็กทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งจะทำให้ดีในกิจกรรมการเล่น
2. ยึดปรัชญาการศึกษาปฐมวัย
3. จัดการศึกษาให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก เป็นการช่วยให้เด็กได้พื้นฐาน ที่ดีในอนาคต
4. คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เนื่องจากเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน
5. จัดประสบการณ์ในกิจกรรมที่บูรณาการ
6. จัดกิจกรรมอย่างสมดุล โดยยึดเด็กเป็นสำคัญทั้งนี้ต้องเหมาะสมกับวัยและ สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการของเด็ก เป็นการจัดทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม
7. ปลูกฝังความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และขนบธรรมเนียมประเพณี ของชาติ

สิริมา ภิญโญนันตพงษ์ (2545 : 31 - 32) ได้กล่าวถึง หลักการจัดการศึกษา ระดับปฐมวัยว่า เป็นการจัดการศึกษาที่จำเป็นต้องพัฒนาทุกๆ ส่วน ตั้งแต่ หลักสูตร การเรียน การสอน และการประเมินผลการเรียนรู้ โดยยึดหลัก ดังนี้

1. หลักการจัดเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2. หลักการจัดเน้นพัฒนาการและธรรมชาติของเด็ก

3. หลักการจัดเน้นการเรียนรู้ปนเล่น

หลักสูตรก่อนประถมศึกษา 3 - 6 ปี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

2546 : 31) ได้กำหนดหลักการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ดังนี้

1. เป็นการจัดการศึกษาให้ครอบคลุมเด็กทุกประเภทที่มีอายุ 3 - 6 ปี

2. เป็นการพัฒนาเด็กโดยยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา

3. เป็นการพัฒนาเด็กโดยองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และ

สติปัญญาผ่านการเล่นที่เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ และความแตกต่างระหว่างบุคคล

4. เป็นการจัดประสบการณ์ที่让孩子สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพ

และมีความสุข

5. เป็นการพัฒนาเด็กโดยบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการศึกษา

ระดับก่อนประถมศึกษา

6. เป็นการพัฒนาเด็กโดยครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วม

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการในการจัดการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2546 : 5 - 7)

1. การสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม การพัฒนาหลักสูตรพิจารณาจากวัยและประสบการณ์ของเด็ก โดยเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาเด็กทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์เดิมที่เด็กมีอยู่ และประสบการณ์ใหม่ที่เด็กจะได้รับต้องมีความหมายกับตัวเด็ก เป็นหลักสูตรที่ให้โอกาสทั้งเด็กปกติ เด็กด้อยโอกาส และเด็กพิเศษได้พัฒนา รวมทั้งยอมรับในวัฒนธรรมและภาษาของเด็ก พัฒนาเด็กให้รู้สึกเป็นสุขในปัจจุบัน มิใช่เพื่อเตรียมเด็กสำหรับอนาคตข้างหน้าเท่านั้น

2. การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้จะต้องอยู่ในสภาพที่สนองต่อความต้องการ ความสนใจของเด็กทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ผู้สอนจะต้องจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กได้อยู่ในที่ที่สะอาด ปลอดภัย อากาศสดชื่น ผ่อนคลาย ไม่เครียด มีโอกาสออกกำลังกายและพักผ่อน มีสื่อวัสดุอุปกรณ์ มีของเล่นที่หลากหลายเหมาะสมกับวัย ให้เด็กมีโอกาสได้เลือกเล่น เรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและโลกที่เด็กอยู่ รวมทั้งพัฒนาการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม ดังนั้น สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนจึงเป็นเสมือนหนึ่งสังคมที่มีคุณค่าสำหรับเด็กแต่ละคน จะเรียนรู้และสะท้อนให้เห็นว่าบุคคลในสังคมเห็นความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา กับเด็กปฐมวัย

3. การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ผู้สอนมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาเด็กอย่างมาก ผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้บอกความรู้หรือสั่งให้เด็กทำมาเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดสภาพแวดล้อมประสบการณ์และกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กที่ผู้สอนและเด็กมีส่วนร่วมทั้ง 2 ฝ่าย โดยผู้สอนจะเป็น

ผู้สนับสนุน ชี้นำ และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก ส่วนเด็กเป็นผู้ลงมือกระทำ เรียนรู้ และค้นพบด้วยตนเอง ดังนั้น ผู้สอนต้องยอมรับ เห็นคุณค่า รู้จักและเข้าใจเด็กแต่ละคนที่ตนดูแลรับผิดชอบ ก่อน เพื่อจะได้วางแผน สร้างสภาพแวดล้อม และจัดกิจกรรมที่จะส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ผู้สอนต้องรู้จักพัฒนาตนเอง ปรับปรุงใช้เทคนิคการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้เหมาะกับเด็ก

4. การบูรณาการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยยึดหลัก การบูรณาการที่ว่า หนึ่งแนวคิดเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายกิจกรรม หนึ่งกิจกรรมเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายทักษะและหลายประสบการณ์สำคัญ ดังนั้น เป็นหน้าที่ของผู้สอนจะต้องวางแผน จัดการประสบการณ์ในแต่ละวันให้เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่นที่หลากหลายกิจกรรม หลากหลายทักษะ หลากหลายประสบการณ์สำคัญ อย่างเหมาะสมกับวัยและพัฒนาการ เพื่อให้บรรลุ จุดหมายของหลักสูตรแกนกลางที่กำหนดไว้

5. การประเมินผลพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก การประเมินผลเด็กในระดับปฐมวัยยึดวิธีการสังเกตเป็นส่วนใหญ่ ผู้สอนจะต้องสังเกตและประเมินทั้งการสอนของตนและ พัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กว่าได้บรรลุจุดประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ ผลที่ได้จากการสังเกตพัฒนาการ จากข้อมูลเชิงบรรยาย จากการรวบรวมผลงาน การแสดงออกสภาพที่เป็นจริง ข้อมูลจากครอบครัวของเด็ก ตลอดจนการประเมินตนเองหรือผลงาน สามารถบอกได้ว่าเด็กเกิดการเรียนรู้และมีความก้าวหน้าเพียงใด ข้อมูลจากการประเมินพัฒนาการจะช่วยผู้สอน ในการวางแผนการจัดกิจกรรม ซึ่งให้เห็นความต้องการพิเศษของเด็กแต่ละคน ใช้เป็นข้อมูลในการสื่อสารกับพ่อแม่ ผู้ปกครองเด็ก และขณะเดียวกันยังใช้ในการประเมินประสิทธิภาพการจัดการศึกษาให้กับเด็กในวัยนี้ได้อีกด้วย

6. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับครอบครัวของเด็ก เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เด็กเจริญเติบโตขึ้นมา ผู้สอน พ่อแม่ และผู้ปกครองเด็ก จะต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ทำความเข้าใจพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็ก ต้องยอมรับและร่วมมือกันรับผิดชอบ หรือถือเป็นหุ้นส่วนที่จะต้องช่วยกันพัฒนาเด็กให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน ดังนั้น ผู้สอนจึงมีใช้จะแลกเปลี่ยนความรู้กับพ่อแม่ ผู้ปกครอง เกี่ยวกับการพัฒนาการของเด็กเท่านั้น แต่จะต้องให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง มีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย ทั้งนี้ มิได้หมายความว่าให้พ่อแม่ ผู้ปกครองเป็นผู้กำหนดเนื้อหาหลักสูตรตามความต้องการโดยไม่คำนึงถึงหลักการจัดที่เหมาะสมกับวัย

จากแนวคิดและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มุ่งเน้นการพัฒนาการของเด็กที่มีความสัมพันธ์และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นขั้นตอนไปพร้อมกันทุกด้าน เป็นหลักการจัด ประสบการณ์ การเรียนรู้บูรณาการผ่านการเล่น มุ่งพัฒนาเด็กครบทุกด้าน ทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยยึดเด็กเป็นสำคัญ จะเห็นได้ว่าผู้ที่มีบทบาทในการจัดการศึกษาปฐมวัยส่วนใหญ่คือ ครูผู้สอน หรือครูปฐมวัย ซึ่งจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ

คำนึงถึงพัฒนาการ ความสนใจ และความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยดึงชุมชนและครอบครัว เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา นอกเหนือจากการดูแลและการให้การศึกษา รัฐได้กำหนด การจัดการศึกษา และกรอบการพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับปฐมวัย โดยมีกระบวนการ ดังนี้

2.6 กระบวนการจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นกระบวนการของการพัฒนาและการสนองตอบ ความต้องการของเด็กและครอบครัว เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน การพัฒนาคุณภาพ การศึกษาให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว มีกระบวนการสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ 1) กระบวนการ บริหาร 2) กระบวนการเรียนการสอน 3) กระบวนการนิเทศการศึกษา

2.7 ความหมาย ความสำคัญและหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

2.7.1 ความหมายของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาก่อนภาคบังคับมีจุดมุ่งหมาย เพื่อเตรียมเด็กเข้าเรียนชั้นประถมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดหลักสูตรสำหรับ การศึกษาปฐมวัยไว้ เพื่อใช้เป็นแนวทางให้ครูผู้สอนได้กำหนดทิศทางการเรียนรู้ให้กับ เด็ก อายุ 3 - 5 ปี โดยยึดหลักการเลี้ยงดูควบคู่กับการให้การศึกษา เพื่อให้เด็กพัฒนาทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างสมดุล โดยจัดกิจกรรมที่หลากหลาย บูรณาการผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เป็นประสบการณ์ตรงผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า เหมาะสม กับวัย และความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างเด็กกับครูหรือบุคลากร ที่มี ความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและการให้การศึกษาปฐมวัย เพื่อให้เด็กแต่ละคนได้มี โอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของการพัฒนาการสูงสุดตามศักยภาพและนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข เป็นคนดี คนเก่งของสังคม และสอดคล้องกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม ทั้งนี้ได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ ความหมายของหลักสูตรไว้ดังนี้

เสาวภาคย์ แผลมเพชร. (2545 : 23) ได้กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน นอกจากนี้หลักสูตรยังต้องมีรายละเอียดของ เนื้อหาวิชาที่สอดคล้องกับหลักสูตรที่ใช้จัดสอนในโรงเรียนและหลักสูตรยังหมายถึง แผนพันธกิจ วัตถุประสงค์ของโรงเรียน ความรู้ที่นักเรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความถนัดโดยให้นักเรียน ได้เลือกเรียนและได้ฝึกจากชุดวิชาเฉพาะในหลักสูตร สตาร์ด ; และ ลัททูกา (เสาวภาคย์ แผลมเพชร. 2545 : 23; อ้างอิงจาก Stark ; & Luttuca. 1997 : 7)

ออนสติน ;และ ฮันกินส์ (ชบา พันธุ์ศักดิ์. 2541 : 23; อ้างอิงจาก Ornstein ; & Hunkins. 1993 : 9) ได้เสนอวิธีการให้ความหมายของหลักสูตรโดยการตอบคำถามว่า หลักสูตร คืออะไร เป้าหมายของหลักสูตรคืออะไร หลักสูตรมีผลต่อครูและนักเรียนอย่างไร และบอกถึง

ความสัมพันธ์ระหว่างคำตอบเหล่านั้น โดย“หลักสูตร” คือแผนสำหรับการกระทำหรือการเรียนรู้ เอกสารซึ่งรวมถึงยุทธวิธีที่จะบรรลุตามจุดมุ่งหมายหรือเพื่อจบการศึกษา

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง แผนการสอน กิจกรรม หรือประสบการณ์ที่สถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียน มีการกำหนดความมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ ของหลักสูตรและการประเมินผลมีเป้าหมายให้ตอบสนองนโยบายการศึกษาของชาติและความต้องการของชุมชน เพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายเพื่อจบการศึกษา

2.7.2 ความสำคัญของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาไม่ว่าจะเป็นระดับการศึกษาปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา จนกระทั่งระดับอุดมศึกษา หลักสูตรจะเป็นแนวกำหนดทิศทางว่า ผู้เรียนจะต้องเรียนอะไร เรียนทำไม เรียนอย่างไร หลักสูตรจะเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นว่า การศึกษาระดับใดมีคุณภาพสอดคล้องกับสภาพสังคม หลักสูตรจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงปรับปรุงตลอดเวลา (ทวีพร ณ นคร. 2542 : 1) ทาบา (ชบา พันธุ์ศักดิ์. 2541 : 3; อ้างอิงจาก Taba. 1962 : 10) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นแนวทางในการเตรียมพลเมืองเพื่ออยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข และเป็นสมาชิกที่สามารถสร้างสรรค์ผลผลิตให้แก่วัฒนธรรม ส่วน ทวีพร ณ นคร (2542 : 12) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นหัวใจและมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอน เพราะเป็นมวลประสบการณ์ที่วางแผนอย่างเป็นระบบ มีองค์ประกอบที่ชัดเจน เนื้อหาวิชาที่เหมาะสมกับความต้องการของเด็ก กระบวนการเรียนการสอนทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม การประเมินผลบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งใจ หลักสูตรที่ดีต้องมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่เด็ก และต้องจัดประสบการณ์ให้เด็กทั้งในและนอกโรงเรียน มีเนื้อหาที่ตอบสนองต่อความต้องการของเด็กและสังคม เพื่อเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาคนให้กับสังคมต่อไปในอนาคต “ครู” จะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร เพราะครูเป็นผู้นำหลักสูตรไปปฏิบัติ ครูจึงควรมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรและนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง เพื่อให้หลักสูตรได้บรรลุผลสอดคล้องกับแผนการศึกษาชาติ ครูจะต้องศึกษาหลักการและหลักสูตรให้เข้าใจ

นอกจากที่ได้มีการนำเสนอความหมายและความสำคัญของหลักสูตร การศึกษาระดับปฐมวัยแล้ว จะพบว่ามีพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร (ทวีพร ณ นคร. 2542 : 43) โดยแสดงเป็นตาราง 1 ดังนี้

ตาราง 1 พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

พ.ศ. 2441	พ.ศ. 2486	พ.ศ. 2503	พ.ศ. 2521	พ.ศ. 2522	พ.ศ. 2536
จัดแบบไตรภาค	มี 9 รายวิชา	มี 7 รายวิชา	มี 7 ราย	มี 3 กลุ่ม	มี 4 กลุ่มประสบการณ์
1. อ่าน	1. หน้าที่พลเมืองและศีลธรรม	1. ภาษาไทย	1. ประสบการณ์	1. กลุ่มเตรียมสร้างเสริมทักษะภาษา	1. เตรียมสร้างเสริมทักษะภาษา
2. เขียน	2. ฝึกประสาท	2. เลขคณิต	ด้านคณิตศาสตร์	สร้างเสริมทักษะ	2. เตรียมสร้างเสริมทักษะคณิตศาสตร์
3. คิดคำนวณ	3. ภาษาไทย	3. พละน่าย	2. ประสบการณ์	- ภาษาไทย	3. เตรียมสร้างเสริมทักษะคณิตศาสตร์
	4. เลขคณิต	4. ธรรมชาติศึกษา	ด้านภาษาไทย	- คณิตศาสตร์	4. เตรียมสร้างเสริมทักษะการมีชีวิต
	5. ความรู้เรื่องเมืองไทย	5. สุขศึกษา	3. ประสบการณ์	2. กลุ่มเตรียมสร้างเสริมประสบการณ์	
	6. วาดเขียนหรือการฝีมือ	6. ศิลปศึกษา	ด้านสังคม	ประกอบด้วย	
	7. ขี่ม้า	7. ขี่ม้าและดนตรี	4. ประสบการณ์	ประกอบด้วย	
	8. สุขศึกษา		ด้านธรรมชาติศึกษา	- สังคมศึกษา	
	9. พลศึกษา		5. ประสบการณ์	- ธรรมชาติศึกษา	
			ด้านสุขศึกษา	- สุขศึกษา	
			6. ประสบการณ์	3. กลุ่มเตรียมสร้างเสริมลักษณะนิสัย	
			ด้านศิลปศึกษา	ประกอบด้วย	
			7. ประสบการณ์	- จริยธรรม	
			ด้านขับร้องดนตรี	- เพลงดนตรี	
				- การเคลื่อนไหว	
				- ศิลปะ	

ที่มา : ทวีพร ณ นคร. (2542). การศึกษาปฐมวัย. หน้า 97.

2.7.3 หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

หลักสูตรที่ดีควรตอบสนองต่อสังคมเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา หลักสูตรจึงต้องเปลี่ยนแปลงด้วย หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยี หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ.2546 เป็นหลักสูตรที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ จัดทำขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายการศึกษาฉบับแรก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. 2544 : 6 - 7) และในมาตรา 6 และ 22 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนต้องมีความสามารถ เรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษา ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ (กรมวิชาการ. 2546 : 5) ประกอบหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ได้กำหนดแนวคิดหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ไว้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2546 : 1 - 4)

2.7.3.1 แนวคิดการจัดการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 มีรายละเอียดคือ

(1) แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการ พัฒนาการของมนุษย์เป็น

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวมนุษย์เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิต่อเนื่องไปจนตลอดชีวิต ครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงในเชิงปริมาณและคุณภาพ พัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา จะมีความสัมพันธ์และพัฒนาการอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับขั้นตอนไปพร้อมกันทุกด้าน เด็กแต่ละคนจะเติบโตและมีลักษณะพัฒนาการแตกต่างกันไปตามวัย โดยที่พัฒนาการเด็กปฐมวัยบ่งบอกถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวเด็กอย่างต่อเนื่องในแต่ละวัย เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึงอายุ 5 ปี

(2) แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ การเรียนรู้ของมนุษย์เป็นผลสืบเนื่อง

มาจากประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกิดขึ้นจากกระบวนการที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กระทำให้เกิดขึ้นด้วยตนเองและการเรียนรู้จะเป็นไปได้ดี ถ้าผู้เรียนได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้เคลื่อนไหว มีโอกาสคิดริเริ่มตามความต้องการและความสนใจของตนเอง รวมทั้งอยู่ในบรรยากาศที่เป็นอิสระ อบอุ่นและปลอดภัย ดังนั้น การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก และเนื่องจากการเรียนรู้เป็นพื้นฐานของพัฒนาการในระดับที่สูงขึ้น คนเราเรียนรู้มาตั้งแต่เกิดตามธรรมชาติก่อนที่จะเข้ามาในสถานศึกษา การจัดทำ

หลักสูตรจึงยึดแนวคิดที่จะให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงด้วยตัวเด็กเองในสภาพแวดล้อมที่เป็นอิสระเอื้อต่อการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคน

(3) แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นของเด็ก การเล่นถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญในชีวิตของเด็กทุกคน เด็กจะสนุกสนาน เพลิดเพลิน ได้สังเกต มีโอกาสทำการทดลอง สร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหาและค้นพบตัวเอง การเล่นจะมีอิทธิพลและมีผลต่อการเจริญเติบโต ช่วยพัฒนาร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา จากการเล่นเด็กมีโอกาสนเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย ได้ใช้ประสาทสัมผัสและการรับรู้ ผ่อนคลายอารมณ์ และแสดงออกถึงตนเอง เรียนรู้ความรู้สึกของผู้อื่น การเล่นจึงเป็นทางที่เด็กจะสร้างประสบการณ์เรียนรู้สิ่งแวดล้อม เรียนรู้ความเป็นอยู่ของผู้อื่น สร้างความสัมพันธ์อยู่ร่วมกับผู้อื่น กับธรรมชาติรอบตัว ดังนั้น หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย จึงถือ “การเล่น” อย่างมีจุดหมายหมาย เป็นหัวใจสำคัญของการจัดประสบการณ์ให้เด็ก

(4) แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคม บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่หรือสิ่งแวดล้อมตัวเด็ก ทำให้เด็กแต่ละคนแตกต่างกันไป หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยถือว่าผู้สอนจำเป็นต้องเข้าใจและยอมรับว่าวัฒนธรรมและสังคมที่แวดล้อมตัวเด็กมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ผู้สอนจึงควรต้องเรียนรู้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของเด็กที่ตนรับผิดชอบ เพื่อช่วยให้เด็กได้พัฒนา เกิดการเรียนรู้และอยู่ในกลุ่มคนที่มาจากพื้นฐานเหมือนหรือต่างจากตนได้อย่างราบรื่น มีความสุข

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ได้แบ่งช่วงอายุเด็กปฐมวัยออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงอายุ 0 - 3 ปี และ 3 - 5 ปี ซึ่งจัดทำโดยคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยใช้เป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นหลักสูตรที่ใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาและส่งเสริมการพัฒนาก่อนเด็กให้มีมาตรฐานเดียวกัน

2.7.3.2 ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย

ปรัชญาการศึกษาเป็นเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาซึ่งในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ได้กำหนดปรัชญาการศึกษาปฐมวัยไว้ว่า การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพ ภายใต้บริบทของสังคมวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม

2.7.3.3 คุณลักษณะตามวัย

คุณลักษณะตามวัยเป็นความสามารถตามวัยหรือพัฒนาการตามธรรมชาติเมื่อเด็กมีอายุถึงวัยนั้นๆ พัฒนาการแต่ละวัยอาจเกิดขึ้นตามวัยมากน้อยแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม การอบรมเลี้ยงดู และประสบการณ์ที่เด็กได้รับ ผู้สอนต้องทำความเข้าใจคุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 3 - 5 ปี เพื่อนำไปพิจารณาจัดประสบการณ์ให้เด็กแต่ละวัยได้อย่างถูกต้องเหมาะสมขณะเดียวกันจะต้องสังเกตเด็กแต่ละคนซึ่งมีความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อนำข้อมูลไปช่วยพัฒนาเด็กให้เติบโตเต็มตามความสามารถ และศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2546 : 10)

3. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่

มนุษย์ทุกคนที่เกิดมาจะต้องมีหลายบทบาท บางคนมีบทบาทเป็นทั้งลูกเป็นทั้งพ่อเป็นทั้งสามีและพ่อบ้าน เป็นผู้บังคับบัญชา เป็นผู้ใต้บังคับบัญชา ฯลฯ ดังนั้นสังคมมนุษย์ที่แวดล้อมแต่ละบุคคลนั้นทำให้บุคคลนั้นๆต้องเรียนรู้ที่จะปฏิบัติตนในแต่ละบทบาทต่อผู้อื่นให้ถูกต้อง

3.1 ความหมายของการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่

“บทบาท” (Role) เป็นแนวความคิดความเชื่อพื้นฐานที่สำคัญในวิชาสังคมวิทยา มานุษยวิทยา วัฒนธรรม และจิตวิทยา ซึ่งทฤษฎีบทบาทของ พาร์สัน (Parson's Role Theory) ได้กล่าวถึง “บทบาท” ว่าเป็นการจัดระเบียบโครงสร้างและกำหนดการมีส่วนร่วมของบุคคลในกระบวนการที่มีการกระทำร่วมกัน ซึ่งเป็นการรวมความคาดหวังที่เกี่ยวกับตนเอง และของบุคคลอื่นๆ ที่เขามีสัมพันธ์ด้วย นอกจากนี้นักวิชาการหลายท่านยังได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ถวิล ปานศรี (2541 : 7) กล่าวว่า บทบาทหมายถึง แบบแผนพฤติกรรมหรือการปฏิบัติของแต่ละบุคคลตามสิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งที่ได้รับมอบหมายโดยเป็นไปตามความมุ่งหวังของสังคม

ทรงธรรม กาญจนพิบูลย์ (2541 : 9) กล่าวว่า บทบาทหมายถึงการกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่แสดงออกมาตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย หรือตามหน้าที่ที่รับผิดชอบอยู่ ซึ่งการแสดงออกของบทบาทนั้นจะขึ้นอยู่กับตำแหน่ง ทั้งนี้จะต้องเป็นที่สังคมนยอมรับด้วย

ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร (2545 : 111) กล่าวว่า บทบาทคือการกระทำหรือพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มที่อยู่ในสถานภาพนั้นๆ บทบาทเป็นการกระทำหรือพฤติกรรมตามตำแหน่งหรือสถานภาพซึ่งเป็นไปตามความคาดหวังของสังคมหรือตามลักษณะของการรับบทบาท เป็นผลรวมของการแสดงออกตามสิทธิและหน้าที่ สถานภาพเป็นเรื่องของอำนาจหน้าที่ ส่วนบทบาทเป็นการกระทำตามอำนาจหน้าที่และสิทธิที่บุคคลครอบครองอยู่ สถานภาพและบทบาทจึงเป็นสิ่งที่ต้องควบคู่กันไป

สุพจน์ พลหาญ (2545 : 10) กล่าวว่า บทบาทหมายถึงการปฏิบัติหน้าที่ตามหน้าที่ ตามตำแหน่ง ตามสถานภาพที่ตนเองเป็นอยู่ ถ้าตำแหน่งหรือสถานภาพเปลี่ยนไป บทบาทก็เปลี่ยนตามไปด้วย ดังนั้นตำแหน่งและสถานภาพกับการปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบตามตำแหน่งและสถานภาพจึงควบคู่กันเสมอ

ฮาร์ดี ; และ คอนเวย์ (Hardy ;& Conway. 1988 : 25) กล่าวว่า การที่บุคคลจะปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทได้ดีขึ้นนั้น มีปัจจัยหลักเกี่ยวข้องที่สำคัญคือ การรับรู้บทบาท และความสามารถเพียงพอในการดำรงบทบาทที่คาดหวัง ซึ่งหากสิ่งเหล่านี้ไม่มีความสอดคล้องกันแล้วย่อมส่งผลกระทบต่อผู้ดำรงบทบาท ทำให้เกิดความเครียดในบทบาทและความกดดันในบทบาท ซึ่งเป็นความรู้สึกถึงการดำรงบทบาทว่ามีความยากลำบาก หรือดำรงบทบาทนั้นไม่ได้ อันเป็นผลให้การปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทได้ไม่ดีเท่าที่ควร ดังนั้น การที่จะเป็นครูปฐมวัยผู้ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างดี สิ่งที่สำคัญอันดับแรกคือต้องรับรู้ให้ถูกต้องว่าบทบาทครูปฐมวัยนั้นเป็นอย่างไร

จากการที่นักวิชาการได้ให้ความหมายของบทบาทดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า บทบาทหมายถึง การที่บุคคลแสดงออกทางพฤติกรรมหรือการกระทำปฏิบัติตามตำแหน่งและสถานภาพของตนที่ได้รับมอบหมายหรือตามหน้าที่ที่รับผิดชอบอยู่ ให้เป็นไปตามความคาดหวังจากสังคมหรือตามลักษณะของการรับรู้บทบาท บุคคลจะมีอำนาจ หน้าที่ ความรับผิดชอบ ตามบทบาทที่ตนได้รับ สถานภาพและบทบาทเป็นสิ่งที่ต้องทำความเข้าใจไป สถานภาพเป็นเรื่องของอำนาจหน้าที่ ส่วนบทบาทเป็นการกระทำตามอำนาจหน้าที่และสิทธิที่บุคคลครอบครองอยู่ ซึ่งการแสดงออกตามบทบาทจะมีทฤษฎีที่กล่าวถึงและปัจจัยหลายประการที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันตามลำดับดังนี้

3.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาท

บทบาทเป็นการแสดงพฤติกรรมของบุคคลที่มีความสำคัญมาก หากบุคคลปฏิบัติตนไม่ตรงตามบทบาทที่ได้รับหรือตามสังคมคาดหวังจะเกิดปัญหาขึ้นในสังคมได้เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวได้มีนักวิชาการเสนอแนวความคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาท ดังนี้

อัลพอร์ท (ทรงธรรม กาญจนพิบูลย์. 2541 : 9; อ้างอิงจาก Allport. 1973 : 181 -184) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการแสดงบทบาทของบุคคลว่า ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. บทบาทที่สังคมคาดหวัง (Role expectation) คือบทบาทที่สังคมคาดหวังให้บุคคลปฏิบัติตามความคาดหวังที่กำหนดโดยกลุ่มสังคมและโดยสถานภาพที่บุคคลนั้นครอบครอง

2. การรับรู้บทบาท (Role perception) คือการที่บุคคลรับรู้ในบทบาทของตนเองว่าควรมีบทบาทอย่างไรและสามารถจะมองเห็นบทบาทของตนเองได้อย่างไรและสามารถจะมองเห็นบทบาทของตนได้ตามการรับรู้ซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความต้องการของบุคคล

โดยการรับรู้บทบาทและความต้องการของบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล ตลอดจนเป้าหมายของชีวิต และค่านิยมของบุคคลที่สวมบทบาทนั้น

3. การยอมรับบทบาทของบุคคล (Role acceptance) จะเกิดขึ้นเมื่อมีความสอดคล้องของบทบาทตามความคาดหวังของสังคมและบทบาทที่ตนเองรับรู้อยู่ การยอมรับบทบาทเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับความเข้าใจในบทบาท และการสื่อสารระหว่างสังคมและบุคคลนั้น ทั้งนี้เพราะบุคคลไม่ได้ยินดียอมรับบทบาททุกบทบาทเสมอไป แม้ว่าจะได้รับการคัดเลือกหรือถูกแรงผลักดันจากสังคมให้รับตำแหน่งและมีบทบาทหน้าที่ปฏิบัติก็ตาม เพราะถ้าหากบทบาทที่ได้รับนั้นทำให้ได้รับผลเสียหายหรือเสียประโยชน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าขัดแย้งกับความต้องการ (Role conflict) หรือค่านิยมของบุคคลนั้นผู้ครองตำแหน่งอยู่พยายามหลีกเลี่ยงบทบาทนั้น ไม่ยอมรับบทบาทนั้นๆ

4. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของบุคคล (Role performance) เป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพแสดงจริง (Actual role) ซึ่งอาจจะเป็นการแสดงบทบาทตามที่สังคมคาดหวังหรือเป็นการแสดงบทบาทตามการรับรู้และตามความคาดหวังของตนเอง การที่บุคคลที่ครองตำแหน่งอยู่ซึ่งเนื่องมาจากความสอดคล้องกันของบทบาทความคาดหวังของสังคม และการรับรู้บทบาทของตนเอง

ฮาร์ดี และ คอนเวย์ (วิสาลินี นุกันยา. 2539 : 46 ; อ้างอิงจาก Hardy ; & Conway. 1988 : 285) ได้กล่าวว่า การปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาท เป็นพฤติกรรมกระทำที่สอดคล้องกับตำแหน่งที่ได้รับ การปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทไม่อาจดำเนินด้วยดี เมื่อบุคคลผู้ดำรงบทบาทประสบกับภาวะของความเครียดในบทบาท มีความรู้สึกกดดัน ขัดข้องใจ มีความยากลำบาก ในการดำรงบทบาทใดบทบาทหนึ่งอันเกิดขึ้นจากความคาดหวังในบทบาท กับความสามารถในการแสดงออกตามบทบาทไม่สอดคล้องกัน และความรู้สึกยากลำบากในการดำรงบทบาทจะถูกขจัดให้หมดไป ด้วยการพิจารณาเกี่ยวกับการกำหนดบทบาทหน้าที่ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทและความเข้าใจบทบาทร่วมกันของผู้ดำรงบทบาทและผู้ที่เกี่ยวข้อง เขาได้เน้นถึงความสำคัญของการรับรู้บทบาทกับความสามารถในบทบาทว่ามีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทว่าจะดำเนินการไปด้วยดีเพียงใด สมรรถนะหรือความสามารถนี้เป็นสิ่งที่ช่วยให้บุคคลสามารถกระทำบทบาทตามที่ได้รับคาดหวังไว้ ความสามารถในบทบาทมีแนวคิดสำคัญ คือ (1) ความสามารถจะเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการทางสังคม (2) ความสามารถเป็นสิ่งที่จำเป็นในการกระทำบทบาท (3) ความสามารถทำให้เกิดความก้าวหน้าของบุคคลและสังคม ซึ่งทักษะพื้นฐานในการแสดงความสามารถในการทำงานส่วนหนึ่งมาจากความรู้ ประสบการณ์ ค่านิยม และแรงจูงใจของบุคคล นั่นคือ การที่บุคคลจะสามารถผสมผสานการปฏิบัติตามบทบาทได้ดีเพียงใด สิ่งสำคัญคือ การรับรู้ต่อบทบาท และความสามารถของบุคคลในการผสมผสานการปฏิบัติบทบาทตามบทบาทที่รับรู้

ประครอง สายจันทร์ (อัมพร สินอยู่. 2548 : 136 ; อ้างอิงจาก ประครอง สายจันทร์. 2542 : 15) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลกับการแสดงบทบาทบุคคลคือ (1) อายุ เป็นตัวกำหนดบทบาท บุคคลที่มีอายุต่างกันแสดงบทบาทต่างกัน (2) เพศ บทบาทของเพศ ต่างกันตามที่สังคมกำหนด (3) อาชีพ บุคคลแต่ละอาชีพมีบทบาทต่างกัน (4) ฐานะทาง เศรษฐกิจทำให้แสดงบทบาทต่างกันตามฐานะทางเศรษฐกิจ (5) ตำแหน่งในครอบครัวทำให้ บทบาทต่างกัน (6) พหุบทบาทของบุคคลไว้ต่างกัน (7) บุคลิกภาพของบุคคล มีผลต่อการแสดงบทบาทที่ไม่ขัดต่อบุคลิกภาพที่ถนัดและไม่ถนัด (8) บทบาทภายในกลุ่ม มีบทบาทต่างกันไป เช่น บทบาทผู้นำ บทบาทผู้ตาม (9) สังคมมีส่วนกำหนดบทบาทหรือ พฤติกรรมของสมาชิกให้ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ จารีตประเพณี

3.3 ความสำคัญของการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครู

ครูเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่าที่สุดเป็นบุคคลหนึ่งที่มีความสำคัญในการจัด การศึกษาให้ประสบผลสำเร็จด้วยดีเพราะการจัดการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 นั้น กระบวนการจัดศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาเต็มตามศักยภาพ จากการศึกษา ค้นคว้า มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ครูไว้ดังนี้

รุ่งทิพย์ ลิ้มเจริญพร (2542 : 61-62) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของครู ดังนี้

1. เป็นผู้ใจกว้าง ยอมรับผู้เรียน และพร้อมจะเปิดกว้างในทุกๆ ทาง เปิด ช่องว่างให้ทุกคนเกิดความคิดสร้างสรรค์ได้ในทุกโอกาสด้วยการยอมรับความหลากหลายใน วิธีการเรียนและการสอนของแต่ละบุคคล พร้อมๆ กับรักษาอิสระและความเป็นตัวของตัวเอง เอาไว้
2. เป็นผู้ไม่ยึดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้วางไว้อย่างตายตัวไม่ยึดหยุ่น ความมองว่ากิจกรรมการสอนนั้นควรเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับชีวิต
3. เป็นผู้เปิดโอกาสให้เด็กได้เผชิญความเป็นจริงแห่งความรู้ อยู่เสมอ รวมถึง การรู้จักอุเบกขาให้เป็น ต้องรู้จังหวะว่าเมื่อไรควรปล่อยให้เด็กได้พบกับความจริงของชีวิต เมื่อไรจะดึงกลับมาสู่เนื้อหาของแผนการสอนที่เตรียมไว้ ครูต้องไม่ยึดความคิดของตนเป็นตัวตั้ง รู้จักยืดหยุ่นในการทำงานทั้งในส่วนของการวางแผน จุดประสงค์ เนื้อหา เวลา และการ ประเมินผล ฯลฯ
4. ครูทุกคนต้องมีความแม่นยำในจุดประสงค์ทั้งแคบและกว้างพร้อมที่จะ ปรับเปลี่ยนไปมาได้ยืดหยุ่นตลอดเวลาโดยไม่หลงทาง
5. ครูต้องพร้อมที่จะให้นักเรียนวางแผนกิจกรรมของตนเองในโอกาสอันควร แผนที่สร้างขึ้นต้องเป็นแผนที่มีพื้นที่สำหรับเติมเต็มในส่วนที่เป็นการเรียนรู้ความจริงของชีวิต

จากประสบการณ์จริงอย่างเป็นองค์รวมโดยนำความสนใจของเด็กส่วนมากไปใช้ให้เป็นประโยชน์ และพยายามนำไปผสมผสานเข้ากับวัตถุประสงค์ดั้งเดิมที่วางไว้

6. ครูต้องเป็นผู้คอยจุดประกาย สนับสนุน ส่งเสริมและรวมถึงตะล่อมให้เด็กไปถึงจุดหมายที่ตั้งไว้ ด้วยความใจเย็น

7. ครูต้องเป็นผู้มีความรู้ด้านเทคนิคการสอน และการชี้แนะให้เข้าใจในแนวทางใหม่เป็นอย่างดี จนสามารถปฏิบัติได้อย่างเป็นธรรมชาติ

8. ครูควรเป็นผู้ที่มีสุนทรียภาพ มีความชื่นชมในความกลมกลืน รู้จักกาละอันเหมาะสม เพื่อที่จะนำทักษะเหล่านี้ไปใช้ในการประสานแผนการสอนกับความเป็นจริงในชีวิตที่เด็กควรจะได้พบพานอย่างกลมกลืน

9. เป็นผู้มีความสุขในการได้เห็นการเรียนรู้ของนักเรียน

10. เป็นผู้มีคามกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ และมีความสุขในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

11. เป็นผู้มีทัศนคติที่ดีในเรื่องการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างมีอิสระไร้ขอบเขตจำกัดตามแต่ความสนใจของนักเรียน

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2543 : 19 - 25) ได้กล่าวถึงบทบาทครูว่าเป็นผู้สอน ผู้เอื้ออำนวย การเรียนรู้ (Facilitator teacher) เป็นผู้จัดการเรียนการสอนตามสภาพจริงเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง การฝึกทักษะจากกระบวนการกลุ่มและสถานการณ์ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพของตนให้เจริญเต็มที่ ผู้สอนจะต้องเป็นผู้กระตุ้นรับผิดชอบ วินิจฉัยผู้เรียนและกระบวนการเรียนรู้ เป็นนักจัดการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นผู้เอื้ออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ คือมีการฟังอย่างมีประสิทธิภาพ มีความจริงใจ มีความเข้าใจ การยอมรับ มีความฉลาด ปฏิภาณไหวพริบ รวมทั้งมีทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การฟังอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการฟังเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับผู้สอนเพราะต้องใช้สื่อสารกับผู้เรียนตลอดเวลา เพื่อจะได้ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน คอยช่วยเหลือสนับสนุนในสิ่งที่ผู้เรียนต้องการและสนใจจะเรียนรู้ ผู้สอนจะต้องมีความอดทน ใส่ใจในสิ่งที่ผู้เรียนพูด ทักษะการฟังเป็นสิ่งที่ผู้สอนจะต้องหมั่นพัฒนาตนให้มีการฟังอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสามารถติดต่อสื่อสารกับผู้เรียนได้ทุกกลุ่มเป้าหมาย

2. ความจริงใจ การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ถือเป็นเป้าหมายที่พึงประสงค์ซึ่งจะบรรลุผลได้ขึ้นอยู่กับผู้สอนมีความจริงใจกับผู้เรียน ผู้สอนจะต้องมีความจริงใจกับตนเองเป็นประการแรกก่อน จึงจะให้ความจริงใจ ความรัก และความหวังดีกับผู้เรียนด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่ว่าจะเป็นการเตรียมบทเรียน การดำเนินกิจกรรมการเรียน การสอน การกระตุ้นผู้เรียน การเสริมแรง การให้ข้อมูลย้อนกลับผู้เรียน รวมทั้งการประเมินผล

โดยผู้สอนมีความตระหนักถึงความสำคัญในวิชาชีพครู การมีทัศนคติต่อการสอนและเจตคติที่ดีต่อผู้เรียน

3. ความเข้าใจ การที่ผู้สอนมีความเข้าใจตนเองเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างแท้จริงจะเป็นพื้นฐานการนำไปสู่ความเข้าใจผู้เรียนอย่างแท้จริงโดยปราศจากความขัดแย้งทั้งการคิดและการกระทำ โดยมีความเข้าใจว่า มนุษย์มีความไม่เท่าเทียมกันตั้งแต่เกิดจนตายทั้งร่างกายและจิตใจ ฉะนั้นอย่าคิดเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นจนทำให้ผู้เรียนเกิดปมด้อย การเปรียบเทียบก่อให้เกิดความกลัว ความริษยา รวมทั้งความน้อยเนื้อต่ำใจ การเปรียบเทียบจะมีผลทำลายความมั่นใจ ความเชื่อมั่นในตนเองของผู้เรียน ซึ่งความเชื่อมั่นในตนเองจะเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ การให้กำลังใจ (Will power) จากผู้สอนจะเป็นพลังที่จะช่วยให้ผู้เรียนกระทำหรือละเว้นการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่คาดหวัง ผู้สอนต้องเข้าใจผู้เรียนคอยสนับสนุนและให้กำลังใจผู้เรียนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้

4. การยอมรับ ผู้สอนเข้าใจผู้เรียนและยอมรับผู้เรียนในฐานะบุคคล (as a person) มีเจตคติที่ดีต่อผู้เรียน มองผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีคุณค่า ให้ความสนใจ คิดว่าผู้เรียนคือ เพื่อน บุตร ญาติพี่น้อง มีความเอื้ออาทรต่อกัน เมื่อผู้สอนเข้าใจและยอมรับผู้เรียนได้ จะกระทำให้การดำเนินการเรียนการสอนเป็นไปโดยราบรื่นผู้เรียนมีความรู้สึกเป็นสุข สะดวกสบายในการเรียนรู้

5. ความฉลาดมีปฏิภาณไหวพริบ ความฉลาดเป็นพลังของบุคคลในการเผชิญสถานการณ์ต่างๆ โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดมาก่อน ผู้สอนมีความคิดและพฤติกรรมที่ถูกต้องเหมาะสมกับสถานการณ์และจะต้องใช้ความสามารถเข้าใจสถานการณ์ของความจริงที่ปรากฏเพื่อที่จะนำไปสู่การกระทำที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายที่พึงประสงค์ การจัดการเรียนการสอนที่มีความสำเร็จในการเผชิญหรือแก้ปัญหา โดยเฉพาะปัญหาที่ไม่คาดคิดมาก่อน

6. ทักษะในการสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารระหว่างบุคคลไม่ว่าจะเป็น ภาษาพูดและภาษากายหรือภาษาท่าทาง สิ่งที่ผู้สอนจะต้องสามารถสื่อความหมายที่ซ่อนเร้นอยู่ในคำพูดและท่าทางของผู้เรียน การมีความรู้สึกที่ไว รับรู้ต่อความหมายหรือเนื้อหาโดยนัยที่ซ่อนอยู่ในคำพูด ผู้สอนต้องฝึกฝนทักษะการฟังเมื่อผู้เรียนพูดและฝึกนิสัยการถามตนเองว่า เพราะเหตุใดผู้เรียนจึงพูดเช่นนั้น

รุ่ง แก้วแดง (2544 : 141 - 145) กล่าวว่า ครูยุคใหม่มีหน้าที่ 10 ประการดังนี้

1. ศึกษารวบรวมข้อมูลของผู้เรียนเป็นรายบุคคล
2. วิเคราะห์เพื่อค้นหาศักยภาพของผู้เรียน
3. ร่วมกับผู้เรียนในการสร้างวิสัยทัศน์
4. ร่วมวางแผนการเรียน
5. แนะนำช่วยเหลือเรื่องการเรียนรู้
6. สรรหาและสนับสนุนสื่ออุปกรณ์

7. ให้ผู้เรียนสร้างความรู้เอง
8. เสริมพลังและสร้างกำลังใจ
9. ร่วมการประเมิน
10. เก็บรวบรวมข้อมูล

เพชรสุตา กรุณวงศ์ (2545 : 27) กล่าวไว้ถึงบทบาทหน้าที่ครูว่า ครูมีความสำคัญมาก ครูเป็นผู้สร้างคน ครูคือผู้นำ ผู้สนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ความสนใจของผู้เรียนเอง หน้าที่ของครูจะช่วยให้การวางแผนการจัดการเรียนรู้ ค้นหาคำตอบ ช่วยสร้างองค์ความรู้ให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งที่จะเรียนรู้ หรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสลงมือกระทำด้วยตนเอง บทบาทหน้าที่ของครูแนวใหม่ มีดังนี้

ครู จะเป็นผู้จัดการให้เกิดการเรียนรู้

ครู จะเป็นผู้กระตุ้นเตรียมกิจกรรม คำถามให้ผู้เรียนเกิดการสร้างองค์ความรู้

ครู จะเป็นผู้จัดบรรยากาศ สถานการณ์ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน

เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้เรียน

ครู จะเป็นแหล่งความรู้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 : 51 - 52) ได้จัดทำคู่มือแนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา กำหนดบทบาทและหน้าที่ครูผู้สอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้

1. วางแผนสร้างหน่วยการเรียนรู้และกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้
2. จัดทำแผนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. จัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้และจัดหาแหล่งเรียนรู้
4. จัดทำและพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่ใฝ่รู้และทันต่อเหตุการณ์
5. เป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม ปฏิบัติตนต่อเพื่อนครู นักเรียน
6. จัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียนและสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนรู้ให้มี

บรรยากาศดึงดูดความสนใจ ทำทนายให้ผู้เรียนอยากมีส่วนร่วม

7. จัดการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพจริง
8. จัดทำวิจัยในชั้นเรียน
9. จัดทำข้อมูลผู้เรียนเป็นรายบุคคล

สรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ของครู คือผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ ผู้สั่งสอนให้คนมีคุณธรรม ผู้มีใจเมตตา อดทน ขยัน เสียสละ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ที่ต้องเรียนรู้ตลอดชีวิตและเรียนรู้ร่วมกับศิษย์ มีมนุษยสัมพันธ์ เป็นนักวิจัยเพื่อการปรับปรุงพัฒนา และพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ

3.4 บทบาทหน้าที่และคุณลักษณะครูปฐมวัย

การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในชีวิตของเด็ก คือ การออกจากสังคมบ้านไปสู่สังคมที่แตกต่างออกไป มีการปรับเปลี่ยนกิจวัตรประจำวันที่เคยปฏิบัติที่บ้านมาสู่โรงเรียนที่มีระบบ ระเบียบแบบแผนมากขึ้น ครูปฐมวัย จึงนับว่าเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญต่อการศึกษา ระดับปฐมวัยอย่างมาก เพราะเป็นผู้ที่มีบทบาทในการจัดประสบการณ์ อบรมเลี้ยงดูเด็กอายุ 3 – 5 ปี และเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับตัวเด็ก จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่แตกต่างไปจากผู้สอนในชั้นอื่นๆ คือต้องทำตัวให้เป็นทั้งมารดา พี่เลี้ยง เพื่อนและผู้อำนวยความสะดวกให้เด็ก นอกจากนี้ผู้ที่จะเป็นครูปฐมวัยต้องเป็นผู้มีนิสัยและจิตใจดี มีความรักเด็ก มีความเข้าใจเด็ก สามารถที่อยู่กับเด็กและเข้ากับเด็กได้ มีความรับผิดชอบ มีวินัย ขยัน อดทน ประหยัด เป็นคนที่มีลักษณะอ่อนโยนโอบอ้อมอารี มีความเมตตากรุณา รักความยุติธรรม และต้องมีความศรัทธาในวิชาชีพครู ดังนั้นนักการศึกษาจึงได้ให้แนวคิดในเรื่องบทบาทหน้าที่และคุณลักษณะครูปฐมวัยไว้ดังนี้

เบญญา แสงมลิ (2545 : 52 - 53) ได้กล่าวถึงหน้าที่ครูปฐมวัยไว้ดังนี้

1. ให้ความช่วยเหลือ ครูอนุบาลเป็นผู้แนะนำ ผู้ช่วย ผู้ควบคุมดูแลเด็ก เด็กวัยนี้มีความต้องการอยากจะทำลองความสามารถของตนเองอยู่แล้ว ถ้าครูช่วยผู้ให้เด็กทำ ให้กำลังใจแก่เด็ก เด็กจะลงมือทำด้วยความเต็มใจ ครูเป็นเพียงผู้คอยให้ความช่วยเหลือ ให้เด็กทำกิจกรรมได้
2. ให้การอบรมเด็ก เด็กในวัยอนุบาลควรได้รับ “การอบรม” มากกว่า “การสอน” โดยครูเป็นผู้คอยแนะนำ ชี้แจง ชักจูง และควบคุมอยู่ ให้เด็กรู้จักคิด รู้จักสังเกต รู้จักเปรียบเทียบ สามารถตัดสินใจและพึ่งตนเองได้ ถ้าเด็กทำสิ่งใดผิด ครูควรชี้แจงและตักเตือนให้เด็กรู้จักเชื่อฟังครู สิ่งสำคัญคือครูต้องคอยดูแลและอบรมเด็กอย่างสม่ำเสมอ
3. ให้อิสระแก่เด็ก การที่ครูใช้วิธีบังคับให้เด็กนั่งนิ่งๆ อย่างผู้ใหญ่เป็นการอบรมที่ขัดกับจิตใจของเด็กในวัยนี้มากที่สุด แต่การให้อิสระภาพนั้นย่อมมีขอบเขต
4. ระวังดูแลให้ปลอดภัย เด็กเล็กๆ ที่ร่างกายแข็งแรง สุขสบายจะไม่อยู่นิ่ง ชอบเคลื่อนไหวอยู่เสมอ และยังไม่รู้จักระวังรักษาตัวได้เพียงพอ ด้วยเหตุนี้เอง ครูอนุบาลจึงต้องดูแลให้เด็กอยู่ในสายตาของตนอยู่เสมอระหว่างที่เด็กเล่นครูจะต้องอยู่ใกล้เด็กคอยช่วยเหลือ คอยแนะนำ ถ้าเด็กจะเล่นผิดแบบแผนอันจะเกิดอันตราย และโดยเฉพาะเด็กเล็กๆ แล้ว เวลาไปห้องน้ำครูต้องคอยดูแลอยู่ด้วย
5. เลี้ยงดูเด็ก เด็กเล็กก่อนวัยเรียนที่ผู้ปกครองส่งให้มาอยู่ในโรงเรียนอนุบาล ในเวลากลางวันนั้น เพื่อให้โรงเรียนทำหน้าที่เลี้ยงดูบุตรหลานแทนตน ฉะนั้นครูหรือผู้ดูแลเด็ก ควรจัดการเลี้ยงเด็กเพื่อให้เติบโตและสุขสบาย คือ จัดการเรื่องกิน จัดอาหารที่มีประโยชน์และเหมาะสมกับวัยให้เด็กรับประทาน จัดการเรื่องนอนและการพักผ่อน คือจัดให้เด็กได้พักผ่อน

จัดการเรื่องเล่น คือ จัดให้เด็กได้เล่นในร่มและกลางแจ้งทุกวัน จัดการเรื่องขับถ่าย คือ ให้เด็กขับถ่ายเป็นเวลา จัดการเรื่องความสะอาด คือ ให้เด็กรู้จักล้างมือ ล้างหน้าและอาบน้ำ

6. ส่งเสริมความเจริญเติบโตด้านต่างๆ ของเด็ก ถ้าเด็กได้รับการส่งเสริมที่ถูกต้อง เด็กจะมีร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ จิตใจดี สติปัญญาเฉลียวฉลาด สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี การที่จะส่งเสริมให้เจริญเติบโตทุกด้านนั้นครูจะต้องเข้าใจธรรมชาติของเด็กและเรื่องพัฒนาการของเด็กอย่างดี

7. ปลูกฝังนิสัยที่ดีงาม เด็กเล็กอายุหนึ่งขวบจนถึงห้าขวบนี้เป็นระยะสำคัญที่สุดของชีวิต สิ่งใดที่เห็นและได้ทำจะปลูกฝังนิสัยของเด็ก ถ้าบังเอิญสิ่งที่เด็กได้พบเห็นและกระทำนั้นเป็นสิ่งไม่ดีงาม สิ่งนั้นจะซึมซาบอยู่ในนิสัยของเด็กยากต่อการแก้ไขขัดเกลา และถ้าเด็กพบเห็นสิ่งที่ดีงาม ได้ฝึกหัดและกระทำ เด็กจะมีนิสัยที่ดีติดตัวเด็กตลอดไป สิ่งใดที่ครูจะต้องฝึกหัดให้เด็กทำ เป็นต้นว่า การหัดเด็กรู้จักเก็บสิ่งของให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเป็นต้น นอกจากตัวครูและสิ่งแวดล้อมเด็กมีส่วนในการปลูกฝังนิสัยให้แก่เด็ก ครูอนุบาลจึงต้องระมัดระวังบุคลิกตัวครูเองอย่างยิ่ง เพราะเด็กจะยึดครูเป็นแบบอย่าง ซึ่งเด็กพบเห็นอยู่ทุกวัน เหล่านี้จะฝังและซึมซาบจนเกิดเป็นนิสัย

8. ขัดเกลานิสัยที่ไม่ดี เด็กเล็กๆ ทุกคนที่อยู่ในชั้นอนุบาลจะมีนิสัยแตกต่างกัน บางคนขี้โมโห บางคนดื้อ การที่เด็กมีนิสัยเช่นนี้เพราะผู้ใหญ่ที่อยู่กับเด็กอาจตามใจเด็กเกินไป ด้วยความรัก ครูอนุบาลอาจจะพบเด็กในความรับผิดชอบของตนมีสภาพอย่างนี้ หน้าที่ของครูคือจะต้องขัดเกลาให้สิ่งที่ไม่ดีหมดไป การขัดเกลานิสัยนั้นต้องใช้เวลานานและครูจะต้องดูแลฝึกอบรมอย่างสม่ำเสมอ ครูต้องมีความอดทน เมตตาปรานีต่อเด็ก เข้าใจปัญหาและสาเหตุของเด็ก จึงจะช่วยขัดเกลานิสัยเด็กได้

9. การเตรียมความพร้อมให้แก่เด็ก ครูอนุบาลมีหน้าที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ เตรียมสภาพของร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาแก่เด็กให้พร้อมที่จะรับการศึกษาในชั้นต่อไป

10. ให้เด็กมีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับวัย เด็กทุกคนมีความอยากรู้อยากเห็นอยู่เสมอ แต่ผู้ใหญ่มักจะมองว่าเด็กชอบทำลายของ แต่แท้จริงแล้วเด็กต้องการเรียนรู้ในสิ่งนั้น สิ่งที่เด็กต้องการรู้นั้น คือสิ่งที่เด็กพบเห็นตามธรรมดา สิ่งที่อยู่รอบตัวเด็ก เด็กต้องการคำตอบง่ายๆ ไม่ลึกซึ้ง ทุกอย่างที่เด็กเรียนรู้จะต้องเป็นสิ่งที่ง่ายและเหมาะสมกับวัยของเด็ก และมีประโยชน์ต่อเด็ก สิ่งนั้นควรเป็นความรู้พื้นฐานของเด็กเป็นสิ่งที่เด็กเห็นได้กระทำได้ เด็กจึงจะเข้าใจได้จริง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542 : 47 - 51) ได้เสนอว่าครูปฐมวัยควรมีบทบาท ดังนี้

1. บทบาทในฐานะที่เป็นแบบอย่างแก่เด็ก เนื่องจากเด็กวัยนี้มีความสามารถในการเรียนรู้โดยการเลียนแบบเป็นอันมาก เพราะฉะนั้นครูจึงควร (1) มีบุคลิกภาพเป็นแบบ

อย่างที่ดี อันได้แก่ กิริยาท่าทาง การแต่งกาย การทรงตัว การพูดจาที่เหมาะสมตามสภาพ วัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นๆ (2) ใช้เสียงอ่อนโยน สุภาพ และประโยคที่พูดควรเป็นประโยคชัดเจน (3) ฝึกความมีระเบียบ ความสะอาด ความประหยัด โดยการจัดสภาพห้องเรียน มุมเล่นของเด็ก ให้เคยชินกับความเป็นระเบียบและความสะอาด การรู้จักเก็บรักษาและซ่อมแซมวัสดุอุปกรณ์ (4) ปฏิบัติต่อเด็กทุกคนด้วยความรักโดยเสมอหน้ากัน ไม่แสดงความลำเอียง เพราะเด็กจะมีความรู้สึกไวในเรื่องนี้

2. บทบาทของครูในการเสริมสร้างบุคลิกภาพและการสร้างสรรค์ จะประกอบด้วยองค์ประกอบเหล่านี้ คือ (1) ตั้งใจฟังเวลาเด็กพูด (2) สนใจต่อคำถามของเด็ก ส่งเสริมให้เด็กอยากกรู้อยากเห็น (3) ชมเชยหรือแสดงกิริยาชื่นชมในผลงานของเด็ก พยายามช่วยให้เด็กมีความมั่นใจในความสามารถของตน (4) เคารพในความแตกต่างของเด็ก ไม่เปรียบเทียบเด็ก (5) ให้โอกาสเด็กได้เล่นและทำกิจกรรมด้วยตนเองอย่างสร้างสรรค์และมีอิสระ

3. บทบาทของครูในการส่งเสริมโภชนาการของเด็ก มี ดังนี้ (1) ร่วมกับผู้ปกครอง โดยเลี้ยงสัตว์และปลูกพืชที่ใช้เป็นอาหารได้ตามสภาพท้องถิ่น (2) จัดทำอาหารกลางวันและอาหารว่างให้เด็ก โดยร่วมมือกับผู้ปกครอง (3) ประเมินสภาพโภชนาการเป็นระยะ ๆ ร่วมกับผู้ปกครองในการศึกษาโภชนาการของเด็กและแก้ไขปรับปรุงถ้ามีปัญหา

4. บทบาทของครูในการส่งเสริมนิสัยส่วนตัวและสังคม ประกอบด้วย (1) ฝึกเด็กให้มีนิสัยในเรื่องกิจวัตรส่วนตัวอย่างมีระเบียบ ขับถ่าย รักษาความสะอาด เล่น หรือเรียน (2) ให้เด็กเล่นดนตรีง่าย ๆ (3) แก้ไขปรับปรุงการทรงตัวที่ไม่เหมาะสมของเด็ก

5. บทบาทของครูในการส่งเสริมความเข้าใจในภาษา มีดังนี้ (1) สนทนากับเด็ก และจัดกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กสามารถบอกชื่อสี ชื่อวันในสัปดาห์ คำตรงข้าม คำบุพบท เช่น บน ล่าง เป็นต้น (2) ครูเล่านิทานหรืออ่านเรื่องจากหนังสือให้ฟัง เพื่อฝึกความสามารถในการฟังของเด็ก และเพิ่มพูนความรู้ในคำศัพท์ใหม่ๆ (3) ให้เด็กเล่าเรื่องเกี่ยวกับตนเอง สิ่งที่ได้พบเห็น หรือสิ่งที่ได้นึกคิด (4) ส่งเสริมให้เด็กเล่นบทบาทสมมติ โดยการจัดเป็นมุมบ้านและอื่น ๆ

กรมวิชาการ (2546 : 16) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของครูผู้สอนตามหลักสูตร การศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ไว้ดังนี้

- 1) ศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยและหลักสูตรสถานศึกษา
- 2) จัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 3) ประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้าน
- 4) จัดทำ จัดหา และพัฒนาสื่อ และแหล่งการเรียนรู้
- 5) พัฒนาดตนเองให้เป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ ทันต่อเหตุการณ์
- 6) เป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม ปฏิบัติดีต่อเพื่อนครูและเด็ก
- 7) จัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียนและสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนรู้
- 8) จัดทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้

9) ประสานสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครอง

สรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย เป็นพฤติกรรมหรือการกระทำของครูที่จัดการเรียนรู้ จัดกิจกรรมและประสบการณ์ เด็กปฐมวัยที่มีอายุระหว่าง 3 - 5 ปี มีวางแผนการสอนตามหลักสูตร จัดเตรียมและพัฒนาสื่อประกอบการสอนเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ด้วยความสุขและสนุกสนาน ประเมินพัฒนาการของเด็กเพื่อตอบสนองความต้องการ ความสามารถ และความถนัดของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพ ให้การดูแล ส่งเสริมให้เด็กมีวินัย ปลูกฝังด้านคุณธรรมจริยธรรม และมีนิสัยที่ดี เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กในทุก ๆ ด้านให้เหมาะสมตามวัย ในระหว่างที่เด็กอยู่ในสถานศึกษา

นอกจากนี้ครูในฐานะผู้ใช้หลักสูตรเป็นบุคคลที่มีบทบาทมากที่สุดในการนำหลักสูตรมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมสภาพแวดล้อมและบริบทรอบตัวเด็ก ที่มุ่งเน้นให้เกิดความพร้อมตามจุดมุ่งหมายทางการศึกษา ครูปฐมวัยต้องมีบทบาทหน้าที่ในการเสริมสร้างการเรียนรู้ สนองต่อความสนใจ ความต้องการ ความสามารถและความแตกต่างของเด็กแต่ละคน เตรียมสภาพหรือบรรยากาศของห้องเรียน ฝึกให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติ ฝึกสังเกต ค้นคว้าทดลอง และแก้ปัญหาด้วยตัวเอง โดยเน้นประสบการณ์ตรง ครูยังมีบทบาทหน้าที่ในการดูแลเด็ก ฝึกให้เด็กช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน ให้อารมณ์ที่และมีความสุข มีนิสัยที่ดี บทบาทหน้าที่ในการพัฒนาเทคโนโลยี นวัตกรรมต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้จัดการสอน ใช้เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้จากชุมชน รวมถึงบทบาทหน้าที่ในการบริหารหลักสูตร เพื่อประเมินผลพัฒนาการของเด็กเป็นรายบุคคล ตามคุณลักษณะตามวัยและคุณลักษณะที่พึงประสงค์

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้อาศัยแนวความคิดที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 : 111 - 114) ซึ่งกำหนดบทบาทของครูปฐมวัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตรไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ไว้ 4 บทบาท ดังนี้

3.5 บทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้

การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดการรับรู้และความเข้าใจ ความเข้าใจต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอาจส่งผลต่อทัศนคติ ความรู้สึก พฤติกรรม การเสริมสร้างการเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการกระตุ้น ส่งเสริม ใ้บุคคลเกิดการรับรู้ โดยมีแรงจูงใจ ความตั้งใจหรือการดำเินยการเรียนรู้ เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ การเสริมสร้างการเรียนรู้เป็นผลจากกระบวนการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมหรือจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมให้กับผู้เรียนให้มีพฤติกรรมเปลี่ยนไปตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ เพื่อให้เด็กเกิดพัฒนาการครบทุกด้าน

การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาเพื่อการดูแลสร้างเสริมพัฒนาการให้เด็กพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ การสอนในระดับปฐมวัยนั้นไม่สอนเป็นรายวิชา เป็นการเรียนการสอนแบบ “พหุจุดประสงค์” จัดในรูปแบบกิจกรรมบูรณาการให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการเล่น ส่งเสริมให้เด็กพัฒนาแบบองค์รวม ตามคุณลักษณะตามวัย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์

หมายถึงเป้าประสงค์ที่พึงจะให้เกิดในตัวนักเรียนให้เด็กได้รับพัฒนาการทุก ๆ ด้าน ดังนี้
(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. 2538 : 27)

1. พัฒนาการด้านร่างกาย เพื่อให้เด็กมีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ มีสุขนิสัยที่ดี มีวุฒิภาวะเหมาะสมตามวัย

2. พัฒนาการด้านอารมณ์ – จิตใจ เพื่อให้เด็กมีสุขภาพจิตดีมีคุณธรรม

3. พัฒนาการด้านสังคม เพื่อให้เด็กสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้

4. พัฒนาการด้านสติปัญญา เพื่อให้เด็กสามารถคิดและสื่อความหมายได้

ศรัณยา สุริยวงศ์ (2540 : 28) กล่าวว่า การเสริมสร้างการเรียนรู้ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการจัดประสบการณ์ และการจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนให้กับเด็กก่อนประถมศึกษา โดยให้ได้รับประสบการณ์ตรงจากการเล่น การลงมือปฏิบัติซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี ซึ่งเป็นไปเพื่อส่งเสริมพัฒนาการให้ครบทุกด้าน ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

สรัญญา วัฒนวิศาล (2541 : 44 - 46) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการเสริมสร้างการเรียนรู้แก่เด็กปฐมวัยในลักษณะคล้ายกันว่าครูระดับก่อนประถมศึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องความรู้ด้านเนื้อหาวิชา อันได้แก่

1) ความรู้เนื้อหาด้านการเตรียมสร้างเสริมทักษะภาษาไทย ได้แก่ เรื่องความพร้อมของเด็กในการฟัง การพูด การอ่านออกเสียง การเขียนหรือการลากเส้น การฝึกมารยาทในการพูด การฟัง การใช้ภาษา และถ้อยคำที่สุภาพ การฝึกการพูดเพื่อสื่อความหมาย และการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจ

2) ความรู้เนื้อหาด้านการเตรียมสร้างเสริมทักษะคณิตศาสตร์ ได้แก่ เรื่องการฝึกเปรียบเทียบสิ่งของที่มีอยู่รอบตัว การฝึกนับจำนวนสิ่งของและลำดับตัวเลขโดยรู้ค่าและความหมาย การสอนลักษณะรูปทรงและเปรียบเทียบความแตกต่างของรูปทรง การเปรียบเทียบความแตกต่างของสิ่งต่าง ๆ มากกว่าสองสิ่งในเรื่องขนาด จำนวน ระยะทาง น้ำหนักและระดับ การจัดหมวดหมู่ การแยกเป็นหมู่ย่อยโดยการนับเพิ่มขึ้นหรือลดลง การรู้ตำแหน่งสิ่งต่าง ๆ และเรื่องความรู้ความเข้าใจพื้นฐานทางคณิตศาสตร์

3) ความรู้เนื้อหาด้านการเตรียมสร้างเสริมประสบการณ์ ได้แก่ เรื่องส่วนประกอบของร่างกาย หน้าที่และการระวังรักษาความปลอดภัยเรื่องสุขปฏิบัติต่างๆ ที่พึงฝึกเป็นประจำ การป้องกันโรคต่างๆ และการรักษาตัวให้ปลอดภัยจากโรค การป้องกันและหลีกเลี่ยงอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นกับเด็ก เรื่องสมาชิกในครอบครัวและความสำคัญของสมาชิกในครอบครัว หน้าที่และการปฏิบัติตนในครอบครัว สิ่งของในบ้านและการดูแลสิ่งของในบ้าน โรงเรียนและสุขลักษณะในการนั่ง ยืน เดินและนอน สถานที่ บุคคลสำคัญ วันสำคัญ เหตุการณ์ และสิ่งต่าง ๆ ที่สำคัญ ธรรมชาติวิทยาของสิ่งที่อยู่รอบตัว

4) ความรู้เนื้อหาด้านการเตรียมเสริมสร้างลักษณะนิสัย ได้แก่เรื่องจริยธรรมที่เด็กควรประพฤติปฏิบัติพื้นฐาน ศิลปะสำหรับเด็ก เช่นวาดภาพ ระบายสี หัดสี เป่าสี ละเลงสี และสี พิมพ์ภาพ ปั้น พับ ฉีก ตัด ปะ ฯลฯ พื้นฐานทางเพลง จังหวะ ดนตรี การเคลื่อนไหว และกิจกรรมเข้าจังหวะ การปลูกฝังความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ค่านิยมไทย และเรื่องความมีระเบียบวินัย มารยาทที่ดีในสังคม

เยาวยา เดชะคุปต์ (2542 : 31 - 37) กล่าวว่า การพัฒนาเด็กระดับก่อนประถมศึกษาให้เป็นคนที่เก่ง ดี และมีความสุขต้องมีความสมดุลในการจัดกระบวนการเรียนการสอน บรรยากาศ และสภาพแวดล้อม โดยให้เด็กได้สนุกสนานกับกิจกรรมการเรียนรู้ และเสริมสร้างประสบการณ์ที่สร้างสรรค์ ให้ผู้เรียนมีความสุขจากการช่วยเหลือ เอื้ออาทร และร่วมมือร่วมใจกัน สามารถจัดการ จัดระบบโดยร่วมมือกันรับผิดชอบในการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อตกลง เพื่อเสริมสร้างวินัยในตนเองสำหรับการอยู่ร่วมกัน และให้ผู้เรียนมีความสนใจใฝ่รู้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาเด็กให้เป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข ควรจะมีการส่งเสริมหรือพัฒนาเด็ก ดังนี้

1. ส่งเสริมให้เด็กเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ โดยเน้นให้เด็กเป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรม การเรียนรู้ด้วยตนเอง
2. ส่งเสริมพัฒนาการของสมองทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย คณิตศาสตร์ ภาษา ดนตรี การรับรู้ มิติสัมพันธ์และการรักษารัชมชาติ
3. ส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาทักษะกระบวนการคิด และการแก้ปัญหาอย่างเป็นเหตุเป็นผลในเชิงสร้างสรรค์
4. เน้นการบูรณาการเรียนรู้อะไรและทักษะความถนัดของผู้เรียน โดยส่งเสริมศักยภาพของเด็กทุก ๆ ด้าน โดยการเรียนรู้เป็นหน่วย
5. เน้นการพัฒนาเด็กในด้านการอยู่ร่วมกัน และทำงานร่วมกันตามวิถีประชาธิปไตย
6. ส่งเสริมการเข้าใจตนเอง รู้จักส่วนดี ส่วนบกพร่องของตนเอง และเข้าใจผู้อื่น สามารถชื่นชมกับความสำเร็จของผู้อื่น
7. เน้นการประเมินตามสภาพจริง โดยอาศัยการสังเกต การสัมภาษณ์ การเก็บสะสมผลงานเด็ก

กุลยา ดันติผลาชีวะ (2542 : 122) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยเป็นการเรียนการสอนเพื่อเตรียมความพร้อม ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลักคือ

- 1) เตรียมความพร้อมในเรื่องภาษา การสื่อสาร การรู้คำศัพท์ จะใช้ภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษให้สื่อสารได้ มิใช่การท่องจำ พูดยาไม่รู้เรื่อง
- 2) การเตรียมให้เป็นคนที่พร้อมในเรื่องของตนเอง ควบคุมดูแลตนเองทั้งด้านร่างกาย จิตใจของตน ช่วยเหลือตนเองได้

3) การเตรียมให้เป็นผู้ที่พร้อมในพื้นฐานทักษะ ด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ความคิดสร้างสรรค์ การคิดสร้างสรรค์ การคิดแก้ปัญหาเบื้องต้น

อารีรัตน์ เปาณะศร (2544 : 2) กล่าวว่า การเสริมสร้างการเรียนรู้ หมายถึงการจัดกิจกรรม จัดสภาพแวดล้อมทั้งในและนอกห้องเรียนหรือกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้เจตนา เพื่อให้ได้ระดับก่อนประถมศึกษาได้รับประสบการณ์ตรง เกิดทักษะการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติโดยผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า เพื่อส่งเสริมพัฒนาการให้ครบทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และสติปัญญา

ดังนั้น การเสริมสร้างการเรียนรู้จึงเป็นการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อเตรียมความพร้อมให้เด็กเกิดพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา ซึ่งการเตรียมความพร้อมต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ดังนั้น ครูหรือผู้จัดการศึกษาต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะหรือผู้สอน ไปเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Teacher facilitators) ช่วยเหลือสนับสนุนผู้เรียน ในการแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2546 : 21 - 22) บทบาทของครูที่ปรับเปลี่ยนจากผู้สอนมาเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือชี้แนะ และจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อกระตุ้นสนับสนุนให้ผู้เรียนได้เป็นผู้สร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองจากประสบการณ์ การลงมือปฏิบัติ โดยครูควรใช้รูปแบบวิธีการสอนที่หลากหลาย และแหล่งการเรียนรู้ที่นอกเหนือจากในชั้นเรียนเพื่อสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล ในรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายสอดคล้องกับบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม (ภรณ์ คุรุรัตน์. 2542 : 26)

นอกจากนี้ครูปฐมวัยต้องมีบทบาทในการจัดประสบการณ์ให้เด็กดังนี้ (ราตี ทองสวัสดิ์. 2542 : 67-69)

1. ทำความเข้าใจหลักสูตรหรือแนวการจัดประสบการณ์ เพื่อให้ทราบว่า ขอบข่ายของการพัฒนาการแต่ละด้านนั้นมุ่งจุดหมายให้เด็กได้พัฒนาในเรื่องไหน เพียงไร ทั้งนี้ ผู้สอนจะได้ทราบว่าตนเองได้จัดประสบการณ์ให้แก่เด็กครบถ้วนหรือไม่เพียงพอ หากไม่ครบจะได้จัดเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. ศึกษาแผนการจัดประสบการณ์ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร ครูจะต้องสอนตามเอกสาร ตอนใดบ้าง กิจกรรมใดจะจัดแก่เด็กอย่างไร มีจุดมุ่งหมายให้เด็กได้รับประโยชน์อย่างไร

3. จัดทำบันทึกการสอน ปกติแผนการสอนหรือแผนการจัดประสบการณ์ที่จัดให้แก่เด็กนั้นมักจะกล่าวเป็นกลางๆ ว่า จะทำกิจกรรมอย่างไร ใช้สื่ออะไรเมื่อนำมาใช้อาจมีบางตอนไม่เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนหรือท้องถิ่น เหตุการณ์หรือวัสดุอุปกรณ์ที่ครูจะสามารถหาได้จำเป็นต้องปรับกิจกรรมหรือวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อมที่จะใช้จัดกิจกรรมแก่เด็ก ดังนั้นการจัดทำบันทึกการสอนจะเป็นการเตรียมกิจกรรมหรือสื่อที่ปรับไปแล้วให้พร้อมที่จะใช้สอนได้ทันที

หากไม่มีแผนการจัดประสบการณ์ที่มีผู้จัดทำไว้แล้วใช้ ครูจะต้องศึกษาวิธีการจัดทำด้วยตนเองว่าจะจัดกิจกรรมอย่างไร สอนอย่างไรเด็กจึงจะได้ประโยชน์สูงสุด

4. จัดหาหรือจัดทำสื่อต่าง ๆ อาจทำได้ดังนี้

4.1 จัดหาสื่อต่าง ๆ การจัดหาในที่นี้อาจหมายถึงทั้งการหาหรือการซื้อวัสดุอุปกรณ์ บางอย่างอาจหาได้ เช่น พวงกุญแจเหลือใช้ อาจเป็นเสื้อผ้าที่ไม่ใช้แล้ว ของที่เหลือใช้จากบ้าน เช่น ซาม จาน หม้อ ที่จะจัดไว้ในมุมเล่นเป็นต้น หรือเป็นตัวอย่างพืชหรือสิ่งต่าง ๆ ที่หาได้ตามธรรมชาติ

4.2 จัดทำสื่อต่าง ๆ สื่อบางประเภทครูอาจทำได้เอง เช่น อุปกรณ์ประกอบการสอน เกมการศึกษา ฯลฯ เป็นต้น

5. ประเมินผล ครูจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กวัยที่ตนรับผิดชอบว่ามีขีดความสามารถด้านใด เพียงใด เพื่อว่าจะได้ประเมินเด็กของตนว่าพัฒนาขึ้นเพียงใด อาจโดยการประเมินจากผลงาน เช่น งานศิลปะศึกษาหรือใช้แบบทดสอบ แบบบันทึกพฤติกรรม ฯลฯ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ทราบว่ายังมีส่วนใดบกพร่องจำต้องแก้ไขบ้าง

การเสริมสร้างการเรียนรู้สามารถจัดผ่านการเล่นเพราะการเล่นมีผลดีกับเด็กทุกคนเพราะเป็นปัจจัยที่กระตุ้นให้เด็กเรียนรู้ มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน นอกจากนั้น ยังส่งเสริมกระบวนการคิดของเด็ก เปิดโอกาสให้เด็กได้ร่วมคิด แก้ปัญหาและคิดสร้างสรรค์ ประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ ครูต้องมีบทบาทในการส่งเสริมการเล่นของเด็ก ดังนี้

(นภเนตร ธรรมบวร. 2544 : 143 – 149)

1. ครูต้องบูรณาการหลักสูตรผ่านการเล่น การเล่นช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กให้เป็นธรรมชาติมากขึ้น

2. การเล่นเป็นการส่งเสริมกระบวนการคิดของเด็กผ่านการเล่น

3. ครูต้องสื่อสารให้ผู้ปกครองและบุคลากรอื่นๆ เห็นคุณค่าในการเล่นของเด็ก

4. ครูต้องเป็นแบบอย่างในการเล่นแก่เด็ก คือมีส่วนร่วมในการจัดเตรียมสิ่งแวดล้อมและวัสดุอุปกรณ์ในการเล่น ครูต้องกระตุ้นให้เด็กถามคำถามและขณะเดียวกันครูต้องอธิบายสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กสังเกตเห็นหรือสงสัย เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาของเด็ก

5. ครูต้องจัดเตรียมสิ่งแวดล้อม วัสดุอุปกรณ์ และใช้เวลาแก่เด็กในการเล่น เพราะสิ่งแวดล้อมมีผลต่อความรู้สึก ความคิด และพฤติกรรมของเด็ก

6. ครูไม่ควรตั้งกฎเกณฑ์หรือข้อจำกัดในการเล่นของเด็กมากเกินไป เพื่อฝึกเด็กให้เป็นผู้มีเหตุผล และแก้ปัญหาอันอาจเกิดขึ้นได้ในขณะเล่น

7. ครูสามารถใช้การเล่นเป็นการประเมินพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็กขณะเล่น

ในการเล่นของเด็กควรแบ่งลักษณะของการเล่นออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. สิ่งที่เกิดกระทำได้และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในตัวเด็กขณะกำลังเล่น การเล่นในที่นี้เกิดขึ้นเนื่องจากแรงจูงใจภายใน และมุ่งเน้นที่กระบวนการมากกว่าผลผลิต

2. สิ่งที่เกิดจากการเล่น การเล่นในที่นี้หมายถึงการทำบ้านของเด็ก และวิธีการที่เด็กเรียนรู้จากโลกรอบตัว ซึ่งมุ่งเน้นที่ผลผลิตมากกว่ากระบวนการ

เนื่องจากการเล่นเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้มากขึ้นเกี่ยวกับเนื้อหาในหลักสูตร เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคม ฯลฯ และการเล่นยังช่วยให้เด็กสร้างความเข้าใจกับโลกรอบตัว ขณะเดียวกัน เด็กจะมีโอกาสฝึกทักษะที่สำคัญและพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเปียเจท์ (Piaget. 1973 : 153) ที่กล่าวว่า การเล่นช่วยให้เด็กซึมซับโลกแห่งความเป็นจริง (reality) สู่ตนเอง (self) และตนเองสู่ความจริง การเล่นสามารถเป็นแรงจูงใจในการเรียนรู้ของเด็ก (ภานนทร ธรรมบวร. 2544 : 125; อ้างอิงจาก Bergen. 1988 : 85)

นอกเหนือจากนี้ ครูยังต้องให้ความสำคัญกับการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีให้กับเด็กเพื่อช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ ดังนี้ (อารมณ สุวรรณपाल. 2537 : 78 - 79)

1. ช่วย让孩子ได้รับประสบการณ์ตรง ได้เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า
2. ช่วย让孩子ได้เรียนรู้จากการเข้าสังคม และอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น จะเป็นพื้นฐานในการใช้ชีวิตต่อไปในสังคม
3. ช่วยกระตุ้น让孩子ได้เกิดความอยากรู้อยากเห็น ค้นคว้า ทดลอง สังเกต คิดหาเหตุผล และแก้ปัญหาซึ่งเป็นพื้นฐานกระบวนการคิดแก้ปัญหาของเด็กต่อไปในอนาคต
4. ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็ก ได้แก่ พัฒนาการด้านร่างกาย การณ์ - จิตใจ สังคม และสติปัญญา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 : 23 - 47) ได้เสนอแนะตัวอย่างกิจกรรมที่ควรจัดเป็นประจำทุกวัน ดังนี้

1. กิจกรรมเสรี เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กเล่นอิสระตามมุมการเล่นหรือมุมประสบการณ์ หรือศูนย์การเรียนรู้ที่จัดไว้ในห้องเรียน เช่น มุมวิทยาศาสตร์ มุมบล็อก มุมหนังสือ หรือมุมธรรมชาติศึกษา มุมบ้าน มุมร้านค้า เป็นต้น มุมต่างๆ เหล่านี้ เด็กมีโอกาสเลือกเล่นได้อย่างเสรีตามความสนใจ และความต้องการของเด็กทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

2. กิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เด็กได้แสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึก ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และจินตนาการ โดยใช้ศิลปะ เช่น การวาดภาพระบายสี การปั้น การฉีก ตัด ปะ การพิมพ์ภาพ การร้อย การประดิษฐ์ หรือวิธีการอื่นที่เด็กได้คิดสร้างสรรค์และเหมาะสมกับพัฒนาการเช่น การเล่นพลาสติกสร้างสรรค์ การสร้างรูปจากกระดาษปึกหมุด

3. กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายอย่างอิสระตามจังหวะ โดยใช้เสียงเพลง คำคล้องจอง เครื่องเคาะจังหวะ

และอุปกรณ์อื่นๆ มาประกอบการเคลื่อนไหว เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ เรียนรู้จังหวะและความคุมการเคลื่อนไหวของตนเองได้

4. กิจกรรมเสริมประสบการณ์ เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เด็กได้พัฒนาทักษะการเรียนรู้ ฝึกการทำงานและอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มทั้งกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่จัดมุ่งฝึกให้เด็กได้มีโอกาส ฟัง พูด สังเกต คิด แก้ปัญหาใช้เหตุผลและฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน ได้จัดกิจกรรมด้วยวิธีต่างๆ เช่น สนทนา อภิปราย สาธิต ทดลอง เล่านิทาน เล่นบทบาทสมมติ ร้องเพลง ท่องคำคล้องจอง ศึกษาสถานที่จริง เชิญวิทยากรมาให้ความรู้

5. เกมการศึกษา เป็นการเล่นที่ช่วยพัฒนาสติปัญญา มีกฎเกณฑ์กติกาที่ง่าย ๆ เด็กสามารถเล่นคนเดียวหรือเล่นเป็นกลุ่มได้ ช่วยให้เด็กรู้จักสังเกต คิดหาเหตุผล และเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสี รูปร่าง จำนวน ประเภทและความสัมพันธ์เกี่ยวกับพื้นที่ ระยะ เกมการศึกษาที่เหมาะสมกับวัยเด็ก 3 - 6 ปี เช่น เกมจับคู่ แยกประเภท เรียงลำดับ โดมิโน ลอตโต ภาพตัดต่อ ต่อตามแบบ

6. กิจกรรมกลางแจ้ง เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้มีโอกาสออกไปนอกห้องเรียนเพื่อออกกำลังกาย เคลื่อนไหวร่างกายและแสดงออกอย่างอิสระ โดยยึดความสนใจและความสามารถของเด็กแต่ละคนเป็นหลัก

นอกจากนี้ยังต้องมีกิจกรรมการสร้างนิสัยให้เด็กในเรื่องระเบียบวินัย เป็นกิจกรรมที่ควรปลูกฝังอย่างยิ่ง ให้นักเรียนมีความรับผิดชอบรักษาของใช้ส่วนรวม ปฏิบัติตามกฎกติกาที่ทุกคนช่วยกันสร้างขึ้น มีความเกรงใจผู้อื่น การปลูกฝังนิสัยต่างๆ เหล่านี้จะต้องเริ่มต้นตั้งแต่วัยเด็ก จะต้องให้ทำบ่อยๆ จนติดเป็นนิสัย และฝึกโดยการบอกกล่าวชี้แนะแล้วควรให้มีการร่วมกิจกรรมที่สร้างระเบียบวินัย โดยเฉพาะเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อเพื่อนในห้องเรียนทุกวัน

ดังนั้น การจัดกิจกรรมประจำวันให้กับเด็กต้องครอบคลุมพัฒนาการกล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาการคิด ส่งเสริมให้เด็กได้เลือกและตัดสินใจ ส่งเสริมลักษณะนิสัยและทักษะในชีวิตประจำวัน กิจกรรมที่จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้สูงสุดนั้น จะต้องเป็นกิจกรรมที่นักเรียนสนใจและลงมือค้นคว้ากระทำด้วยตนเอง โดยมีครูเป็นผู้ชี้แนะและสนับสนุน คอยช่วยเหลือในขณะที่ยังนักเรียนทำกิจกรรม เช่น กิจกรรมเสรี กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมกลางแจ้ง เกมการศึกษา เป็นต้น

เมื่อครูทำหน้าที่ในการเสริมสร้างการเรียนรู้แล้วยังต้องมีการประเมินผลการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยเพิ่มขึ้นอีกด้วย เพราะการประเมินผลเป็นการวัดผลที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนซึ่งได้แสดงออกอย่างชัดเจน แสดงให้เห็นถึงความสามารถที่หลากหลาย ทั้งในด้านการลงมือปฏิบัติจริง การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาด้วยตนเอง การประเมินผลการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย จัดทำ

ได้หลายรูปแบบ เชื่อกันว่า มีความสอดคล้องกับการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ลักษณะของการประเมินผล มีดังนี้ (วัฒนาพร ระบุทุกข. 2541 : 63 –65)

1. การประเมินจากสภาพจริง (Authentic assessment) คือ การวัดและประเมินผลกระบวนการทำงานในด้านสมองการคิดหรือจิตใจของผู้เรียนโดยตรงไปตรงมา ด้วยการสังเกต การบันทึก และรวบรวมข้อมูลจากงาน และวิธีการที่นักเรียนทำ เพื่อเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ เพื่อสนองจุดประสงค์ของหลักสูตร และความต้องการของสังคม จะประกอบด้วยองค์ประกอบ ดังนี้

1.1 การประเมินที่นำไปพร้อมๆกัน การจัดกิจกรรมการสอนของครู และการเรียนของเด็ก ซึ่งสามารถทำได้ตลอดเวลาทุกสถานการณ์

1.2 ทำการประเมินที่ยึดพฤติกรรมแสดงออกของผู้เรียนที่แสดงออกมาจริง ๆ

1.3 เน้นการพัฒนาของผู้เรียนอย่างเด่นชัด และให้ความสำคัญในการพัฒนาจุดเด่นของผู้เรียน

1.4 เน้นการประเมินตนเองของผู้เรียน

1.5 ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสถานการณ์ที่เป็นจริง

1.6 ใช้ข้อมูลที่หลากหลาย มีการเก็บข้อมูลระหว่างปฏิบัติในทุกด้าน ทั้งที่บ้าน โรงเรียน และชุมชน

1.7 เน้นคุณภาพของผลงานที่ผู้เรียนสร้างขึ้น เป็นผลจากการบูรณาการความรู้ ความสามารถหลาย ๆ ด้านของผู้เรียน

1.8 เน้นการวัดความสามารถในการคิดระดับสูง

1.9 ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ทางบวก มีการชื่นชม ส่งเสริม และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้

1.10. เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างผู้เรียน ครู ผู้ปกครอง

2. การประเมินภาคปฏิบัติ (Performance assessment) คือการประเมินด้วยการทดสอบความสามารถในการทำงานของผู้เรียน ภายใต้สถานการณ์และเงื่อนไขที่สอดคล้องกับสภาพจริงมากที่สุด มีวิธีการประเมินภาคปฏิบัติ ดังนี้

2.1 การสืบค้น (Inquiry) ครูอาจใช้วิธีถามผู้เรียนตรง ๆ เกี่ยวกับความรู้สึกรู้สึกที่มีต่อตนเอง

2.2 การสังเกต (Observation) ครูสังเกตลักษณะเข้ามีส่วนร่วมในการเรียนและประกอบกิจกรรมต่างๆ ของผู้เรียน รวมถึงการตอบคำถามและการทำงานที่ได้รับมอบหมายคนเดียวหรือร่วมกันเป็นกลุ่ม

2.3 การวิเคราะห์ (Analysis) ครูจำต้องวิเคราะห์การปฏิบัติของผู้เรียน

แต่ละคน เช่นเดียวกับการบันทึกการสังเกต เพื่อค้นหาว่าส่วนใดที่ผู้เรียนทำได้ดี ส่วนใดควรปรับปรุง

2.4 การทดสอบ (Testing) เป็นกระบวนการวัดการปฏิบัติของผู้เรียน อย่างเป็นระบบโดยเริ่มจากการวัดการเรียนการสอน การกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน และกำหนดวิธีการบันทึกคะแนน หรือความสามารถของผู้เรียน รายบุคคลหรือรายกลุ่ม เพื่อตัดสินระดับความสำเร็จในการเรียนรู้ตามผลงานหรือกระบวนการที่กำหนด

3. การประเมินจากแฟ้มสะสมงาน (Portfolio assessment) เป็นการประเมินผลงานที่ผู้เรียนแสดง กระทำ ผลิต หรือสร้างความรู้ขึ้นมาด้วยตนเอง เพื่อประเมินความก้าวหน้าของการเรียนเป็นสิ่งที่รวบรวมตัวอย่างหรือบางส่วนของหลักฐานที่แสดงถึงผลสัมฤทธิ์ ความสามารถ ความพยายาม หรือความถนัดของบุคคล นอกจากนั้น แฟ้มสะสมงานยังแสดงถึงความสามารถ จุดเด่น จุดด้อย ความสำเร็จ ตลอดถึงพัฒนาการในการเรียนรู้ของผู้เรียน แล้วนำมาสะสมไว้ในภาชนะอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างเป็นระบบ มีจุดมุ่งหมาย เพื่อใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศแสดงถึงความพยายาม เจตคติ แรงจูงใจ ความเจริญงอกงาม สัมฤทธิ์ผลในการเรียนรู้ของเด็ก โดยที่ครูและนักเรียนร่วมกันสร้างและประเมินแฟ้มสะสมผลงานด้วยกัน

จากการศึกษาบทบาทของครูปฐมวัยในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ สรุปได้ว่าเป็นพฤติกรรมหรือการกระทำของครูปฐมวัยที่กระตุ้น ส่งเสริม เด็กที่มีอายุระหว่าง 3 - 5 ปี ให้เกิดการเรียนรู้ผ่านการเล่นในแบบของการจัดกิจกรรมหรือจัดประสบการณ์ในสภาพแวดล้อมที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดพัฒนาการในด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยครูส่งเสริมให้เด็กได้คิดแก้ปัญหาและเรียนรู้ตามความสนใจ ความถนัด และความสามารถของแต่ละบุคคลเพื่อเป้าหมายที่จะให้เด็กเกิดความพร้อมที่จะเรียนรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข พร้อมกันนั้นครูจะเป็นผู้ประเมินผลการเรียนรู้เพื่อปรับปรุงพัฒนา และเสริมสร้างพัฒนาการของเด็ก

3.6 บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก

การดูแลเด็กเป็นบทบาทหน้าที่หนึ่งของครูปฐมวัย เพราะเด็กปฐมวัยเป็นวัยที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ครูปฐมวัยเป็นครูคนแรกที่เด็กได้พบเห็นเป็นครั้งแรกของการมาโรงเรียน ความประทับใจครั้งแรกเป็นเรื่องสำคัญ ครูควรสร้างความประทับใจให้เด็กเห็นว่าการมาโรงเรียนสนุกสนานเพลิดเพลิน เด็กจะได้เรียนรู้อย่างมีความสุข ไม่เกิดความว้าเหว่และขาดความมั่นใจในตนเอง ครูปฐมวัยต้องเข้าใจธรรมชาติของเด็ก รู้ความต้องการของเด็ก ให้ความอบอุ่นแก่เด็ก จัดกิจกรรมและประเมินความพร้อมในการเรียนรู้ (มานิดา อินทรีย์มัตถกดี. 2541 : 73) ทำนองเดียวกัน เบญจา แสงมลิ (สรัญธร ฉันทวรภาพ. 2544 : 20; อ้างอิงจากเบญจา แสงมลิ. 2522 : 55) กล่าวถึงหน้าที่ของครูปฐมวัยในการดูแลเด็ก ดังนี้

1. ให้ความช่วยเหลือ ครูปฐมวัย เป็นผู้แนะ ผู้ช่วย ผู้ควบคุมดูแลเด็ก เด็กควร
จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว รู้จักช่วยเหลือตัวเอง หัดคิด หัดสังเกต หัดค้นหาเหตุผลด้วย
ตนเอง

2. ให้การอบรมเด็ก เด็กในวัยนี้ควรได้รับการอบรมมากกว่าการสอน โดยครู
เป็นผู้คอยแนะนำ ชี้แจง ชักจูง และควบคุมดูแล ส่งเสริม และสร้างความเจริญงอกงามให้แก่
จิตใจเด็ก ให้เด็กรู้จักคิด รู้จักสังเกต รู้จักเปรียบเทียบ สามารถตัดสินใจ และฟังตนเองได้ ให้มี
ความประพฤติดี และมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด

3. ให้อิสระภาพแก่เด็ก ครูควรให้เด็กมีอิสรภาพที่จะเคลื่อนไหว หรือใช้กำลัง
ความว่องไวได้ตามความต้องการของธรรมชาติ การที่ครูใช้วิธีให้เด็กนั่งนิ่งๆ อย่างผู้ใหญ่
เป็นการอบรมที่ขัดกับจิตใจของเด็กในวัยนี้เป็นอย่างที่สุด

4. ระวังดูแลให้เด็กปลอดภัย เด็กเล็กๆ ที่ร่างกายแข็งแรง สุขสบาย ไม่อยู่
ชอบการเคลื่อนไหวอยู่เสมอ จึงมักเกิดอุบัติเหตุ และมีอันตราย ครูปฐมวัยจึงต้องดูแลเด็กให้อยู่
ในสายตาของตนเองเสมอ

5. เลี้ยงดูเด็ก ผู้ปกครองที่ส่งเด็กมาให้อยู่ในโรงเรียนในเวลากลางวันเพื่อจะ
ให้โรงเรียนทำหน้าที่เลี้ยงดูบุตรหลานแทนตน ฉะนั้นครูหรือผู้ดูแลเด็กควรจะต้องจัดเลี้ยงดูให้เด็ก
เติบโต และสุขสบาย

6. ส่งเสริมความเจริญเติบโตต่าง ๆ โดยที่ครูจะต้องเข้าใจธรรมชาติของเด็ก
และเรื่องพัฒนาการของเด็กให้กินดีอยู่ดี มีการเคลื่อนไหว มีอารมณ์แจ่มใส ร่าเริง เล่นและ
ทำงานร่วมกับเพื่อนได้ ทำกิจกรรมที่นำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ การสังเกต การเปรียบเทียบ
การค้นคว้าหาเหตุผล

7. ปลูกฝังนิสัยที่ดีงาม เด็กปฐมวัยนี้เป็นระยะสำคัญที่สุดของชีวิตในการ
ปลูกฝังให้เด็กมีนิสัยที่ดีนั้น เด็กจะต้องกระทำสิ่งที่ตัวอย่างสม่ำเสมอ สิ่งใดที่ครูจะต้องฝึกหัดให้
เด็กทำ เด็กจะได้นำไปปฏิบัติตาม

8. ขัดเกลานิสัยที่ไม่ดี เด็กบางคนมีนิสัยดื้อรั้น เอาแต่ใจตนเอง รั้งแกผู้อื่น
งอแง ตีนกิ้ง ครูจะพบเด็กในความรับผิดชอบเช่นนี้ ฉะนั้นครูจะต้องคอยแก้ไขสิ่งที่ไม่ดีของเด็ก
ด้วยการชี้แจงให้เด็กเห็น สอนให้รู้จักควบคุมตนเอง คำหยาบ และลงโทษ ถ้ายังดื้อรั้นอยู่ ชมเชย
ถ้าเด็กประพฤติดีขึ้น การขัดเกลานิสัยนั้นต้องใช้เวลา และครูต้องฝึกอบรมสม่ำเสมอ ครูต้อง
มีความอดทน เมตตาปรานีต่อเด็ก เข้าใจปัญหาของเด็ก จึงจะช่วยขัดเกลานิสัยเด็กได้

9. การเตรียมความพร้อมให้เด็ก หน้าที่สำคัญของครูปฐมวัยอีกอย่างหนึ่ง
คือเตรียมสภาพร่างกายและจิตใจเด็กให้พร้อมที่จะรับการศึกษาในขั้นต่อไป

10. ให้เด็กมีความรู้เหมาะสมกับวัย เด็กวัยนี้มีความอยากรู้อยากเห็น สนใจ
สิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก เด็กต้องการคำตอบง่าย ๆ ไม่ลึกซึ้ง การที่จะให้เด็กเรียนรู้
ควรพิจารณาว่าเด็กอายุเท่าใด เด็กสนใจต่อสิ่งใด ทุกอย่าง que เด็กเรียนรู้ต้องเป็นสิ่งที่ง่าย

และเหมาะสมกับวัยของเด็ก และมีประโยชน์ต่อเด็ก

บทบาทครูปฐมวัยในฐานะผู้ดูแลเด็กจะต้องมีภารกิจในการดูแลสุขภาพและโภชนาการเด็ก จะเป็นส่วนของการบริการสุขภาพในโรงเรียน เป็นหน้าที่สำคัญมากที่สุดของโรงเรียนและครูปฐมวัย การจัดบริการเพื่อช่วยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการตรวจส่งเสริมสุขภาพ การส่งเสริมโภชนาการ การป้องกันโรค การปฐมพยาบาล และสวัสดิภาพโดยทั่วไปของเด็กในโรงเรียน เป็นการจัดการบริการสุขภาพในโรงเรียนปฐมวัยถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากอย่างหนึ่ง ในการที่จะช่วยเหลือให้เด็กมีสุขภาพดี นอกจากนั้น ถ้าเด็กมีสุขภาพกายและจิตที่ดี จะนำไปสู่การมีชีวิตที่มีคุณภาพ (สุภาพร เทพยสุวรรณ. 2541 : 41 - 44)

ครูปฐมวัยที่ประสบความสำเร็จที่สุดคือ ครูที่ผู้ปกครองเป็นเพื่อนร่วมงาน และเพื่อนในการจัดการศึกษาให้กับเด็ก ดังนั้นบทบาทของครูที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครองจึงมีความสำคัญที่จะช่วยให้ผู้ปกครองเข้าใจลูกของตนเองได้ดีขึ้นและเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของทางโรงเรียน บทบาทของครูในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองมีดังนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. 2539 : 335 - 337)

1. ก่อนรับเด็กเข้าเรียนควรให้ความรู้ผู้ปกครองเกี่ยวกับนโยบาย วัตถุประสงค์ และแนวทางการเรียนการสอน

2. หาโอกาสสนทนากับผู้ปกครองอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ถึงลักษณะพฤติกรรมที่เป็นปัญหาและไม่เป็นปัญหาของเด็ก ขณะอยู่ที่โรงเรียนและที่บ้าน

3. จัดเวลาและโอกาสให้ผู้ปกครองได้เข้าสังเกตการเรียนการสอน

4. จัดให้ผู้ปกครองอาสาสมัคร เข้ามาช่วยเหลือกิจกรรมในโรงเรียนตาม

ความถนัด

5. จัดกิจกรรมให้ผู้ปกครองที่มีอาชีพและประสบการณ์ที่มีคุณค่าทางการศึกษา มาพูดคุยเล่าประสบการณ์ให้ฟัง

6. จัดทำเอกสารหรือสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนแจกให้ผู้ปกครอง

7. เยี่ยมบ้านเด็กเพื่อพบปะสนทนากับผู้ปกครองของเด็กในยามปกติตลอดจนในยามเจ็บป่วยหรือเดือนร้อน

เยาวพา เดชะคุปต์ (2542 : 169 - 171) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูปฐมวัยในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานอื่น ดังนี้

1. ติดต่อเยี่ยมเยียนชุมชนอย่างใกล้ชิดอยู่เสมอทั้งในยามปกติ และยามเจ็บป่วยหรือเดือนร้อน

2. ช่วยเหลือประชาชนในการติดต่อธุรกิจภายในโรงเรียน

3. มีการประชุมร่วมกับชุมชน

4. ช่วยเหลืองานชุมชน เช่น การพัฒนาต่างๆ

5. ร่วมมือกันในการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน
6. จัดทำเอกสารหรือสิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนแจกให้ชุมชน
7. ร่วมมือกันพัฒนาสถานศึกษาและชุมชน
8. รับส่งข่าวสารซึ่งกันและกัน
9. ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการแก้ปัญหาต่างๆ
10. จัดโปรแกรมที่เหมาะสมกับความต้องการของชุมชน
11. ส่งเสริมความสนใจที่ดีที่สุดในเด็กโดยการให้การศึกษาแก่ชุมชน

จากการศึกษาบทบาทของครูปฐมวัยในฐานะผู้ดูแลเด็กสรุปได้ว่า เป็นพฤติกรรมหรือการกระทำของครูปฐมวัยที่ฝึกและส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่มีอายุระหว่าง 3 - 5 ปี ให้มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ มีความรับผิดชอบ ช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน ดูแลโภชนาการและความปลอดภัยของเด็กระหว่างที่เด็กอยู่โรงเรียน ร่วมมือกับผู้ปกครองสังเกตพฤติกรรมและพัฒนาการของเด็กทั้งที่บ้านและโรงเรียน ประสานและร่วมมือกับชุมชนเพื่อพัฒนาเด็กให้เต็มตามศักยภาพ

3.7 บทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน

การจัดการศึกษาปฐมวัยในปัจจุบันนี้บทบาทของครูได้เปลี่ยนแปลงจากผู้สอนมาเป็นผู้อำนวยการเรียนการสอนเป็นผู้กำกับหรือผู้จัดหาแหล่งการเรียนรู้และฝึกประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนมากกว่าจะเป็นผู้ป้อนหรือเสนอประสบการณ์ด้วยการบอกเล่าหรืออธิบายหน้าชั้นเรียน การจัดหาสื่อการสอนที่ดีจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งของระบบการสอน ดังนั้นจึงควรทำความเข้าใจความหมายของคำสองคำที่เกี่ยวข้องกับบทบาทในการพัฒนาเทคโนโลยีการสอนของครูปฐมวัยตามลำดับต่อไปนี้

“สื่อ” เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุตามจุดประสงค์ สนับสนุนการตอบสนองการเรียนรู้ของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็ว ตามพจนานุกรมไทย ฉบับเฉลิมพระเกียรติ (2530 : 345) “ สื่อ” หมายถึง สิ่งที่ทำติดต่อกันหรือรู้จักกัน สื่อการศึกษา หมายถึง อุปกรณ์ที่ใช้เป็นสื่อการศึกษา สื่อเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดเรื่องราวเนื้อหาจากผู้ส่งไปยังผู้รับ ในการเรียนการสอนสื่อเป็นตัวกลางนำความรู้จากครูสู่เด็กทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่วางไว้ช่วยให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงทำให้สิ่งที่เรียนนามธรรมเข้าใจยาก กลายเป็นรูปธรรมที่เด็กเข้าใจง่าย เรียนรู้ได้ง่าย รวดเร็ว เพลิดเพลิน เกิดการเรียนรู้และค้นพบด้วยตัวเอง สื่อ อุปกรณ์ มีความจำเป็นในการพัฒนาเด็กระดับก่อนประถมศึกษาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา การนำสื่อมาใช้ส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ระดับก่อนประถมศึกษา ควรให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ปลอดภัย สะอาดและอยู่ในสภาพดี เช่น วัสดุไม่เป็นพิษ ไม่ใช้สีสะท้อนแสง มีขนาดไม่ใหญ่หรือเล็กเกินไป ซึ่งมีดังนี้

1. วัสดุเป็นของจริง ธรรมชาติ
2. วัสดุที่อยู่ใกล้ตัวเด็ก
3. วัสดุที่ปลอดภัยต่อตัวเด็ก
4. วัสดุเพื่อพัฒนาเด็กในด้านต่างๆ ให้ครบทุกด้าน

“เทคโนโลยี” มีความหมาย 2 ประการคือ ความหมายในทางผลผลิต และความหมายในทางกระบวนการ ความหมายในทางผลผลิต เป็นการมองเทคโนโลยีในฐานะเป็นเครื่องจักรกลหรือวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เช่น คอมพิวเตอร์ วิทยุ โทรทัศน์ แถบบันทึกภาพ แถบบันทึกเสียง ดาวเทียม และวัสดุอุปกรณ์อื่นๆ ส่วนความหมายในทางกระบวนการ จะให้ความสำคัญของการนำมาใช้อย่างเหมาะสม (วุฒิชัย ประสานสอย, 2545 : 2)

ดังนั้นครูต้องเลือกสื่อที่มีประสิทธิภาพและบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการสอนและทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการสอนตามระดับความรู้ ความสามารถ และอายุ เนื่องจากเทคโนโลยีทางการศึกษาและการเรียนการสอนมีพัฒนาการก้าวหน้ามากและเพื่อสร้างความเข้าใจในเทคโนโลยีการสอน จึงมีนักการศึกษาและนักวิชาการได้ให้ความหมายของสื่อการสอนไว้ ดังนี้

สมพร จารุณัฐ (2540 : 2) กล่าวว่า สื่อการสอนเป็นสิ่งที่นำเสนอสิ่งเร้าซึ่งมีหลายรูปแบบ หลายประเภท เช่น หนังสือ ภาพยนตร์ เทปเสียง ฯลฯ สอดคล้องกับ เทอดสกุล บุญขานนท์ (2540 : 66) ที่กล่าวว่า สื่อการสอนเป็นเครื่องมือ เครื่องใช้ วัสดุ อุปกรณ์ สิ่งของของจริง รูปภาพ ของจำลอง เทคนิค วิธีการ บุคลากร และอื่นๆ ซึ่งนำมาใช้ประกอบการสอนได้อย่างมีความหมายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

วิชิต สุรัตน์เรืองชัย (2540 : 141) แบ่งสื่อการเรียนการสอนออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

- (1) สื่อประเภทวัสดุ (Software) เป็นสื่อที่เก็บสาระความรู้ไว้ในตัวเองสามารถถ่ายทอดไปยังผู้รับได้ทันที แต่มีวัสดุบางรายการที่ต้องอาศัยอุปกรณ์อื่น เช่น ฟิมส์ สไลด์ แผ่นใส เป็นต้น
- (2) สื่อประเภทอุปกรณ์ (Hardware) เป็นสื่อที่ใช้ควบคู่กับสื่อประเภทวัสดุอื่น เช่น เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น
- (3) สื่อประเภทเทคนิคและวิธีการ (Techniques and Method) เป็นสื่อที่เป็นกระบวนการ การแสดง ความคิดขั้นตอนต่างๆ เป็นนามธรรม แต่ใช้ถ่ายทอดสาระความรู้ได้ เช่น เกม เพลง การแสดงละคร เป็นต้น

ในการทำหน้าที่นักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน ครูปฐมวัยต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้อย่างดีเยี่ยมในความหมายที่ว่า สื่อการสอน ได้แก่ อุปกรณ์ทั้งหลายที่ช่วยเสนอให้ความรู้แก่ผู้เรียนจนเกิดผลการเรียนที่ดี ทั้งนี้มีความหมายรวมถึงกิจกรรมต่างๆ ที่ไม่เฉพาะแต่สิ่งที่เป็นวัสดุหรือเครื่องมือเท่านั้น เช่น การศึกษานอกสถานที่ การแสดงบทบาท

นาฏการ การสาธิต การทดลอง ตลอดจนการสัมภาษณ์ และการสำรวจสื่อของเด็กปฐมวัยเป็น
สิ่งต่าง ๆ รอบตัวที่让孩子ได้เล่น ได้สัมผัส เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ และสนองตอบตาม
ความต้องการโดยให้สอดคล้องกับวัยของเด็ก บรรานัน ; และคนอื่นๆ (สุปราณี รื่นพิทักษ์.
2545 : 16; อ้างอิงจาก Brown ; & Others. 1973 : 2)

ครูปฐมวัยจำเป็นต้องมีความรู้และสามารถคัดสรรสื่อต่าง ๆ ที่เหมาะสมและ
หลากหลายเพื่อช่วยให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายซึ่งต้องมีหลักเกณฑ์
ในการเลือกสื่อการสอน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. 2545 : 23)

1. เลือกวัสดุอุปกรณ์สะท้อนความสนใจของเด็ก เช่น วัสดุที่ต่อเป็นรูปต่างๆ
และศิลปะ
 2. เลือกวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของเด็ก เช่น อุปกรณ์ที่
เข้าใจ สามารถลงมือกระทำได้ด้วยตนเอง เป็นการช่วยกระตุ้นประสาทสัมผัสต่างๆ เช่นวัสดุที่ต่อ
เป็นรูปต่างๆ เครื่องเล่นสัมผัสอุปกรณ์ในการเล่นบทบาทสมมติ วัสดุศิลปะ หนังสือ เทป เด็กจะ
ใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ ถ้าเขาสามารถหยิบเล่นได้อย่างอิสระ
 3. หาวัสดุอุปกรณ์ที่สามารถนำมาใช้ได้หลายๆ วิธี
 4. เลือกวัสดุอุปกรณ์สนับสนุนการเล่นประเภทต่าง ๆ ที่แตกต่างกันเหมาะสม
กับเด็กระดับก่อนประถมศึกษา มีการหมุนเวียนเปลี่ยนสื่อเป็นระยะๆ เพื่อให้เกิด
ความหลากหลาย
 5. เลือกวัสดุอุปกรณ์ที่สะท้อนประสบการณ์และวัฒนธรรมของเด็กใน
โปรแกรม
 6. เลือกวัสดุอุปกรณ์ที่สะท้อนความหลากหลายของมนุษย์โดยไม่มีอคติ
 7. วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ต้องปลอดภัย สะอาดและอยู่ในสภาพดี เช่นวัสดุไม่เป็น
พิษ ไม่ใช่สีสะท้อนแสง ขนาดใหญ่หรือเล็กเกินไป ตรวจสอบสื่อก่อนและหลังใช้ทุกครั้งและให้
อยู่ในสภาพดีและครบชุด
- วุฒิชัย ประสานสอย (2545 : 32 - 44) ได้ให้หลักเกณฑ์ในการเลือกสื่อการสอน
ไว้ดังนี้

1. เลือกสื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การสอน ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดว่าจะให้
ผู้เรียนทำอะไร เรียนรู้อะไร โดยเลือกสื่อที่นักเรียนต้องใช้ประสาทสัมผัสหลายอย่างให้เกิด
การใช้ประสบการณ์ตรงโดยใช้ของจริงได้แก่ ดิน ทราย โคลน เป็นต้น บางครั้งครูต้องเลือกสื่อ
โดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์ทางด้านความรู้ความเข้าใจ ทักษะและเจตคติ เพื่อให้เกิดความรู้
ความเข้าใจอย่างเหมาะสมต่อเนื้อหาที่จะเรียน
2. เลือกสื่อที่เหมาะสมกับผู้เรียน ผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกสื่อให้เหมาะสม
ตามความสามารถและความพร้อมของผู้เรียน ผู้เรียนที่มีระดับสติปัญญาต่างกันจะมี
ความสามารถในการเรียนรู้ได้เร็ว - ช้าต่างกัน ลักษณะผู้เรียนมีความแตกต่างกัน 4 ประการคือ

- (1) สภาพทั่วไป ได้แก่ อายุ เพศ (2) สภาพทางการศึกษา ได้แก่ การใช้ภาษา วิธีการเรียน
ประสบการณ์เดิม (3) สภาพทางสังคม ได้แก่ วัฒนธรรม พื้นฐานทางครอบครัว อาชีพ
(4) สภาพทางเศรษฐกิจ สภาพทางจิตใจ ได้แก่ ความเชื่อ ค่านิยม ทักษะคิด ความสนใจ

3. เลือกสื่อโดยพิจารณาประสิทธิภาพของสื่อ ผู้สอนต้องเข้าใจองค์ประกอบ
ของสื่อต่างๆ แต่ละชนิดและการเสนอสื่อชนิดนั้นๆ ว่ามีคุณลักษณะเช่นไร เพื่อได้เลือกอย่าง
ถูกต้องเหมาะสม

4. การเลือกสื่อโดยใช้หลักความเหมาะสม ผู้สอนจะต้องทำความเข้าใจว่า
จะสอนอะไร ผู้เรียนจะต้องทำกิจกรรมการเรียนรู้อย่างไรบ้าง เช่น ดู ฟัง อ่าน จึงจะบรรลุ
วัตถุประสงค์การเรียนการสอนในด้านการปฏิสัมพันธ์ของการเรียนรู้ระหว่างบุคคล มีสื่อหลาย
ชนิดที่เหมาะสม เช่น สถานการณ์จำลอง เกมการศึกษา โครงงาน สิ่งพิมพ์ เป็นต้น

5. การเลือกสื่อโดยคำนึงถึงความถูกต้องเที่ยงตรง สื่อที่เลือกจะต้องมีเนื้อหา
ถูกต้อง เที่ยงตรง เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อนเกินไป มีความทันสมัย

6. การเลือกสื่อโดยยึดหลักคุณภาพ สื่อที่ใช้ต้องมีคุณภาพดี เทคนิคการ
จัดทำดี มีคุณค่าทางการเรียนรู้

7. การเลือกสื่อโดยยึดหลักความเหมาะสมกับราคาค่าใช้จ่ายและ
ความพยายาม ครูต้องเลือกสื่อที่อยู่ในฐานะที่จะจัดหาได้ จัดทำได้ จัดซื้อได้ เปรียบเทียบ
คุณค่าของสื่อกับประโยชน์ที่ได้คุ้มกับราคา คุ้มกับการลงทุนและความพยายาม

8. การเลือกสื่อโดยยึดหลักการพิจารณาสื่อประสม สื่อบางชนิดแม้ว่าจะ
เหมาะสมกับวัตถุประสงค์การสอน แต่ใช้สัปดาห์อาจทำให้บทเรียนน่าเบื่อ หรือไม่ได้ผลดี
เท่าที่ควร การใช้สื่อประสม ครูต้องมั่นใจว่าสื่อที่ใช้นั้น เข้ากันได้ เช่น จะให้ผู้เรียนใช้เครื่องมือ
ในขณะเดียวกันให้เขาอ่านหนังสือเพื่อรู้วิธีการใช้เครื่องมือก่อน

9. หลักการประยุกต์หลักการใช้สื่อมาใช้ในการเลือกสื่อ การเลือกสื่อการสอน
จะทำได้ไม่ดี ถ้าไม่เข้าใจหลักการใช้สื่อ ซึ่งต้องพิจารณาว่าสื่อนั้นใช้กับการสอนจริงได้อย่างไร
นอกเหนือสิ่งอื่นใดการพัฒนาตนเองของครูปทุมวัยจึงมีความจำเป็นมากในสภาวะ
โลกไร้พรมแดน (Borderless world) ที่ทำให้เกิดการแข่งขันกันอย่างรุนแรงทั่วโลก โลกแห่ง
การศึกษาจึงต้องเผชิญกับการแข่งขันจากทุกๆ ด้านเช่นกัน ครูและโรงเรียนต้องมีการปรับตัว
ตลอดเวลาในลักษณะของการพัฒนาตนเองและหน่วยงานควบคู่กัน เทคโนโลยีจะเข้ามามีส่วน
เกี่ยวข้องกับชีวิตการทำงานประจำวัน ทำให้บุคลากรในโรงเรียนต้องพัฒนาตนเองตลอดเวลา
โดยเริ่มจากการพัฒนาตนเอง สอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต, 2539 : 45) ได้กล่าว
ถึงความสำคัญของการพัฒนาตนเอง คือ ความสุขที่จะทำให้คนเป็นอิสระ ความสุขเกิดจากการ
เรียนรู้ เพราะการเรียนรู้ทำให้เกิดปัญญา กล่าวคือ เมื่อเรียนรู้จะเกิดความรู้หรือได้ความรู้ เมื่อ
ความรู้เกิดขึ้นจะทำให้แยกได้โดยมองเห็นความแตกต่างระหว่างสิ่งที่อยู่ในภาวะที่ดีที่สมบูรณ์ที่
ควรจะเป็นกับอีกสิ่งหนึ่งในประเภทเดียวกันที่อยู่ในภาวะที่ไม่ดีไม่สมบูรณ์ที่ไม่ควรจะเป็น

การพัฒนาความสุขจากการฟื้นฟู สุขจากการศึกษา สุขจากการสร้างสรรค์ ซึ่งเกิดขึ้นภายในตนเองเป็นความจริงองงามของชีวิตและทำให้มนุษย์เป็นอิสระมากยิ่งขึ้น ซึ่งความสุขแบบนี้นอกจากจะเป็นผลดีแก่ชีวิตของตนเองแล้วยังเกื้อกูลแก่ผู้อื่น

ครูปฐมวัยต้องพัฒนาบทบาทนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอนโดยการแสวงหาการเรียนรู้ เพราะชีวิตคือการเรียนรู้ การเรียนรู้ คือชีวิต ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการเรียนรู้เป็นอย่างดี ชีวิตจะดำเนินไปอย่างเป็นปกติสุขและประสบความสำเร็จได้ต้องพึ่งพาการเรียนรู้ การเรียนรู้จึงเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ขาดไม่ได้ หากปราศจากการเรียนรู้ชีวิตคงไม่อยู่หนึ่ง ไม่สามารถพัฒนาสู่ความสำเร็จสมบูรณ์ได้ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2543 : 20) การเรียนรู้จะเป็นการพัฒนาตนเองที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างต่อเนื่องให้เกิดขึ้นจากการฝึกหัดหรือประสบการณ์ของแต่ละบุคคล การเรียนรู้ทำให้บุคคลมีการปรับตัวทั้งด้านส่วนตัว สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางกระแสของการเปลี่ยนแปลงได้

จากการศึกษาบทบาทของครูปฐมวัยในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน สรุปได้ว่าเป็นพฤติกรรมหรือการกระทำของครูปฐมวัยที่นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมสื่อการเรียนรู้ใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ประกอบการสอนเด็กอายุ 3 - 5 ปี เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้และพัฒนาการในขณะเดียวกันครูต้องพัฒนาตนเองโดยการแสวงหาความรู้โดยเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ตลอดเวลารวมถึงสร้างกระบวนการเรียนรู้ผ่านการทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการสอนของตนเองอย่างต่อเนื่อง

3.2 บทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร

หลักสูตรเป็นเครื่องมือในการจัดการศึกษา หลักสูตรที่ดีควรมีความยืดหยุ่นสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ (กัลยาณี ภูมิพรเทพ. 2541 : 32) ส่วนการ “พัฒนา” ในพจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ ได้กำหนดความหมายไว้ว่า เป็นการทำความเจริญ การเปลี่ยนแปลงไปในทางเจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น (พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ. 2530 : 372) เมื่อนำคำ “พัฒนา” ไปผนวกกับคำว่า “หลักสูตร” จึงหมายถึงการทำให้หลักสูตรดีขึ้นถ้านำการพัฒนาหลักสูตรไปใช้กับครู และบุคลากร จะหมายถึงกรรมวิธีในการเพิ่มสมรรถภาพในการทำงานของครูและบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ ความชำนาญ (กุลธนา ธนาพงศธร. 2542 : 167) นอกจากนี้ การพัฒนาหลักสูตรยังหมายถึงการทำหลักสูตรโดยการทำงานเพื่อให้ได้มาซึ่งหลักสูตร (สมาน แก้วคำไสย์. 2545 : 45; อ้างอิงจาก Pratt. 1980 : 4) โดยผนวกกับการประยุกต์ใช้หลักสูตรที่หมายถึง การแปลงแผนหลักสูตรหรือเอกสารหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ (Oliva. 1992 : 26) ครูผู้ทำหน้าที่บริหารหลักสูตรจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในความสำคัญของการบริหาร หรือ การพัฒนาหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร กระบวนการพัฒนาหลักสูตร ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ตลอดจนการประเมินความพร้อมในการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ซึ่งมีสาระสำคัญโดยสังเขปตามลำดับต่อไปนี้

3.8.1 ความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร

ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 27 ได้กำหนดให้สถานศึกษามีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม (กรมวิชาการ. 2542 : 16) ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา จึงมีความสำคัญเพราะหลักสูตรสถานศึกษาจำเป็นต้องมีเนื้อหาสาระที่จำเป็นต่อการเรียนรู้โลกปัจจุบันและอนาคต เนื้อหาเชื่อมโยงและต่อเนื่องกันทุกระดับทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการจัดการศึกษาตลอดชีพ โดยหลักสูตรต้องยืดหยุ่นและหลากหลาย สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนสังคม และการประกอบอาชีพในท้องถิ่น (อ่ำรุ่ง จันทวานิช ; และ ไพบุลย์ แจ่มพงษ์. 2542 : 8) นอกจากนี้ นักการศึกษาได้ให้ความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องคำนึงถึงท้องถิ่นเป็นสำคัญ ท้องถิ่นจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้และรับผิดชอบต่อการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง มวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดให้ผู้เรียนในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งโดยเฉพาะเรียกว่า หลักสูตรท้องถิ่นหรือหลักสูตรสถานศึกษาซึ่งเป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นตามสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่เกิดประโยชน์กับผู้เรียน และ เสาวภาคย์ แผลมเพชร (2545 : 24 - 25) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรมีความสำคัญและมีความจำเป็นเนื่องจาก หลักสูตรแกนกลางเป็นหลักสูตรที่ใช้กันทั่วประเทศไม่สัมพันธ์กับชีวิตจริงเพราะแต่ละท้องถิ่นมีสภาพปัญหาในชุมชนและสังคมต่างกัน หลักสูตรแกนกลางไม่สามารถตอบสนองท้องถิ่นได้จึงต้องมีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับ เรวัญ สุธรรม (2535 : 12) ที่กล่าวว่า หลักสูตรสถานศึกษาจะตอบสนองปัญหาและความต้องการของผู้เรียนได้มากที่สุด การพัฒนาหลักสูตรต้องสอดคล้องกับปรัชญาของสถานศึกษาและปรัชญาของหลักสูตรแกนกลางว่า ต้องการให้เกิดสิ่งใดกับผู้เรียนและต้องสอดคล้องกับเจตนาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่เน้นอย่างน้อย 3 ประการ คือ 1) การพัฒนาให้เด็กไทยเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ 2) การศึกษาคือการเรียนรู้ตลอดชีวิต และ 3) การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และประเด็นสำคัญประการหนึ่งที่ต้องมีการพัฒนาหลักสูตร เพราะครูที่มีความสามารถในด้านการสอนหลักสูตรแกนกลางมีไม่มากนัก ทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่ได้ผลเท่าที่ควร (ปราณี เถกิงพล ; และคนอื่น ๆ. 2530 : 83)

3.8.2 โครงสร้างหลักสูตรปฐมวัย

เพื่อให้การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นไปตามจุดหมายที่กำหนดไว้
สถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องในการจัดหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย จึงมีการกำหนดโครงสร้าง
ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2546 :
16 - 27)

ตาราง 2 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546		
ช่วงอายุ	อายุต่ำกว่า 3 ปี	
	อายุ 3 - 5 ปี	
สาระการเรียนรู้	ประสบการณ์สำคัญ	สาระที่ควรเรียนรู้
	* ด้านร่างกาย * ด้านอารมณ์จิตใจ * ด้านสังคม * ด้านสติปัญญา	* เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก * เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก * ธรรมชาติรอบตัว * สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก
ระยะเวลาเรียน	ขึ้นอยู่กับอายุเด็กที่เริ่มเข้ารับการอบรมเลี้ยงดูและรับการศึกษา	

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2546). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี)*. หน้า 28

1) ช่วงอายุ ให้ยึดอายุเด็กเป็นหลักและอาจเรียกชื่อแตกต่างกันไปตามหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแล เช่น กลุ่มเด็กที่มีอายุ 3 ปี อาจเรียกชื่อ อนุบาลศึกษาปีที่ 1 กลุ่มเด็กที่มีอายุ 4 ปี อาจเรียกชื่ออนุบาลศึกษาปีที่ 2 กลุ่มเด็กที่มีอายุ 5 ปี อาจเรียกชื่ออนุบาลศึกษา ปีที่ 3 หรือ เด็กเล็ก ฯลฯ

2) ระยะเวลาเรียน ใช้เวลาในการจัดประสบการณ์ให้เด็ก 1 - 3 ปีการศึกษา โดยประมาณ ขึ้นอยู่กับอายุของเด็กที่เริ่มเข้ารับการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา

3) สาระการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กอายุ 3 - 5 ปี ประกอบด้วย 2 ส่วน คือประสบการณ์สำคัญและสาระที่ควรเรียนรู้ ทั้งสองส่วนใช้เป็นสื่อกลางในการจัดประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ

สังคม และสติปัญญา ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยผู้สอนหรือผู้จัดการศึกษาอาจจัดในรูปแบบหน่วยการสอนแบบบูรณาการหรือเลือกใช้รูปแบบที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย รวมทั้งต้องสอดคล้องกับปรัชญาและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

4) ประสพการณ์สำคัญจะช่วยอธิบายให้ผู้สอนเข้าใจว่าเด็กปฐมวัยต้องทำอะไร เรียนรู้อะไรต่าง ๆ รอบตัว อย่างไร และทุกประสพการณ์มีความสำคัญต่อการพัฒนาการของเด็ก ช่วยแนะผู้สอนในการสังเกต สนับสนุน และวางแผนการจัดกิจกรรมให้เด็ก ตัวอย่างเช่น เด็กเข้าใจความหมายของพื้นที่และระยะ ผ่านประสพการณ์สำคัญ ผู้สอนที่เข้าใจและเห็นความสำคัญจะยึดประสพการณ์สำคัญเป็นเสมือนเครื่องมือสำหรับการสังเกตพัฒนาการเด็ก แปลการกระทำของเด็ก ช่วยตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดสื่อ และช่วยวางแผนกิจกรรมในแต่ละวัน ประสพการณ์สำคัญสำหรับเด็กอายุ 3 - 5 ปี จะครอบคลุมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านคือ

(1) ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายเป็นการสนับสนุนให้เด็กมีโอกาสดูแลสุขภาพและสุขอนามัย รักษาความปลอดภัย พัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ และกล้ามเนื้อเล็ก

(2) ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้แสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกที่เหมาะสมกับวัย มีความสุข ร่าเริง แจ่มใส ได้พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม สุนทรียภาพ ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและความเชื่อมั่นในตนเองขณะปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ

(3) ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคมเป็นการสนับสนุนให้เด็กมีโอกาสนปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัวจากการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการเรียนรู้ทางสังคม เช่น การเล่น การทำงานกับผู้อื่น การปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน การแก้ปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ ฯลฯ

(4) ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาเป็นการสนับสนุนให้เด็กได้รับรู้ เรียนรู้อะไรต่าง ๆ รอบตัว ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า ผ่านการคิด การใช้ภาษา การสังเกต การจำแนกและเปรียบเทียบ จำนวน มิติสัมพันธ์ (พื้นที่ และระยะ) และเวลา

5) สารที่ควรเรียนรู้ ซึ่งกำหนดเฉพาะในหัวข้อ ไม่มีรายละเอียดทั้งนี้เพื่อประสงค์จะให้ผู้สอนสามารถกำหนดรายละเอียดขึ้นเองให้สอดคล้องกับวัย ความต้องการ ความสนใจของเด็กอาจยืดหยุ่นเนื้อหาได้โดยคำนึงถึงประสพการณ์และสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริงของเด็ก ผู้สอนสามารถนำสารที่ควรเรียนรู้มาบูรณาการ จัดประสพการณ์ต่าง ๆ ให้ง่ายต่อการเรียนรู้ ทั้งนี้มิได้ประสงค์ให้เด็กท่องจำเนื้อหา แต่ต้องการให้เด็กเกิดแนวคิดหลังจากนำสารที่ควรเรียนรู้นั้นๆ มาจัดประสพการณ์เพื่อให้เด็กบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ นอกจากนี้สารที่ควรเรียนรู้นี้ยังใช้เป็นแนวทางช่วยผู้สอนกำหนดรายละเอียดและความยากง่ายของเนื้อหาให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก สารที่ควรรู้ประกอบด้วยเรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมตัวเด็ก ธรรมชาติรอบตัว และสิ่งต่างๆ รอบตัวเด็ก ได้แก่

(1) เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เด็กควรรู้จักชื่อ นามสกุล รูปร่างหน้าตาของตน รู้จักอวัยวะต่าง ๆ และวิธีระมัดระวังร่างกายให้สะอาด ปลอดภัย มีสุขอนามัยที่ดี เรียนรู้ที่จะเล่นและทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวเองคนเดียวหรือกับผู้อื่น ตลอดจนเรียนรู้ที่จะแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก และมารยาทที่ดี

(2) เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก เด็กควรมีโอกาสรู้จักและรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน รวมทั้งบุคคลต่าง ๆ ที่เด็กต้องเกี่ยวข้อง หรือมีโอกาสใกล้ชิดและปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน

(3) ธรรมชาติรอบตัว เด็กควรจะได้รู้จักสิ่งมีชีวิตที่เป็นต้นไม้ สัตว์ รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของโลกที่แวดล้อมเด็กตามธรรมชาติ เช่น ฤดูกาล กลางวัน กลางคืน ฯลฯ

(4) สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก เด็กควรจะได้รู้จักสิ่งของและเครื่องใช้ ยานพาหนะและการสื่อสารต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวันของเด็ก

3.8.2 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษานั้น สถานศึกษาจะต้องทำสาระการเรียนรู้ เป็นรายปี หรือรายภาค จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในแต่ละปีและภาคพร้อมกับการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนโดยให้มีการดำเนินการในเรื่องศักยภาพด้านการจัดทำสาระของหลักสูตร ศักยภาพด้านการจัดหน่วยการเรียนรู้ ศักยภาพด้านการจัดทำแผนการจัดหน่วยการเรียนรู้และศักยภาพด้านการจัดการเรียนรู้ (กรมวิชาการ. 2543 : 24) ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องมีกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้ (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2539 : 77A)

1) คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร กำหนดจุดมุ่งหมาย หลักการและโครงสร้าง และออกแบบหลักสูตรโดยอาศัยข้อมูลจากสภาพปัญหาและความต้องการของสังคม โดยปรึกษาหารือกับผู้เชี่ยวชาญ

2) ยกร่างเนื้อหาสาระแต่ละกลุ่มประสบการณ์ แต่ละหน่วยการเรียนรู้ แต่ละรายวิชา โดยปรึกษาหารือกับผู้เชี่ยวชาญ

3) นำหลักสูตรที่พัฒนาแล้วไปทดลองใช้

4) อบรมครู ผู้บริหารและบุคลากรแต่ละกลุ่มให้เข้าใจหลักสูตรใหม่

5) นำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน

3.8.3 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเป็นการพัฒนาหลักสูตรแกนกลางสู่การปฏิบัติ มีขั้นตอนการจัดทำที่สำคัญ 5 ขั้นตอน (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2546. : 33)

ขั้นที่ 1 กำหนดทิศทางหลักสูตร หมายถึงการกำหนดปรัชญาและลักษณะของเด็กที่สถานศึกษาต้องการ

ขั้นที่ 2 ออกแบบหลักสูตร หมายถึงการเลือกรูปแบบหรือออกแบบหลักสูตรรวมถึงการกำหนดจุดประสงค์และกรอบแนวคิดการเรียนรู้แต่ละระดับชั้นและเรื่องที่จะเรียน

ขั้นที่ 3 วางแผนประสบการณ์ หมายถึงการกำหนดมโนทัศน์ของเรื่องที่จะเรียน ผลลัพธ์การเรียนรู้และประสบการณ์การเรียนรู้

ขั้นที่ 4 กำหนดแนวประเมินผล หมายถึง การกำหนดแนวการวัดและประเมินผล รวมทั้งการประเมินภาพซึ่งทั้งเป็นการประเมินเป็นระยะและประเมินผลสรุป

ขั้นที่ 5 จัดทำคู่มือหลักสูตร หมายถึง การจัดทำเอกสารหลักสูตรรูปแบบหลักสูตร แผนประสบการณ์และแนวประเมินผล พร้อมข้อเสนอแนะอื่น ๆ สำหรับให้ครูไปใช้ในทางปฏิบัติ

นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้ (1) ศึกษาหลักสูตรแผนการสอนหรือคู่มือครู (2) ศึกษาผู้เรียน (3) เตรียมการสอน (4) เตรียมสื่อการเรียน (5) เตรียมกิจกรรมการเรียนการสอน (6) เตรียมวิธีการวัดและประเมินผล (เสาวภาคย์ แผลมเพ็ชร. 2545 : 31; อ้างอิงจาก จันทิภา ลิ้มปิเจริญ. 2528 : 309)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 : 31 - 47) ได้กำหนดขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย ไว้ดังนี้

1. ศึกษาทำความเข้าใจเอกสารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 และเอกสารหลักสูตรอื่น ๆ รวมทั้งศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กและครอบครัว สภาพปัจจุบันและปัญหา ความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

2. ร่วมกันจัดทำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย โดยมีข้อเสนอแนะเป็นแนวทางจัดทำตามหัวข้อ ดังนี้

2.1 วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย หรือ จุดหมาย (มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์) รายละเอียด ดังนี้

2.1.1 วิสัยทัศน์ สถานศึกษาปฐมวัยจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์ซึ่งเป็นการคิดไปข้างหน้า เป็นอนาคตที่พึงประสงค์ เป็นภาพที่พึงปรารถนาในอนาคตที่วางอยู่บนพื้นฐานความจริง มีเอกลักษณ์เป็นของสถานศึกษาของตน ทำให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องเกิดศรัทธาและความคิด ในการพัฒนาเด็กปฐมวัย ทั้งนี้ การกำหนดวิสัยทัศน์กับนโยบายควรเป็นการกำหนดร่วมกันระหว่างบุคลากรในสถานศึกษา พ่อแม่ ผู้ปกครอง รวมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษา แสดงวิสัยทัศน์ที่ปรารถนาให้สถานศึกษาปฐมวัยพัฒนาเด็ก วิสัยทัศน์ที่ดีต้องมีความชัดเจน สอดคล้องกับนโยบายของสถานศึกษาและมีระยะเวลาแน่นอน

2.1.2 ภารกิจ หรือ พันธกิจ สถานศึกษาปฐมวัยจำเป็นต้องกำหนดงานหลักที่สำคัญ วิธีดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ในระยะเวลาที่แน่นอน

2.1.3 เป้าหมาย เป็นการกำหนดความคาดหวังด้านคุณภาพที่เกิดกับผู้เรียนและการดำเนินงานด้านอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับจุดหมายหรือมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (หลักสูตรแกนกลาง) และวิสัยทัศน์ที่สถานศึกษากำหนด การกำหนดเป้าหมายสามารถกำหนดได้ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ

2.1.4 จุดหมายหรือมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นการกำหนดความคาดหวังที่จะเกิดกับเด็กหลังจากจบหลักสูตรแล้ว ซึ่งจะมองเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร กล่าวคือ เป็นจุดหมายของหลักสูตรโดยตรง การกำหนดจุดหมายหรือมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์จะกำหนดโดยนำจุดหมายของหลักสูตรแกนกลาง มากำหนดเป็นจุดหมายของหลักสูตรสถานศึกษาโดยตรง และสถานศึกษาอาจกำหนดมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้นอีกด้วยซึ่งมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในหลักสูตรสถานศึกษาทุกมาตรฐานจำเป็นต้องนำมาวิเคราะห์และกำหนดตัวบ่งชี้และสภาพที่พึงประสงค์ในแต่ละชั้นปีให้เห็นภาพชัดเจน

2.2 โครงสร้างหลักสูตร ควรประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

2.2.1 สารการเรียนรู้รายปี การกำหนดสารการเรียนรู้รายปี สถานศึกษาสามารถทำได้โดยยึดจุดหมายหรือมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยเป็นหลักในการกำหนดสารการเรียนรู้รายปี ซึ่งประกอบด้วย สารที่ควรเรียนรู้และประสบการณ์สำคัญ ซึ่งจะต้องวางแผนล่วงหน้าว่าเด็กแต่ละช่วงวัยควรจะเรียนรู้อะไรและด้วยประสบการณ์สำคัญใดบ้างเพื่อให้บรรลุมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่สถานศึกษากำหนดโดยอาศัยความรู้ความเข้าใจในคุณลักษณะตามวัยและพัฒนาการของเด็กปฐมวัย หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย และประสบการณ์ของผู้สอน มาช่วยกำหนดสารที่ควรเรียนรู้รายปี แยกตามช่วงอายุ 3 ปี 4 ปี 5 ปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับอายุที่สถานศึกษาจัดอยู่ และกำหนดประสบการณ์สำคัญที่คาดว่าจะเด็กจะได้เรียนรู้สาระต่างๆ ผ่านประสบการณ์สำคัญนั้นๆ

2.2.2 กำหนดเวลาเรียน เวลาเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยจะขึ้นอยู่กับสถานศึกษาแต่ละแห่ง ส่วนใหญ่จัด 2 ภาคเรียน : 1 ปีการศึกษา หรือ 200 วัน : 1 ปีการศึกษา ในแต่ละวันใช้เวลา 5 - 6 ชั่วโมงโดยประมาณ

2.3 การจัดประสบการณ์ การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยมีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ทั้งนี้ผู้สอนจะต้องพิจารณาถึงแนวการจัดประสบการณ์ที่หลักสูตรแกนกลางกำหนด โดยคำนึงถึงพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา รวมทั้ง ความสนใจ ความสามารถและสภาพแวดล้อมของเด็กปฐมวัยเป็นหลักในการกำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์ และแผนการจัดประสบการณ์ หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยควรกำหนดการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยแต่ละช่วงอายุให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการคือ เหมาะกับอายุ วุฒิภาวะ

ระดับพัฒนาการ และลักษณะการเรียนรู้ของเด็ก ทั้งนี้เด็กปฐมวัยจะเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า มีโอกาสลงมือกระทำ เคลื่อนไหว สำรวจ สังเกต ทดลอง เล่น สืบค้น คิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง

2.4 การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ เป็นหน้าที่ของผู้จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา จะกำหนดสภาพแวดล้อมทั้งภายใน ภายนอกห้องเรียน ที่ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับเด็ก ซึ่งในสถานศึกษาปฐมวัยที่ให้มีมุมเล่นและศูนย์เล่นต่างๆ นอกจากนี้ควรสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ทางด้านจิตภาพ ถือว่ามีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

2.5 สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การจัดการศึกษาปฐมวัยต้องอาศัยสื่อและแหล่งการเรียนรู้ เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้พัฒนาจุดหมายของหลักสูตร ครูจะต้องจัดเตรียมสื่อและแหล่งการเรียนรู้อย่างหลากหลายในห้องเรียน ชุมชน และแหล่งอื่นๆ เน้นสื่อที่เหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของเด็ก รวมทั้งบริบทของสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่อาจจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเอง หรือนำเอาสื่อต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัวเด็ก

2.6 การประเมินพัฒนาการ สถานศึกษาปฐมวัยมีหน้าที่จัดทำแนวปฏิบัติในการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยให้ทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน

2.7 การบริหารจัดการหลักสูตร กำหนดวิธีการนำหลักสูตรไปใช้ ตลอดจนการส่งเสริม สนับสนุน เพื่อให้การจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษาบรรลุผล เด็กมีคุณภาพตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่กำหนด

3.8.5 การประเมินความพร้อมในการเรียนรู้

เด็กปฐมวัยเป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโต ความสามารถในการแสดงออก อาจเปลี่ยนแปลงตามสิ่งแวดล้อม การจัดกิจกรรมและประสบการณ์ การประเมินผลสำหรับเด็กปฐมวัยไม่ใช่เพื่อตัดสินได้หรือตก แต่เป็นการประเมินในเรื่องของการวัดพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา เพื่อหาแนวทางส่งเสริมและแก้ไขลักษณะนิสัยต่างๆ พฤติกรรมที่เด็กแสดงออกทางไม่ดีระแวกนั้นๆ เข้าจะกลายเป็นนิสัยที่ติดตัวเด็กไปจนโต จึงจำเป็นต้องประเมินผลความพร้อมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ควรใช้หลายๆ วิธี คือการสังเกต การสนทนา การตรวจผลงาน การสอบปากเปล่า และการทดสอบเป็นการประเมินผล ควรจะได้มีการบันทึกพัฒนาการเด็กเป็นระยะๆ เพื่อจะได้้นำข้อมูลมาประกอบการพิจารณาหาแนวทางปรับปรุงวิธีเสริมความพร้อมในการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยต่อไป (เยาวพา เดชะคุปต์. 2542 : 115)

จากการศึกษาบทบาทของครูปฐมวัยในฐานะผู้บริหารหลักสูตรสรุปได้ว่าเป็นพฤติกรรมหรือการกระทำของครูที่จะต้องศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อกำหนดโครงสร้างและสาระตามหน่วยการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย เพื่อจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์สำคัญให้เด็กเกิดพัฒนาการในทุกๆ ด้าน มีการประเมินผลเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรที่ใช้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ ความถนัด และเต็มตามศักยภาพของผู้เรียน

4. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรไว้ 2 ด้าน คือ (1) ตัวแปรด้านโรงเรียน ประกอบด้วย บรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน (2) ตัวแปรด้านครู ประกอบด้วย ประสิทธิภาพในการสอน เงินเดือนและสวัสดิการ การเห็นคุณค่าในตนเอง และลักษณะของงานที่ทำ รายละเอียด ดังนี้

4.1 ตัวแปรด้านโรงเรียน มี 1 ด้าน ได้แก่

4.1.1 บรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน

การบริหารโรงเรียนสมัยใหม่เน้นการจัดสภาพแวดล้อมในการทำงานให้บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่อื่นได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน นักการภารโรงและเจ้าหน้าที่อื่นๆ ในโรงเรียนเกิดความสุขในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้เกิดประสิทธิผลต่อการจัดกระบวนการเรียนการสอน ให้ครูได้พัฒนาตนเองและเกิดสัมฤทธิ์ผลต่อผู้เรียนซึ่งจะนำมาในด้านคุณภาพของการจัดการศึกษาของโรงเรียนต่อไป ตามแนวคิดของกลุ่มพฤติกรรมนิยมเชื่อว่าบรรยากาศแวดล้อมหรือสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคลให้เป็นไปในทางที่พึงปรารถนาดี โรงเรียนจัดเป็นองค์การทางการบริหารที่มีการจัดองค์การคล้ายคลึงกับองค์การทางราชการ ผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่บริหารจัดการเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย บรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียนมีความสำคัญต่อสัมฤทธิ์ผลของโรงเรียนที่เป็นภาพรวมของความรู้สึกของบุคลากรมีต่อโรงเรียน ถ้าบรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียนดีจะส่งผลให้บุคลากรเกิดความรัก ความผูกพัน ความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีความร่วมมือร่วมใจกันทำงาน ดังที่ วิจิตร วรุตบางกูร (วาริน แซ่ตัน. 2543 : 11; อ้างอิงจาก วิจิตร วรุตบางกูร. 2521 : 145) กล่าวว่า บรรยากาศแวดล้อมที่ดีและสวยงามมีผลต่อจิตใจของผู้ปฏิบัติงานทำให้มีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน อีกทั้งยังทำให้เข้าใจสภาพแวดล้อมของหน่วยงานในด้านต่างๆ และทำให้รู้สึกอ่อนโยนของผู้ที่ไม่พึงพอใจในการปฏิบัติงานในองค์การด้วย นอกจากนี้บรรยากาศแวดล้อมยังช่วยให้เด็กที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนมีประสบการณ์ มีความเจริญงอกงามในด้านต่างๆ สอดคล้องกับซาวิกกี; และคูลลีย์ (นงนุช โรจนเลิศ. 2540 : 47; อ้างอิงจาก Savicki ; & Cooley. 1987 : ไม่ปรากฏเลขหน้า) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมในการทำงานกับความเหนื่อยของบุคลากรในวิชาชีพสุขภาพจิต พบว่า ความเคร่งครัดต่อระเบียบ การขาดอิสระในการทำงาน การขาดความคิดริเริ่มสิ่งใหม่ๆ เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความอ่อนล้าทางอารมณ์และความเหนื่อยในการทำงาน จากการศึกษาได้ข้อค้นพบว่า มีผู้ทำการศึกษาสภาพแวดล้อมหรือบรรยากาศในการปฏิบัติงานในโรงเรียนในลักษณะคล้ายๆ กัน เช่น ด้านชีวิตสังคม ได้แก่ สถานที่ ขนาด ส่วนด้านสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านเพื่อนร่วมงาน ด้านผู้บังคับบัญชา จะมีผลต่อการปฏิบัติงานในโรงเรียน ผู้วิจัยจึงนำข้อค้นพบเกี่ยวกับบรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียนมาใช้เป็นกรอบ

ความคิดในการศึกษาค้นคว้า โดยนำกรอบแนวคิดของแอสติน (วาร์ริน แซ่ตัน. 2543 : 10 ; อ้างอิงจาก Astin. 1972 : 67) แบ่งบรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน ออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านเพื่อนร่วมงาน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการบริหาร และด้านกายภาพ มาทำการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีสาระโดยสังเขปดังนี้

4.1.1.1 ความหมายของบรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน

มีผู้ให้ความหมายและความสำคัญของบรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียนไว้หลายท่าน ดังนี้

ธเนศ ชำเกิด (2541 : 64) กล่าวว่า บรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน หมายถึง สภาวะอันเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนส่งผลต่อความรู้สึกออกมาว่าดีหรือไม่ดี ของบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วย

พะวงพิศ วัฒนกิจ (2541 : 8) ได้ให้ความหมายของบรรยากาศองค์การว่าเป็นสภาพการปฏิบัติงานร่วมกันของบุคคลภายในองค์การนั้นๆ เนื่องมาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของทุกคนในองค์การ อันจะส่งผลต่อผลการปฏิบัติงานของคนในองค์การทั้งผลดีและผลเสียได้

วาร์ริน แซ่ตัน (2543 : 11) กล่าวว่า บรรยากาศแวดล้อม หมายถึง องค์ประกอบต่างๆ ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานที่มีผลต่อความรู้สึกของผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ โครงสร้างของหน่วยงาน เป้าหมายของหน่วยงาน ความผูกพันต่อหน่วยงาน วิธีการทำงาน การตัดสินใจ การอบรมพัฒนาการบุคลากร เพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา การจัดการเรียนการสอน และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

สมหมาย มิ่งพฤติ (2546 : 10) กล่าวว่า บรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน หมายถึง บรรยากาศในการปฏิบัติงานในองค์การ ซึ่งเป็นความรู้สึกหรือการรับรู้ของผู้บริหารและบุคลากร ที่มีต่อองค์การซึ่งตนเองปฏิบัติงานอยู่ต่อพฤติกรรมของผู้บริหารและบุคลากรที่ปฏิบัติงานร่วมกันซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของแต่ละองค์การ

กิลเลียน (วรรณพร สุขอนันต์. 2541 : 56; อ้างอิงจาก Killand. 1968 : 202 - 203) กล่าวว่า บรรยากาศก่อให้เกิดแรงจูงใจ ความพึงพอใจและความสำเร็จขององค์การ บรรยากาศเป็นผลที่เกิดจากการทำความเข้าใจกัน และสร้างทัศนคติที่ดีต่อกันในองค์การ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงพลังแห่งการยอมรับในความสำเร็จขององค์การ หรือประสิทธิผลขององค์การ

เซอร์จิโอวานนี (Sergiovanni. 1988 : 56) ได้ให้ความหมายของบรรยากาศองค์การ ในเรื่องของบรรยากาศในสถานศึกษา ไว้ว่า บรรยากาศในสถานศึกษาเป็นลักษณะที่บอกถึงโรงเรียนใดโรงเรียนหนึ่งโดยเฉพาะ ซึ่งแตกต่างจากโรงเรียนอื่นๆ และมีผลต่อพฤติกรรมของครู - อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา หรืออาจหมายถึงความรู้สึกของครู - อาจารย์ นักเรียน นักศึกษาที่มีต่อโรงเรียน

สตัล (วาริน แซ่ตัน. 2543 : 10; อ้างอิงจาก วรรณภา ณ สงขลา. 2530 : 18 ; Stahl. 1965 : 286) ให้ความหมายของบรรยากาศแวดล้อมในการปฏิบัติหน้าที่ว่า หมายถึง ตัวผู้ปฏิบัติงาน ปฏิสัมพันธ์ของเพื่อนร่วมงาน

ออย ; และ มิเกล (มาร์ศรี สุธานี. 2540 : 59; อ้างอิงจาก Hoy ; & Miskel. 1991 : 221) ได้ให้ความหมายของบรรยากาศในโรงเรียนว่า เป็นคุณลักษณะภายในโรงเรียนอันเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารโรงเรียนและคณะครูในโรงเรียนเป็นผลให้โรงเรียนแห่งหนึ่งแตกต่างไปจากโรงเรียนแห่งอื่นๆ และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของครูในโรงเรียน

โฮวาร์ด (Howard. 2000 : 1) กล่าวว่า บรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน มีผลหลายประการซึ่งถ้าบุคคลเอาใจใส่ยอมรับมีความไว้วางใจซึ่งกันและกันจะทำให้บุคลากรรู้สึกมีความพึงพอใจและมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ เป็นผลของการปฏิบัติงานในโรงเรียนมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า บรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน หมายถึง สภาพการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม เหตุการณ์ และความสัมพันธ์ของบุคลากรที่ปฏิบัติงานในสถานที่นั้นๆ ในด้านการปฏิสัมพันธ์ของผู้ที่ปฏิบัติงานร่วมกันในโรงเรียน บรรยากาศในการจัดการเรียนการสอน ในด้านคุณภาพของครู วิธีการสอน และเจตคติของครูที่ปฏิบัติหน้าที่ นโยบาย กฎระเบียบ และข้อบังคับต่างๆ ของโรงเรียน ที่ทำให้ครูผู้มีความรู้สึกผูกพัน อยากมีส่วนร่วม บรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียนยังหมายถึง สภาพกายภาพของโรงเรียน สถานที่รอบบริเวณโรงเรียน อาคารเรียน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ

4.1.1.2 แบบของบรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน

บรรยากาศแวดล้อมภายในโรงเรียนจะมีผลกับการปฏิบัติหน้าที่ของครูในโรงเรียนที่เป็นทั้งการส่งเสริมเจตคติหรือดำรงความรู้สึกต่าง ๆ ที่จะมีต่อการประกอบภารกิจหรือการแสดงบทบาทของบุคคลได้ โดยลักษณะหรือแบบของบรรยากาศแวดล้อมภายในโรงเรียนมีผู้แสดงทัศนะไว้หลายแง่หลายทัศนะ ดังนี้

แอสติน (วาริน แซ่ตัน. 2543 : 10; อ้างอิงจาก Astin. 1972 : 67) แบ่งบรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน ออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านเพื่อนร่วมงาน ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการบริหาร และด้านกายภาพ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

(1) สภาพแวดล้อมในการทำงานด้านกลุ่มเพื่อน หมายถึง การปฏิสัมพันธ์ของผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานเดียวกันนั้นว่ามีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อครูเพราะเพื่อนร่วมงานสามารถ ให้กำลังใจในเรื่องต่างๆ ไปและให้ความมั่นใจ รู้สึกว่าตนประสบความสำเร็จ ช่วยยุยงให้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ และช่วยกระตุ้นให้เกิดความคิดหรือประสบการณ์ใหม่ ๆ ซึ่งส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนของครูอาจารย์เพราะในสถาบันการศึกษามีลักษณะการรวมตัวจับกลุ่มกันซึ่งลักษณะการรวมตัวของกลุ่มดังกล่าวจะมีผลต่อความพึงพอใจถ้า

กลุ่มเพื่อนมีบรรยากาศที่เป็นกันเอง เข้าอกเข้าใจกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สภาพแวดล้อมด้านเพื่อนร่วมงานมีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนการสอน ความประพฤติ เจตคติและค่านิยมเพราะถ้าสภาพแวดล้อมด้านกลุ่มเพื่อนดี จะทำให้เกิดความรักความผูกพันความสามัคคีและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

(2) สภาพแวดล้อมในด้านการเรียนการสอน หมายถึง การถ่ายทอดความรู้และทักษะ แนวความคิดและอุดมการณ์ทั้งหมดให้ปรากฏในตัวนักเรียน กระบวนการตั้งคำถามอาจรวมถึงวิธีการในการถ่ายทอดการเรียนรู้ทั้งหมดที่เกิดขึ้นระหว่างนักเรียนกับครูผู้สอน องค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในงานคือ การจัดห้องเรียน บรรยากาศในการเรียนการสอน คุณภาพของครูผู้สอน วิธีการสอน หลักสูตร เจตคติที่ดีของครูผู้สอนต่อวิชาที่สอน

(3) สภาพแวดล้อมด้านการบริหาร หมายถึง นโยบายและระเบียบการปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารภายในสถานศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารจะต้องบริหารไปในทางที่จะทำให้สถานศึกษาเต็มไปด้วยบรรยากาศแห่งมิตรภาพ เพื่อนร่วมงานภายในสถาบันมีความอบอุ่น มีความรู้สึกร่วมกันมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ มีความสุขสบายใจ อยากมาทำงาน มีความกระตือรือร้น อยากรู้ อยากเห็น จะเห็นได้ว่าระบบบริหารที่ดีมีประสิทธิภาพจะต้องมีสภาพที่คล่องตัวมีอิสระในการดำเนินการทั้งในด้านการบริหารงานบุคคล การบริหารด้านงบประมาณและการบริหารงานด้านวิชาการ นอกจากนี้ พฤติกรรมทางการบริหารเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยสร้างความผูกพัน ยกระดับคุณธรรม จริยธรรมและความประพฤติของผู้นำและผู้ตาม ช่วยสร้างความสัมพันธ์กับสถาบัน อันจะนำมาซึ่งประสิทธิผลของการบริหารการศึกษา (Sergiovanni. 1990 : 19 - 27)

(4) สภาพแวดล้อมในการทำงานด้านกายภาพ หมายถึง อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องปฏิบัติการ ห้องสมุดและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต และการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา นอกจากนั้นยังรวมถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความสะดวกสบายต่างๆ เช่น สภาพเมืองและชุมชนที่อยู่รอบสถานศึกษา สภาพทางภูมิศาสตร์ ที่ตั้งของสถานศึกษา สภาพแวดล้อมทางด้านอาคารสถานที่ หรือสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติที่เหมาะสม โรงเรียนควรมีสนาทิมหญา และบริเวณที่ ร่มรื่น มีความสงบเพียงพอสำหรับใช้ความคิด ห่างจากเสียงรบกวน เช่น เสียงของยานพาหนะหรือโรงงานต่างๆ

นอกจากนี้บรรยากาศแวดล้อมทางกายภาพที่ดีของโรงเรียนเอกชนยังรวมถึงสิ่งต่อไปนี้ 1) โรงเรียนที่มีบรรยากาศร่มรื่น ปลอดภัย มีอุปกรณ์ให้เรียนรู้ ทดลองให้เล่น 2) มีการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมให้ท้าทายต่อการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ 3) มีบรรยากาศห้องเรียนและนอกห้องเรียนที่ส่งเสริมการพัฒนาดนเอง 4) ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเต็มที่ 5) มีสถานที่ที่สงบ และห้องเรียนที่สามารุใช้เสียงสนุ่กได้เต็มที่ 6) บรรยากาศที่ดี แสง สี ความร้อน เสียง ไม่มีมลพิษ 7) มีสนามเด็กเล่น เครื่องเล่น และแหล่งนันทนาการ 8) มีสถานที่ซึ่งนักเรียนนักเรียน

ทำงานตามลำพังหรือทำงานเป็นกลุ่มได้ 9) มีเฟอร์นิเจอร์ เครื่องมือ เครื่องอำนวยความสะดวกในการเรียนนี้ (จรวยพร ธรณินทร์. 2541 : 229)

ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียนกับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครู

จากการศึกษาแนวความคิดในเรื่องของบรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียนพบว่า นักวิชาการหลายท่านมีความเห็นสอดคล้องกันกับผลการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครู ดังนี้ สุธีรัตน์ วงศ์ป้อม (2542 : 24) ที่กล่าวว่า บรรยากาศแวดล้อมโรงเรียนที่ดีจะทำให้การทำงานของบุคลากรบรรลุจุดหมายตามต้องการและมีส่วนเสริมสร้างความคิด จิตใจและคุณธรรมต่างๆ ที่พึงประสงค์ จะทำให้บุคลากรในโรงเรียนเกิดความรู้สึกพอใจ ภูมิใจและอบอุ่น รู้สึกในความเป็นเจ้าของและอยากมาโรงเรียน หากโรงเรียนมีบรรยากาศไม่ดี จะทำให้สมาชิกเกิดความเบื่อหน่าย ห่างเหิน เจยเมย ว่าเหว และไม่อยากมาโรงเรียน สอดคล้องกับ อักษร เมธสุทธิ (2540 : 24; อ้างอิงจาก Fox. 1973 : 33 - 35) พบว่า บรรยากาศแวดล้อมที่ดีของโรงเรียนจะทำให้ผลผลิตในการทำงานบรรลุไปสู่จุดหมายที่สำคัญ ได้แก่ การเรียนรู้เกี่ยวกับวิชาการ การพัฒนาสังคม และการปรับปรุงหลักสูตร ทำให้โรงเรียนเป็นสถานที่ซึ่งเป็นที่น่าพอใจ และเป็นสถานที่ที่มีความหมาย ครู - อาจารย์ และนักเรียน จะใช้เวลาอยู่ในโรงเรียนอย่างมีค่า นอกจากนี้ ผู้นำควรมีพฤติกรรมสนับสนุน ซึ่งแสดงออกถึงการยอมรับนับถือ รับฟังข้อเสนอแนะซึ่งกันและกัน ในขณะเดียวกันควรสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อนร่วมงานด้วยกัน และแสดงออกถึงการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุน ยอมรับในความสามารถทางวิชาการ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นผลให้การบริหารงานได้รับการพัฒนาอยู่ในระดับที่สูงขึ้น (เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. 2538 : 4) ในขณะที่ผลการวิจัยของ วรณพร สุขอนันต์ (2541 : 99) ซึ่งได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่สัมพันธ์กับวิสัยทัศน์ของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่า พฤติกรรมสนับสนุนจากเพื่อนร่วมงาน ความไว้วางใจและการยอมรับนับถือ การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติหน้าที่ของศึกษานิเทศก์

จากแนวคิดและการศึกษาวิจัยดังกล่าวข้างต้นน่าจะสรุปได้ว่า บรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ครู หากครูมีความรู้สึกที่ดีต่อสภาพแวดล้อมในโรงเรียน เกิดความรู้สึกพึงพอใจ มีขวัญและกำลังใจที่ดี สบายใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตน พอใจในการบริหารงานของผู้บริหาร สิ่งเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลในการทำให้ครูในโรงเรียนมีความเต็มใจและความพยายามที่จะปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จ ส่งผลให้โรงเรียนเกิดสัมฤทธิ์ผล นอกจากนี้บรรยากาศยังมีอิทธิพลในการเสริมสร้างความคิด จิตใจ และคุณธรรมต่างๆ อันพึงประสงค์ได้

ดังนั้น บรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน จึงเป็นสภาพการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม เหตุการณ์และความสัมพันธ์ของครูปฐมวัยที่ปฏิบัติงานในสถานทีนั้นๆ

ในด้านการปฏิสัมพันธ์ของผู้ที่ปฏิบัติงานร่วมกันในโรงเรียน บรรยากาศในการจัดการเรียนการสอน ในด้านคุณภาพของครู วิธีการสอน และเจตคติของครูที่ปฏิบัติหน้าที่ นโยบาย กฎระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ ของโรงเรียน ที่ทำให้ครูผู้มีความรู้สึกผูกพัน อยากมีส่วนร่วม บรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียนยังหมายถึงสภาพกายภาพของโรงเรียน สถานที่รอบบริเวณโรงเรียน อาคารเรียน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

4.2 ตัวแปรด้านครู มี 4 ด้าน ได้แก่

4.2.1 ประสิทธิภาพในการสอน

ประสิทธิภาพในการสอนของครูปฐมวัยเป็นตัวแปรที่สำคัญในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของครู การจัดการเรียนรู้ให้แก่เด็กปฐมวัยนั้นต้องอาศัยทักษะที่สั่งสมจากประสบการณ์ระหว่างปฏิบัติงาน พัฒนาการของเด็กมีความแตกต่างกันเมื่อจำแนกตามประสบการณ์ในการสอนของครู (ธานี อำภาวณ. 2537 : 65 - 66) ครูที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน ประสบปัญหาจะมีวิธีการแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน (เกษสุดา สองห้องนอก. 2542 : 129) และครูที่มีประสบการณ์การสอนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานสอนต่างกัน (ศิริวรารักษ์ ปทุมมาศ. 2543 : 68) ครูที่ประสบความสำเร็จในการสอนนักเรียน จะเป็นผู้ที่มีความขยัน อดทน ใฝ่รู้ใฝ่ศึกษาและมีประสบการณ์ในการสอน ผู้ที่มีประสบการณ์ในการสอนมากกว่าย่อมมีความชำนาญในการปฏิบัติงานมากกว่าผู้ที่เริ่มปฏิบัติงาน เพราะประสบการณ์จะช่วยให้ทราบปัญหาหรือข้อบกพร่องที่อาจเกิดขึ้นในขณะปฏิบัติ หรือภายหลังปฏิบัติการเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว

นอกจากประสบการณ์ในการสอนแล้ว แรงจูงใจในการทำงานเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครู ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีแรงจูงใจสองปัจจัยของเฮิร์ซเบิร์ก (Herzberg's Two Factor Theory; Motivation and Maintenance Theory; The Motivation Hygiene Theory) (จิตติมา วัดตูม. 2542 : 21 - 23; Herzberg. 1959 : 113 - 115) ซึ่งทำการศึกษเกี่ยวกับแรงจูงใจและค้นพบองค์ประกอบหลักที่เป็นสาเหตุจูงใจให้บุคคลทำงานโดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจูงใจในการทำงาน 2 ประการ คือ (Herzberg. 1959 : 115)

1 องค์ประกอบกระตุ้น (Motivation factors) หรือปัจจัยกระตุ้นเป็นองค์ประกอบด้านแรงจูงใจที่ทำให้มนุษย์ทำงานมากขึ้น เป็นองค์ประกอบที่ทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความพึงพอใจในการทำงาน และเกี่ยวข้องกับงานโดยตรง

1.1 ความสำเร็จในการปฏิบัติงาน (Achievement) ความรู้สึกพึงพอใจและปลาบปลื้มใจในผลสำเร็จของการปฏิบัติงานเมื่อเขาได้ทำงานหรือสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้เป็นผลสำเร็จ ปัจจัยนี้เน้นว่ามีความสำคัญมากที่สุด

1.2 การยอมรับนับถือ (Recognition) หมายถึง การได้รับการยกย่อง ชมเชย ยอมรับนับถือ หรือได้รับการแสดงความยินดีจากผู้บังคับบัญชา ผู้ร่วมงานหรือบุคคล

อื่นๆ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ ปัจจัยนี้จะเกิดขึ้นควบคู่กับความสำเร็จในงานหรือบุคคลอื่นๆ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ

1.3 ลักษณะของงานที่ทำ หมายถึง ลักษณะของงานที่น่าสนใจ และท้าทายความสามารถงานที่จะช่วยพัฒนาตนเองด้านประสบการณ์ งานที่ท้าทายความถนัดและยืดหยุ่นได้พอเหมาะมีกฎระเบียบที่พอปฏิบัติได้

1.4 ความรับผิดชอบ (Responsibility) หมายถึง การที่ผู้บังคับบัญชาให้โอกาสแก่ผู้ทำงานได้รับผิดชอบต่อการทำงานของตนเองเต็มที่ ไม่จำเป็นต้องตรวจตราหรือควบคุมมากเกินไป

1.5 ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน (Advancement) หมายถึง การได้รับเลื่อนเงินเดือนหรือตำแหน่งให้สูงขึ้น รวมถึงโอกาสที่ได้เพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการทำงาน เพื่อความเจริญก้าวหน้าในการทำงานด้วย

2 ปัจจัยห้าจุน (Hygiene factors) เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมในการทำงาน และทำหน้าที่ป้องกันไม่ให้เกิดความไม่พึงพอใจในการทำงานเกิดขึ้น มีด้วยกัน 5 ปัจจัยคือ

2.1 นโยบายและการบริหาร หมายถึงการจัดการและการบริหารโรงเรียนที่มีนโยบายที่แน่นอน มีแนวปฏิบัติ มีระเบียบแบบแผน การบริหารที่มีประสิทธิภาพ และการมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและรับทราบนโยบายในการบริหาร

2.2 การปกครองบังคับบัญชา หมายถึง ความศรัทธาและยอมรับนับถือในตัวผู้บังคับบัญชาที่ประพฤติตนเป็นที่ยกย่องของคนทั่วไป มีเหตุผล มีความรู้ความสามารถ

2.3 การสนับสนุนระหว่างบุคลากร หมายถึง ความมีมนุษยสัมพันธ์อันดีของผู้บริหารและเพื่อนร่วมงาน

2.4 เงินเดือน หมายถึง รายได้ประจำและรายได้พิเศษของผู้ร่วมงานที่ได้รับจากองค์กร ซึ่งในเรื่องของค่าตอบแทน เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. (2521 : 100) ให้ความเห็น ว่า เงินเดือน ค่าตอบแทนล่วงเวลา ค่าตอบแทนพิเศษ เป็นองค์ประกอบห้าจุนที่จะต้องจัดให้ครู เพื่อป้องกันความไม่พอใจ ซึ่งรวมไปถึงการสอนในชั้นเรียนที่นักเรียนไม่มาก เวลาเตรียมการสอน ชื่อเสียงสถานศึกษา ความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล

2.5 สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน หมายถึง สภาพการณ์และปัจจัยต่างๆ ที่ช่วยให้การปฏิบัติงานมีความคล่องตัวขึ้น ได้แก่ วัสดุ เครื่องอำนวยความสะดวก สภาพสถานที่ทำงาน อุปกรณ์การบริหาร ตลอดจนความมีอิสระในการปฏิบัติงาน

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปสักรับ (Concept) จากทฤษฎีแรงจูงใจของ เอิร์ชเบิร์ก (Herzberg Theory) มาเป็นตัวแปรปัจจัยด้านตัวครูเพื่ออธิบายถึงความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยอันเป็นแรงจูงใจที่สำคัญ 3 ด้าน ซึ่งจะเป็นปัจจัยกระตุ้น 2 ด้าน และปัจจัยห้าจุน 1 ด้าน ได้แก่

1. เงินเดือนและสวัสดิการ
2. การเห็นคุณค่าในตนเอง
3. ลักษณะของงานที่ทำ

4.2.2 เงินเดือนและสวัสดิการ

การปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลในองค์กรใดๆ ย่อมต้องคาดหวังและต้องการได้รับค่าตอบแทนในการปฏิบัติหน้าที่ที่เหมาะสมกับตำแหน่งหรือบทบาทที่ดำเนินอยู่ ค่าตอบแทนจึงมีความสำคัญกับผู้ปฏิบัติงานมาก การได้รับค่าตอบแทนเป็นที่น่าพอใจและเหมาะสม บุคคลจะเกิดความพอใจและปฏิบัติงานในองค์กรนั้นๆ แต่ในทางกลับกัน หากบุคคลได้รับค่าตอบแทนที่ไม่เหมาะสมและไม่เป็นที่น่าพอใจ อาจจะเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลไม่เกิดความผูกพันกับงาน และไม่พึงพอใจที่จะปฏิบัติงานในองค์กรนั้นๆ

จากประสบการณ์ของผู้วิจัยพบว่า พฤติกรรมบางประการที่ครูแสดงออก เช่น ขาดการเตรียมการสอนที่ดี สภาพห้องเรียนที่ไม่เหมาะสม แสงสว่างในห้องไม่เพียงพอ หรือ ปัจจัยด้านค่าตอบแทน จะเกี่ยวข้องและอาจเป็นผลทำให้ครูขาดความผูกพันกับโรงเรียน ครูพยายามเปลี่ยนงานใหม่เพื่อให้ค่าตอบแทนสูงกว่า เป็นต้น และเป็นผลสำคัญที่ทำให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติตามหน้าที่ด้อยลง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ จรัส เสือทอง (2540 : 40) พบว่า ครูโรงเรียนเอกชนยังขาดระบบการจูงใจในด้านเงินเดือนและสวัสดิการ ขาดสิทธิประโยชน์และสิ่งจูงใจอื่นๆ และครูโรงเรียนเอกชนมีอัตราการออกจากราชการระหว่างปีการศึกษาเพิ่มขึ้น เพื่อไปเข้ารับราชการหรือขอย้ายไปอยู่โรงเรียนหรือธุรกิจอื่นที่ดีกว่า เนื่องจากไม่มีความมั่นคงในอาชีพ

4.2.2.1 ความหมายของเงินเดือนและสวัสดิการ

เงินเดือน เป็นค่าตอบแทนในการปฏิบัติงานให้แก่บุคคลที่ทำงานในหน่วยงาน เป็นสิ่งจูงใจ และเป็นการสร้างขวัญในการปฏิบัติงาน มีผู้ให้ความหมายของเงินเดือน ไว้ดังนี้

บุญเสริม รวมทรัพย์ (2542 : 10) กล่าวว่าเงินเดือน หมายถึง เงินที่ผู้ปฏิบัติงานได้รับเป็นรายเดือน และการเลื่อนขึ้นเงินเดือนในหน่วยงานนั้นๆ เป็นที่พอใจของผู้ปฏิบัติงาน

พนัส หันนาคินทร์ (2542 : 105) กล่าวว่า เงินเดือนเป็นสิ่งที่มนุษย์ทำงานส่วนใหญ่ปรารถนา เพื่อให้ได้มาซึ่งอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย เครื่องบำรุงความสุข

สมชาย หิรัญภิตติ (2542 : 163) กล่าวว่า เงินเดือน เป็นค่าตอบแทนในการปฏิบัติหน้าที่แก่บุคลากรที่ทำงาน เป็นสิ่งดึงดูดให้คนทำงาน

สวัสดิการ เป็นสิ่งจูงใจให้บุคคลได้ปฏิบัติงาน และเสริมสร้างบรรยากาศความสัมพันธ์อันดีในองค์กร ทำให้บุคคลมีความจงรักภักดีต่อองค์กร และมีความรู้สึกรักว่า

ตนเองเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้บุคคลลดความตึงเครียดในการทำงานและสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มีผู้ให้ความหมายของสวัสดิการ ไว้ดังนี้

บรรณากรณ์ อมรพรสิน. (2545 : 15) กล่าวว่า สวัสดิการ หมายถึง ผลประโยชน์และประโยชน์เกื้อกูลที่หน่วยงานจัดให้แก่บุคลากร เพื่อเป็นการให้กำลังใจและบำรุงขวัญบุคลากรให้ตั้งใจทำงานอย่างเต็มความสามารถ

สุวรรณา เอมประดิษฐ์ (2535 : 487) กล่าวว่า สวัสดิการ หมายถึง ผลประโยชน์และบริการต่างๆ ที่องค์การจัดให้แก่บุคลากร เพื่อบำรุงขวัญและกำลังใจในการทำงาน ซึ่งอาจอยู่ในรูปเงินหรือบริการอื่นๆก็ได้

ทอริงตัน (Torrinton. 1991) ให้ความหมายของสวัสดิการว่า หมายถึง การกินดีอยู่ดี สุขภาพ ความปลอดภัยทั้งร่างกายและจิตใจ

สรุปได้ว่า เงินเดือนและสวัสดิการ หมายถึง ค่าตอบแทนที่บุคลากรได้รับเป็นประจำทุกเดือน รวมถึงผลประโยชน์และบริการต่างๆที่องค์การจัดให้แก่บุคลากร เพื่อเพื่อบำรุงขวัญและกำลังใจในการทำงาน ทำให้บุคลากรมีความจงรักภักดีต่อองค์การ มีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ อันจะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน

4.2.2.2 ความสำคัญของเงินเดือนและสวัสดิการ

เมธี ปิณฑานนท์ (บรรณากรณ์ อมรพรสิน 2545 : 16; อ้างอิงจาก เมธี ปิณฑานนท์ 2529 : 129) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดสรรเงินเดือนและสวัสดิการ ไว้ดังนี้

- 1) เพื่อรักษาและจูงใจบุคลากรที่มีทักษะและความสามารถไว้ในองค์การ
- 2) เพื่อกระตุ้นความงอกงามในทักษะและความสามารถของบุคลากร
- 3) เพื่อให้ได้รับผลตอบแทนจากบุคลากรที่คุ้มค่ากับการลงทุน
- 4) เพื่อพัฒนาความเชื่อมั่นของบุคลากรในองค์การ
- 5) เพื่อความเสมอภาคในการตอบแทนบุคลากร
- 6) เพื่อให้เงินเดือนมีความเหมาะสมกับประเภทของบุคลากรที่องค์การ

ต้องการ

- 7) เพื่อสร้างโครงสร้างการตอบแทนบุคลากรให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจ

ของบุคลากร

- 8) เพื่อควบคุมการจ่ายเงินเดือน และใช้จ่ายด้วยความระมัดระวัง
- 9) เพื่อลดจำนวนบุคลากรที่ละทิ้งองค์การ

4.2.2.3 หลักการจัดเงินเดือนและสวัสดิการ

เดือนใจ ศรีแก้ว (2546 : 18-19) ได้เสนอหลักในการให้เงินเดือนและสวัสดิการ ไว้ดังนี้

1. ต้องตอบสนองความต้องการของคนในองค์กร กล่าวคือ การจัดสวัสดิการต้องคำนึงถึงความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เช่น ต้องการความปลอดภัยในการทำงาน ต้องการรายได้ ปราศจากปัญหาความยุ่งยากใจ มีกำลังใจที่ดี

2. ต้องมีความเสมอภาค กล่าวคือ ผลประโยชน์หลักโดยเฉพาะเงินเดือนหรือผลประโยชน์ที่คนส่วนใหญ่ในองค์กรได้รับต้องมีความเสมอภาคกัน

3. ต้องมีความสม่ำเสมอ กล่าวคือ การให้สวัสดิการประเภทบริการต่างๆ ควรจัดบริการอย่างสม่ำเสมอ โดยต้องคำนึงถึงงบประมาณขององค์กรด้วย

4. ต้องไม่สร้างความยุ่งยาก กล่าวคือ การจัดสวัสดิการต้องไม่ทำให้ผู้รับสวัสดิการประสบความยุ่งยากในการรับสวัสดิการ

ณัฐพันธุ์นธ์ เจริญพันธ์ (2541 : 260-261) กล่าวว่า ในการจ่ายเงินเดือนแก่ผู้ปฏิบัติงานจะต้องปฏิบัติคือ

1. ความยุติธรรม องค์กรต้องมีความยุติธรรมในการกำหนดและจ่ายเงินเดือนให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน บุคคลควรพิจารณาความยุติธรรมของรายได้ใน 2 ระดับคือ

1.1 เงินเดือนที่องค์กรจ่ายให้แก่ผู้ปฏิบัติงานเปรียบเทียบกับค่าครองชีพและผลตอบแทนในตลาดแรงงาน หรือที่หน่วยงานอื่นจ่ายให้กับงานที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน

1.2 เงินเดือนที่องค์กรจ่ายให้ผู้ปฏิบัติงานที่มีความสามารถและคุณสมบัติใกล้เคียงกันในการปฏิบัติงานสมควรต้องเท่าเทียมกัน เพื่อไม่ก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำและความขัดแย้งในองค์กร

2. ความมั่นคง นอกจากอัตราเงินเดือนที่เหมาะสมและยุติธรรมแล้ว บุคคลจะพิจารณาความมั่นคงของรายได้ที่เขาได้รับ นอกจากนี้รายได้อาจยังเป็นปัจจัยที่สะท้อนสถานะทางสังคมของบุคคล

ดังนั้นกล่าวสรุปได้ ว่าเงินเดือนและสวัสดิการเป็นปัจจัยด้านหนึ่งที่มีความสำคัญต่อผู้ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่ผู้บริหารต้องให้ความสนใจและความเอาใจใส่ ซึ่งหากครูในโรงเรียนได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมและยุติธรรม ได้รับการจัดสรรด้านการรับบริการที่สมควรก็จะส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพของงานและส่งผลให้โรงเรียนมีความเจริญก้าวหน้า สามารถดำเนินกิจกรรมได้บรรลุตามเป้าหมาย

4.2.3 การเห็นคุณค่าในตนเอง

การบริหารงานและการปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลในองค์กรเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ในการปฏิบัติงาน กล่าวคือ บุคคลจำเป็นต้องมีศาสตร์ซึ่งได้มาจากการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ต้องมีความสามารถ ทักษะและประสบการณ์ เทคนิคในการปฏิบัติงาน วางแผนการทำงานเป็นขั้นตอน สำนึกในหน้าที่ที่ตนปฏิบัติหรือรับผิดชอบ ฯลฯ นอกจากนี้บุคคลต้องมีศิลป์คือการนำ

ความรู้ หลักการและทฤษฎีต่างๆ มาประยุกต์เข้าให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงานหรือ ปฏิสัมพันธ์ร่วมกับคน สถานการณ์ และสิ่งแวดล้อม รวมถึงคิดหาวิธีการในการแก้ปัญหา หากบุคคลมีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการปฏิบัติงานแล้ว บุคคลจะมองเห็นว่า ตนเองเป็นคนที่มีความรู้หรือเป็นบุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเอง (Self esteem) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (วรรณพร สุขอนันต์, 2541 : 35; อ้างอิงจาก นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์, 2522 : 115) ที่กล่าวว่า การปฏิบัติงานจำเป็นต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ กล่าวคือ มีศาสตร์ในการศึกษาหาความรู้ ความสามารถ ทักษะ เทคนิคการทำงาน และลำดับขั้นตอนต่างๆ ส่วนมีศิลป์คือการนำเอาความรู้ หลักการทฤษฎีต่างๆ มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับคน สถานการณ์และสิ่งแวดล้อม และจากผลการศึกษาของ สะรินธา เขมาธร (2546 : 94) พบว่า อาชีพครูเป็นอาชีพที่ต้องใช้ความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ต้องเข้าใจพัฒนาการของเด็ก และเลือกใช้สื่อ วัสดุอุปกรณ์ที่ช่วยจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ ครูที่สามารถใช้ความรู้และทักษะการจัดการเรียนการสอนได้ดีทำให้การสอนประสบความสำเร็จ จะมีผลทำให้ครูเห็นคุณค่าในตนเอง

ผู้วิจัยจึงเห็นว่า การเห็นคุณค่าในตนเองน่าจะเป็นตัวแปรหนึ่งที่ทำให้ครูปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทที่ได้รับโดยมีผู้กล่าวถึงการเห็นคุณค่าในตนเองไว้หลายทัศนะ ดังนี้

สินีนาฏ สุทธจินดา (2543 : 16) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึงบุคคลมีวินัยในตนเอง สามารถควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปตามที่ตนมุ่งหวัง โดยไม่กระทำการใดๆ ให้เกิดความยุ่งยากต่อตนเองและบุคคลอื่นและไม่ขัดต่อกฎระเบียบของสังคมและสิทธิของผู้อื่น

โสภณ ตระการวิตร (2541 : 13) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การประเมินคุณค่าในตนเอง ซึ่งแสดงถึงความรู้สึกและเจตคติที่บุคคลมีต่อตนเอง ตลอดจนความเชื่อและการยอมรับของบุคคลที่มีต่อความสามารถความสำคัญและความสำเร็จของตน ความรู้สึกนับถือตนเองและเห็นตนเองมีคุณค่ารวมทั้งความรู้สึกถึงคุณค่าที่บุคคลอื่นมีต่อตน และการได้รับการยอมรับยกย่องนับถือจากบุคคลและสังคม

สรุปได้ว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การที่บุคคลแสดงความรู้สึกเชื่อว่าตนเองมีความสามารถ มีความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า และรู้จักนับถือตนเอง สามารถควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปตามที่ตนมุ่งหวัง เป็นผู้ที่ไม่รู้ย่อเสมอ มีวินัยในตนเองสามารถควบคุมตนเองให้ปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบ มีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ และต่อไปนี้จะนำเสนอให้เห็นถึงลักษณะของบุคคลที่เห็นคุณค่าในตน ความสำคัญ ทฤษฎีเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนและความสัมพันธ์ของการเห็นคุณค่าในตนที่มีผลกับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ตามลำดับดังนี้

4.2.3.1 ลักษณะของบุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเอง

การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self esteem) เป็นสภาวะทางจิตใจของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกและความคิดที่มีต่อตนเอง เป็นความเชื่อที่ว่าหากบุคคลเห็นคุณค่าในตนเองสูง บุคคลจะมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองในทางบวก แต่หากบุคคลเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ บุคคลจะมีความรู้สึกต่อตนเองในทางลบ บุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองสูงจะเป็นผู้ที่มีลักษณะสงบและรู้สึกผ่อนคลาย สามารถควบคุมตนเองได้ แม้กำลังเผชิญกับความยุ่งยาก มักไม่ค่อยมีความเครียดหรือวิตกกังวล ดูแลตนเองดี มีการออกกำลังกาย พักผ่อน มีสุขนิสัยในการรับประทานอาหาร ไม่ละเลยสุขนิสัยที่ดี มีพลังและจุดมุ่งหมายในการทำงานอย่างกระตือรือร้นและมีประสิทธิภาพ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสนใจใฝ่รู้ มีวินัยในตนเอง มองโอกาสในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา มีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถที่จะกระทำสิ่งต่างๆ ได้อย่างอิสระ พึ่งพาตนเองได้ สามารถเข้าสังคมและร่วมมือกับผู้อื่นได้ มีการพัฒนา

4.2.3.2 ความสำคัญของการเห็นคุณค่าในตนเอง

วรรณพร สุขอนันต์ (2541: 36) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง และการพัฒนาดตนเองให้เป็นผู้ใฝ่รู้ ดังนี้

1. บุคคลต้องหมั่นศึกษาหาความรู้ กฎ ระเบียบข้อบังคับ โดยการฝึกฝนตนเอง
2. ศึกษานโยบาย ภูมิหลัง นิสัยของผู้บังคับบัญชา
3. แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นระหว่างบุคคลในสถานะต่างๆ
4. รู้ฐานะ รู้หน้าที่ บทบาทของตนในการบริหารงาน
5. หาโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมสัมมนาทางวิชาการ
6. รับฟังข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้อื่น เพื่อหาทางปรับปรุง

การบริหารงาน

4.2.3.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง

1. ทฤษฎีแรงจูงใจลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow Theory of Human Motivation, Maslow's Hierachy of Needs Theory) เป็นทฤษฎีแรงจูงใจของนักจิตวิทยาชื่อมาสโลว์ (Maslow.1970 : 35- 46) มองความต้องการของมนุษย์เป็นลำดับขั้นจากระดับต่ำสุดไปยังระดับสูงสุดและสรุปว่าเมื่อความต้องการในระดับหนึ่งได้รับการตอบสนองจะมีความต้องการอื่นในระดับที่สูงขึ้นต่อไป จึงได้อธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมในทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ (Hierarchy of needs) ดังนี้

1.1 ความต้องการด้านร่างกาย (Physiological needs) ความต้องการพื้นฐานขั้นแรกของมนุษย์เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับที่จะให้มีชีวิตอยู่รอด

1.2 ความต้องการด้านความปลอดภัยหรือความมั่นคง (Safety needs) ได้แก่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและความปลอดภัยทางด้านร่างกาย

1.3 ความต้องการด้านสังคมและการยอมรับเป็นพวกพ้อง (Belonging and love needs) ความต้องการที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การต่าง ๆ อยากจะคบหาสมาคมกับบุคคลอื่น

1.4 ความต้องการที่มีชื่อเสียง มีฐานะเด่นทางสังคม (Esteem needs) ความต้องการเป็นบุคคลที่มั่นใจในตนเอง มีฐานะเด่นเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่นหรืออยากให้ผู้อื่นนับหน้าถือตา

1.5 ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จตามความถนัด (Self actualization needs) เป็นลำดับขั้นความต้องการขั้นสุดท้ายของมนุษย์ เป็นความต้องการที่จะสำเร็จทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิด

2. ทฤษฎีของคาร์ล โรเจอร์ (Carl Rogers) มีแนวคิดพฤติกรรมนิยม (Behavioralism) ที่มีความเชื่อว่ามนุษย์มีอิสระเสรีภาพ มีธรรมชาติใฝ่ดี มีความปรารถนาและจะรู้จักตนเอง ตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ถ้าบุคคลอยู่ในสภาพที่เอื้ออำนวย จะสามารถพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่เหมาะสมกับความสามารถของตนได้เต็มศักยภาพ และมุ่งไปสู่การบูรณาการตนเองอย่างแท้จริง (Self actualization) นอกจากนี้โรเจอร์ยังได้กล่าวถึงการเห็นคุณค่าในตนเองในด้านการประเมินตนเอง ดังนี้ (ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2536 : 133)

(1) บุคคลที่มองตนเองตรงกับตัวตนตามความเป็นจริงมักมองเห็นตนตามอุดมคติที่ค่อนข้างเป็นไปได้ทำให้การดำเนินชีวิตของเขาเป็นไปตามอย่างที่มีหวัง กระตือรือร้น และได้ตามตั้งใจไว้เสมอ เขาจึงมีความพอใจในตนเองอยู่มาก ซึ่งจะนำไปสู่ความพอใจในบุคคลอื่นด้วย นั่นคือการมองตนเองและคนอื่นในทางที่ดีและนำไปสู่การเห็นคุณค่าของตนเองที่สูงขึ้น

(2) บุคคลที่มองตนเองสูงกว่าตนตามความเป็นจริงมักมีแนวโน้มที่จะมองตนตามอุดมคติอย่างเพ้อฝัน ไม่มีเส้นทางดำเนินไปสู่ความสำเร็จ ฉะนั้นจึงมักทำอะไรไม่สมหวังอยู่เสมอแล้วโทษบุคคลอื่นหรือสถานการณ์อื่นว่าเป็นต้นเหตุของความไม่สมหวังนั้น ๆ

(3) บุคคลที่มองตนเองต่ำกว่าตัวตนในความเป็นจริง มักเป็นผู้ที่ยอมแพ้ตกอ้อยไม่ได้ใช้ศักยภาพและคุณสมบัติที่มีความเป็นจริง จึงมีแนวโน้มที่จะวาดภาพตนในอุดมคติที่ตกต่ำลงอีกเพราะไม่เชื่อในความสามารถและศักยภาพของตนอันจะนำไปสู่การมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองต่ำลงไปอีก

3. แนวคิดทฤษฎีของโรเซนเบิร์ก (Rosenberg) ถือว่า การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างความคิดเกี่ยวกับตนเอง โดยอยู่ในลักษณะของการประเมินตนเอง (Self evaluation) ในเรื่องของคุณค่าและความสามารถ ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์และคุณสมบัติเฉพาะเจาะจงบางประการของบุคคล การเห็นคุณค่าในตนเองตามแนวคิดของโรเซนเบิร์ก ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างอัตมโนภาพ โดยในการศึกษาเกี่ยวกับอัตมโนภาพได้แยกพิจารณา 2 มิติคือ (सरินธา เขมาธร. 2546 : 14 - 15)

(1) อัตตะในด้านสัญญาณ (Cognitive self) เป็นเรื่องของความรู้ ความเข้าใจที่บุคคลมีต่อตนเอง จากการที่บุคคลเป็นเจ้าของตำแหน่ง สถานภาพภายใน โครงสร้างสังคมที่บุคคลอาศัยหรือเป็นสมาชิกอยู่ ทำให้บุคคลแต่ละคนมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง เช่น เป็นพ่อ แม่ ครู แพทย์ ฯลฯ เอกลักษณ์ที่บุคคลได้จากสังคมนี้ สามารถทำให้บุคคล รู้ว่าเขาเป็นใคร คนอื่นเป็นใคร การรับรู้นี้นำไปสู่อัตมโนภาพของบุคคล โดยอัตตะที่เกิดขึ้นไม่ เกี่ยวข้องกับการประเมินของบุคคล

(2) อัตตะในด้านการประเมิน (Evaluation self) เป็นการอธิบายตนเอง ของบุคคลซึ่งได้มาจากการที่บุคคลนำตนเองไปประเมินกับสิ่งอื่นหรือคนอื่น เพื่อที่จะให้บุคคลรู้ว่าเขามีคุณค่าหรือมีความภาคภูมิใจในตนเองสูงหรือต่ำอย่างไร การประเมินตนเองของบุคคลใน แนวสังคมวิทยาส่วนใหญ่จะอยู่ในเรื่องของความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า โดยจะพบว่าคนที่บุคคล รู้สึกต่อตนเองอย่างไร จะนำไปสู่พฤติกรรมเช่นนั้น

ความสัมพันธ์ของการเห็นคุณค่าในตนเองกับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ ผลการวิจัยของ นัยนา ขนอมเวช (2540 : 92 - 96) ที่ได้ทำการวิจัยคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ของครูอนุบาล ในทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน ครูโรงเรียนอนุบาล และผู้ปกครอง นักเรียนโรงเรียนอนุบาล สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เขตการศึกษา 1 พบว่า คุณลักษณะของครูปฐมวัยที่พึงประสงค์ตามแนวทางการปฏิรูปครูนั้นครูจะต้องเห็นคุณค่าในตนเอง ด้านการพัฒนาตนเองในการปฏิบัติงานที่มีแบบแผนชัดเจน มีความต้องการศึกษาหาความรู้ เพิ่มเติมอยู่เสมอ ค้นหาวิธีใหม่ๆ มาพัฒนาตนเอง ติดตามข่าวสารทางการเรียนการศึกษายู่ เสมอ มีการประเมินตนเองอยู่ตลอดเวลา

สรุปได้ว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การที่บุคคลแสดงความรู้สึกเชื่อ ว่าตนเองมีความสามารถ มีความรู้สึกที่ตนเองมีคุณค่า และรู้จักนับถือตนเอง สามารถควบคุม อารมณ์และพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปตามที่ตนมุ่งหวัง เป็นผู้ที่ไม่รู้ย่อเสมอ มีวินัย ในตนเองสามารถควบคุมตนเองให้ปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบ มีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

4.2.4 ลักษณะของงานที่ทำ

การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ให้เกิดประสิทธิผล ครูต้องปฏิบัติหน้าที่ของตน ตามบทบาทด้วยความเต็มใจ มีความสุขกายสบายใจ หรือมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานนั้นๆ การที่ครูจะปฏิบัติหน้าที่ได้ผลมากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะของงานที่ทำ ลักษณะของ งานที่ทำเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย ซึ่งหากครูมีความเป็นอิสระ งานที่ทำมีความท้าทายและหลากหลาย บุคคลจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจและสบายใจ มีความกระตือรือร้น ชยันและอุทิศเวลาในการทำงานให้ดียิ่งขึ้นบุคคล มีความผูกพันกับงานทำให้บุคคลมีโอกาสใช้การตัดสินใจและสติปัญญา มีความคิดริเริ่ม (Hoy & Miskel. 2001 : 304 - 305)

ปัจจัยด้านลักษณะของงานที่ทำเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญกับครูปฐมวัย เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ของครูเป็นงานที่ต้องอาศัยการดูแลเด็ก ซึ่งเป็นภาระที่หนัก ดังนั้น ถ้าครูได้ปฏิบัติหน้าที่ในงานที่ตนถนัด สนใจ ตรงกับความสามารถ และตรงกับวิชาชีพ จะทำให้ครูปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลต่อผู้เรียนเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นผู้วิจัย จึงนำเสนอความหมาย ความสำคัญอันเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับลักษณะงานที่ทำเพื่อเชื่อมโยงให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์ที่อาจมีกับการปฏิบัติตามบทบาทของครูปฐมวัยตามลำดับ ดังนี้

4.2.4.1 ความหมายของลักษณะงานที่ทำ

มีผู้กล่าวถึงความหมายของลักษณะงานที่ทำไว้ดังนี้

ชูพงศ์ ปัญงะวัด (2541 : 58) กล่าวว่า ลักษณะของงานที่ทำจะส่งผลถึงความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคคล ประกอบด้วย ลักษณะงานที่น่าสนใจในตัวเอง ทักษะในการทำงาน ความชำนาญ ฐานะทางวิชาชีพ ขนาดของหน่วยงาน โครงสร้างของงานและความชัดเจนของเป้าหมายของงาน

ไพรัช จุ่นเกตุ (2545 : 24) กล่าวว่า ลักษณะของงานที่ทำ หมายถึง งานที่ตรงกับความต้องการ ความถนัด ความรู้ ความสามารถ ความน่าสนใจของงาน ความแปลกใหม่ท้าทาย สร้างสรรค์ มีความก้าวหน้า มีความมั่นคง และโอกาสที่จะทำงานนั้นให้สำเร็จ

วุฒิพร ประทุมพงษ์ (2541 : 6) กล่าวว่า ลักษณะของงานที่ทำ หมายถึง ลักษณะที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ท้าทาย ตรงกับความรู้ ความสามารถ มีความน่าสนใจ มีความยืดหยุ่น และมีความยากง่าย สามารถทำตั้งแต่ต้นจนจบได้ เป็นลักษณะของงานที่ต้องใช้ความคิดในการปฏิบัติได้อย่างเต็มที่

สรุปได้ว่า ลักษณะของงานที่ทำ หมายถึง งานที่บุคคลปฏิบัติตรงกับความรู้ ความสามารถ ความถนัด เป็นงานที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ มีความน่าสนใจ มีความแปลกใหม่ท้าทาย มีความก้าวหน้า มั่นคง เป็นงานที่ได้ใช้ความสามารถในการทำงาน และมีโอกาสที่จะทำงานนั้นให้สำเร็จ

4.2.4.2 ความสำคัญของลักษณะงานที่ทำ

จากการศึกษาของ แอดแมน ; และ โอลด์แมน (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ ; และคนอื่นๆ. 2540 : 125 ; อ้างอิงจาก Hackman ; & Oldham. 1980 : 90 - 94) พบว่า คุณลักษณะของงานที่มีผลต่อภาวะทางจิตใจของผู้ปฏิบัติงาน ประกอบด้วย 5 มิติ คือ

1. ความหลากหลายของทักษะ (Skill variety) หมายถึง คุณลักษณะของงาน ซึ่งผู้ปฏิบัติงานรับรู้ว่างานนั้นมีกิจกรรมที่แตกต่างกันและจำเป็นต้องใช้ทักษะ ความชำนาญและความสามารถหลาย ๆ อย่างจึงจะสามารถปฏิบัติงานได้ผลจนสำเร็จ

2. เอกลักษณ์ของงาน (Task identity) หมายถึง คุณลักษณะของงาน ซึ่งผู้ปฏิบัติงานแต่ละคนรับรู้ว่า งานที่ปฏิบัติครอบคลุมชิ้นงานย่อย ๆ อะไรบ้าง กล่าวคือ งานที่

ทำนั้นต้องสำเร็จสมบูรณ์ในตัวเองผู้ปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติงานนั้นๆ ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสำเร็จสิ้นกระบวนการและเห็นภาพซึ่งเป็นผลของการปฏิบัติงานได้ชัดเจนล่วงหน้า

3. ความสำคัญของงาน (Task significance) หมายถึง คุณลักษณะของงานซึ่งผู้ปฏิบัติงานรับรู้ว่ามีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของบุคคลอื่นอันอาจเป็นบุคคลภายในหรือภายนอกองค์การ

4. ความมีอิสระ (Autonomy) ของการตัดสินใจในงานหมายถึง คุณลักษณะของงาน ซึ่งผู้ปฏิบัติงานรับรู้ว่าการเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานมีเสรีภาพที่จะใช้วิจารณญาณของตนเองตัดสินใจที่จะกำหนดขั้นตอน เลือกวิธีปฏิบัติงาน และพิจารณาแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น

5. ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) หมายถึง คุณลักษณะของงานผู้ซึ่งปฏิบัติงานรับรู้ว่าในการปฏิบัติงานนั้นมีสารสนเทศที่ชัดเจนจะทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ
สรุปได้ว่า ลักษณะของงานที่ทำ หมายถึง งานที่ครูได้ปฏิบัติตรงกับความรู้ความสามารถ ความถนัด เป็นงานที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ มีความน่าสนใจ มีความแปลกใหม่ท้าทายความสามารถที่ช่วยพัฒนาตนเองด้านประสบการณ์ มีความก้าวหน้า มั่นคง เป็นงานที่ได้ใช้ความสามารถในการทำงาน และมีโอกาสที่จะทำงานนั้นให้สำเร็จ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

กุลยา ดันติผลาชีวะ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทของครูปฐมวัย ในศตวรรษหน้า (2451 - 2550) ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของครูปฐมวัยที่สำคัญอันดับแรกเป็นหน้าที่การสอน อันดับสองเป็นบทบาทผู้ดูแลเด็ก อันดับสามและอันดับสี่เป็นบทบาทนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน และบทบาทผู้บริหารหลักสูตรเป็นลำดับ

นัยนา ขนนอนเวช (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูอนุบาล ในทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนอนุบาล ครูอนุบาล และผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนอนุบาล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เขตการศึกษา 1 ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูอนุบาล ด้านบุคลิกภาพ การสอน มนุษย์สัมพันธ์ คุณธรรม จริยธรรม และการพัฒนาตนเอง ในทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนอนุบาล ครูอนุบาล และผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนอนุบาล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เขตการศึกษา 1 ผลโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

เสริมศักดิ์ ช่วยอุปการ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนในโครงการปฏิรูปการศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยสรุปได้ว่าผู้บริหารและครูผู้สอนมีการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในด้านการพัฒนาหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมิน

หลักสูตร โดยรวมแล้วอยู่ในระดับปานกลาง โดยโรงเรียนขนาดใหญ่มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วนโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็กมีการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง

ธีรยล แสงอำนาจเจริญ (2541 : 89 - 90) ได้ศึกษาเรื่องความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการและครูอาสาสมัครศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ข้าราชการและครูอาสาสมัคร ที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน โดยรวมและด้านปัจจัยจำแนกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เปรมชัย สโรบล (2542 : 68) ได้ศึกษาเหตุจูงใจในการศึกษาต่อในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าของนักเรียนเตรียมทหาร ผลการวิจัยพบว่า เหตุจูงใจ 6 ด้าน คือลักษณะของสถาบัน ด้านสังคม ด้านเกียรติยศชื่อเสียง ด้านการประกอบอาชีพ ด้านความสนใจของตนเองและด้านการทำตามความต้องการของคนอื่น เป็นเหตุจูงใจในระดับมาก

รชดา นมะหิมะ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสุขภาพจิตและปัจจัยจูงใจในการปฏิบัติงานของครูแนะแนวโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะของงานที่ทำมีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู

สายชน หมวกเหล็ก (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนอนุบาลเอกชน จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองคือ 1) ปัจจัยเกี่ยวกับครู ได้แก่ ครูดูแลเอาใจใส่นักเรียนและให้การบ้านสม่ำเสมอ 2) ปัจจัยเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การสอนได้แก่ โรงเรียนมีการเน้นการเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กเป็นสำคัญ และส่งเสริมให้เด็กอ่าน เขียน คิดคำนวณได้ 3) ปัจจัยเกี่ยวกับการบริการ อาหารและสุขภาพ ได้จัดบริการอาหารเสริมและอาหารกลางวันที่สะอาดถูกหลักโภชนาการ มีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของนักเรียน

อำนวยพร ททรัพย์คง (2542 : 96) ได้ศึกษาเรื่อง บทบาทของคณะกรรมการโรงเรียนปฏิรูปประถมศึกษาด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรีพบว่า คณะกรรมการโรงเรียนปฏิรูปประถมศึกษาที่มีวุฒิแตกต่างกัน มีบทบาทเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุนทนา จุลชาติ (2546 : 79) ได้ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชน ระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนในกรุงเทพมหานคร พบว่า ผลสัมฤทธิ์ของโรงเรียนเอกชน ระดับก่อนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนในกรุงเทพมหานคร ความสามัคคีของครูอยู่ในระดับมาก ตัวแปรสภาพแวดล้อมในโรงเรียน พฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งงาน พฤติกรรมผู้นำแบบมุ่งสัมพันธ์ การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และบุคลิกลักษณะของครู มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของ

โรงเรียนเอกชน ระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนใน กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ฮิล (Hill. 1989 : 3571-A) ได้ศึกษาคุณลักษณะการสอนที่ดีของครูในคาร์บอนเดล โดยการสัมภาษณ์ครูใหม่ที่มีประสบการณ์ในการสอน 1 ปี พบว่า การสอนที่ดีควรมีลักษณะดังนี้ 1) ครูต้องตระหนักและเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และทำงานร่วมกับนักเรียน ได้ทุกระดับความสามารถ 2) ครูต้องสามารถปรับสิ่งที่เรียนให้เหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน และแสวงหาเทคนิคการสอนใหม่ๆ มาใช้

เบเกอร์ (Baker. 1989 : 2567-A) ได้ศึกษาองค์ประกอบซึ่งผู้บริหารใช้ในการ ประเมินผลการฝึกอบรมและการปฏิบัติงานของครู พบว่า บรรยากาศและความสามารถของ ผู้บริหารมีความสำคัญในการทำให้เกิดแรงจูงใจในการทำงานและเกิดความต้องการพัฒนาตนเอง ของครูที่จะพัฒนาทักษะการเรียนการสอน การให้คำปรึกษาแก่นักเรียนและการพัฒนาการเรียน การสอน เพื่อให้นักเรียนได้รับผลสัมฤทธิ์ในการเรียน

มาเลท (Malette'. 1999 : 60 - 06A) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาวิธีการสอน เนื้อหาเพื่อให้เด็กอ่านออกเขียนได้ของครูอนุบาลใหม่ที่มหาวิทยาลัยในเนวาดา เมื่อปี 2000 พบว่า ระบบโครงสร้างของโรงเรียนมีผลทั้งในทางส่งเสริมและยับยั้งการพัฒนาของผู้สอนใหม่ซึ่ง ในการศึกษาพบว่า ครูที่ศึกษา สร้างสรรค์และพัฒนาวิธีการเสริมสร้างให้เด็กได้เรียนรู้จะเป็นสิ่ง สำคัญในการพัฒนาความสามารถของครูใหม่ครูควรให้ความสำคัญทั้งการให้ความรู้และความ เข้าใจในเรื่องธรรมชาติของการอ่าน เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้

มัทช (Mutch. 1990 : 307- A) ได้สำรวจความคิดเห็นของครูใหญ่ ครู และ ผู้ปกครองนักเรียนในโรงเรียนอนุบาลนิวเจอร์ซีย์ เกี่ยวกับผลที่สัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้ ของเด็กอนุบาลพบว่า ความพร้อมในทุกด้านเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเด็กในวัยนี้ ฉะนั้นครูต้องจัด กิจกรรมให้ตรงกับความต้องการและความพร้อมของเด็กเป็นสำคัญ ควรจัดกิจกรรมเชิง สร้างสรรค์และฝึกการแก้ปัญหา

สมิท (Smith. 1991 :228-A) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าลักษณะของระบบโรงเรียนที่มี ประสิทธิภาพในมลรัฐจอร์เจีย ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อประสิทธิภาพของ โรงเรียนคือ ครูมีการประเมินผลของเด็กอย่างสม่ำเสมอ การจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน ในขณะเดียวกันก็พบว่า การตั้งความหวังในความร่วมมือช่วยเหลือกันมีความสัมพันธ์ทางลบกับ การปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียน

แอทโจเนน (Atjonen : 1994-A) ได้ศึกษาเรื่อง หลักสูตรท้องถิ่นเครื่องมือการ บริหารและพัฒนาครูในระบบโรงเรียน : ประสบการณ์และความคิดเห็นของครูโรงเรียน ประถมศึกษาพบว่า ครูผู้สอนไม่สามารถออกแบบหลักสูตรได้ ผู้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นมี

หลักการสอนสอดคล้องกับหลักสูตรใหม่ ปัญหาหลักที่พบคือ การขาดแหล่งออกแบบหลักสูตรสถานศึกษา

สรุปผลจากเอกสารงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศดังกล่าวในหลายด้านพบว่า มีหลายปัจจัยเกี่ยวกับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครู ที่มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ของเด็ก นอกจากนั้นงานวิจัยยังชี้ให้เห็นว่าปัจจัยทั้งด้านบรรยากาศแวดล้อม เงินเดือนและสวัสดิการ การเห็นคุณค่าในตนเอง และลักษณะงานที่ทำ มีความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติหน้าที่ของครูเช่นกัน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาตัวแปรด้านโรงเรียนและตัวแปรด้านครูที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล
6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ในกำกับดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2547 จำนวน 100 โรงเรียน ประชากรจำนวน 1,221 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ในกำกับดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2547 ซึ่งได้มาจากการเปิดตารางเลขสุ่มของเครจซี่ ; และมอร์แกน (Krejcie & Morgan : 1970 : 607- 610) ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นครูปฐมวัยจำนวน 296 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) โดยแบ่งออกเป็น 6 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของครูปฐมวัยกรุงเทพมหานคร สอบถามเกี่ยวกับประสบการณ์ในการสอน มีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบเติมข้อความลงในช่องว่าง

ตอนที่ 2 แบบสอบถามบรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ มีระดับความคิดเห็นตั้งแต่น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด จำนวนทั้งสิ้น 15 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับเงินเดือนและสวัสดิการ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ มีระดับความพอใจตั้งแต่น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด จำนวนทั้งสิ้น 10 ข้อ

ตอนที่ 4 แบบสอบถามด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ มีระดับความคิดเห็นตั้งแต่น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด จำนวนทั้งสิ้น 15 ข้อ

ตอนที่ 5 แบบสอบถามด้านลักษณะของงานที่ทำ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ มีระดับความคิดเห็นตั้งแต่น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด จำนวนทั้งสิ้น 7 ข้อ

ตอนที่ 6 แบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย ใน 4 บทบาท ได้แก่ บทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก บทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน และบทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ มีระดับการปฏิบัติตั้งแต่ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด จำนวนทั้งสิ้น 48 ข้อ

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

3.1 ศึกษาแนวความคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ตามที่กำหนดในกรอบแนวคิดในการวิจัยเกี่ยวกับปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร

3.2 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนิยามคำศัพท์เชิงปฏิบัติการที่ต้องการวัดและเนื้อหาที่ใช้ในการสร้างแบบสอบถาม

3.3 สร้างข้อคำถามแต่ละตอนดังนี้

3.3.1 สร้างแบบสอบถามลักษณะบุคคล เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้แก่ ประสบการณ์ในการสอน มีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบเติมข้อความลงในช่องว่าง

3.3.2 สร้างแบบสอบถามบรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน แบบสอบถามนี้ผู้วิจัยได้ปรับปรุงและพัฒนามาจากแบบวัดบรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียนที่ วาริน แซ่ตัน (2543 : 98) บุนหา ลิ้มโกมุท (2547 : 95-96) ที่ได้สร้างไว้ โดยใช้เกณฑ์การตรวจให้คะแนนดังนี้

มากที่สุด	ให้คะแนน	5	คะแนน
มาก	ให้คะแนน	4	คะแนน
ปานกลาง	ให้คะแนน	3	คะแนน
น้อย	ให้คะแนน	2	คะแนน
น้อยที่สุด	ให้คะแนน	1	คะแนน

3.3.3 สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับเงินเดือนและสวัสดิการ แบบสอบถามนี้ผู้วิจัยได้ปรับปรุงและพัฒนามาจากแบบวัดปัจจัยด้านเงินเดือนของ ไพรัช จุ่นเกตุ (2545 :74) ที่ได้สร้างไว้ โดยใช้เกณฑ์การตรวจให้คะแนนดังนี้

มากที่สุด	ให้คะแนน	5	คะแนน
มาก	ให้คะแนน	4	คะแนน
ปานกลาง	ให้คะแนน	3	คะแนน
น้อย	ให้คะแนน	2	คะแนน
น้อยที่สุด	ให้คะแนน	1	คะแนน

3.3.4 สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง แบบสอบถามนี้ผู้วิจัยได้ปรับปรุงและพัฒนามาจากแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองของ รัตนา จีวแหลม (2546 : 98) ซึ่งได้สร้างไว้ โดยใช้เกณฑ์การตรวจให้คะแนนดังนี้

มากที่สุด	ให้คะแนน	5	คะแนน
มาก	ให้คะแนน	4	คะแนน
ปานกลาง	ให้คะแนน	3	คะแนน
น้อย	ให้คะแนน	2	คะแนน
น้อยที่สุด	ให้คะแนน	1	คะแนน

3.3.5 สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะของงานที่ทำ แบบสอบถามนี้ผู้วิจัยได้ปรับปรุงและพัฒนามาจากแบบวัดด้านลักษณะของงานที่ทำ ของไพรัช จุ่นเกตุ (2545 : 75) วาริน แซ่ตัน (2543 : 99) ได้สร้างไว้ ใช้เกณฑ์การตรวจให้คะแนนดังนี้

มากที่สุด	ให้คะแนน	5	คะแนน
มาก	ให้คะแนน	4	คะแนน
ปานกลาง	ให้คะแนน	3	คะแนน
น้อย	ให้คะแนน	2	คะแนน
น้อยที่สุด	ให้คะแนน	1	คะแนน

3.3.6 สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ครูใน 4 บทบาท คือบทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก บทบาทในฐานะนักพัฒนา เทคโนโลยีการสอน และบทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร แบบสอบถามนี้ผู้วิจัยได้ปรับปรุงและพัฒนาจากแบบวัดด้านการสอนของกุลยา ดันดีผลาชีวะ ได้สร้างไว้ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ ใช้เกณฑ์การตรวจให้คะแนนดังนี้

มากที่สุด	ให้คะแนน	5	คะแนน
มาก	ให้คะแนน	4	คะแนน
ปานกลาง	ให้คะแนน	3	คะแนน
น้อย	ให้คะแนน	2	คะแนน
น้อยที่สุด	ให้คะแนน	1	คะแนน

3.4 นำแบบสอบถามเสนอต่อประธานกรรมการ กรรมการควบคุมปริญญาโทเพื่อพิจารณาและปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์

3.5 นำแบบสอบถามที่ประธานกรรมการ กรรมการควบคุมปริญญาโทตรวจสอบปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่อง แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยใช้เกณฑ์ความคิดเห็นสอดคล้องกันของผู้เชี่ยวชาญ 3 ใน 5 คน ในการคัดเลือกข้อคำถาม

3.6 นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขจนมีความสมบูรณ์ และมีความเหมาะสมไปทดลองใช้ (Try out) กับครูปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจำนวน 60 คน

3.7 นำแบบสอบถามจากกลุ่มทดลองมาวิเคราะห์หาคุณภาพเครื่องมือ โดยการหาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อ กับคะแนน (Item Total Correlation) ผู้วิจัยจึงได้คัดเลือกข้อคำถามของแบบสอบถามตัวแปรด้านโรงเรียนและตัวแปรด้านครูไว้ จำนวน 47 ข้อ และข้อคำถามของแบบสอบถามการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ จำนวน 48 ข้อ

3.8 นำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อตรวจหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้การหาวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ผลปรากฏว่าแบบสอบถามด้านบรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .92 แบบสอบถามด้านเงินเดือนและสวัสดิการ ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .95 แบบสอบถามด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .93 แบบสอบถามด้านลักษณะของงานที่ทำ ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .92 แบบสอบถามด้านการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .97

จากนั้นนำแบบสอบถามที่ผ่านกระบวนการดังกล่าวเสนอคณะกรรมการผู้ควบคุม
ปริญญานิพนธ์ เพื่อให้ความเห็นชอบ แล้วนำไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

4.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ไปยัง
ผู้รับใบอนุญาต / ผู้จัดการ / ครูใหญ่โรงเรียนอนุบาลเอกชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อติดต่อขอ
อนุญาตเก็บข้อมูลและขอความร่วมมือจากครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในการตอบแบบสอบถาม

4.2 ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม ไป
ยังกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง และรับแบบสอบถามคืน จำนวนแบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์
296 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

5. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS
for Windows โดยหาค่าสถิติ และทดสอบสมมติฐาน ดังนี้

5.1 นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบ
แบบสอบถาม ตอนที่ 1 ถึงตอนที่ 6

สำหรับตอนที่ 2 ถึงตอนที่ 6 ได้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนเป็นแบบ
มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert's Scale) ดังนี้
แบบสอบถามตอนที่ 2 ถึงตอนที่ 5 ตัวแปรด้านโรงเรียนและตัวแปรด้านครู
กำหนดเกณฑ์ให้แต่ละระดับ ดังนี้

ระดับมากที่สุด	ให้ 5 คะแนน
ระดับมาก	ให้ 4 คะแนน
ระดับปานกลาง	ให้ 3 คะแนน
ระดับน้อย	ให้ 2 คะแนน
ระดับน้อยที่สุด	ให้ 1 คะแนน

การแปลผลตัวแปรด้านโรงเรียน บรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน ใช้เกณฑ์ดังนี้
(วิเชียร เกตุสิงห์. 2538 : 9)

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.49 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับไม่ดี
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.50 – 2.49 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับค่อนข้างไม่ดี
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.50 – 3.49 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.50 – 4.49 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับดี

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.50 – 5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับดีมาก

การแปลผลตัวแปรด้านครู เงินเดือนและสวัสดิการ ใช้เกณฑ์ดังนี้ (วิเชียร เกตุสิงห์. 2538 : 9)

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.49 หมายถึง มีความพอใจ น้อยที่สุด
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.50 – 2.49 หมายถึง มีความพอใจ น้อย
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.50 – 3.49 หมายถึง มีความพอใจ ปานกลาง
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.50 – 4.49 หมายถึง มีความพอใจ มาก
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.50 – 5.00 หมายถึง มีความพอใจ มากที่สุด

การแปลผลตัวแปรด้านครู การเห็นคุณค่าในตนเอง ใช้เกณฑ์ดังนี้ (วิเชียร เกตุสิงห์. 2538 : 9)

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.49 หมายถึง มีความคิดเห็น อยู่ในระดับไม่ดี
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.50 – 2.49 หมายถึง มีความคิดเห็น อยู่ในระดับค่อนข้างไม่ดี
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.50 – 3.49 หมายถึง มีความคิดเห็น อยู่ในระดับปานกลาง
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.50 – 4.49 หมายถึง มีความคิดเห็น อยู่ในระดับดี
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.50 – 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็น อยู่ในระดับดีมาก

การแปลผลตัวแปรด้านครู ลักษณะของงานที่ทำ ใช้เกณฑ์ดังนี้ (วิเชียร เกตุสิงห์. 2538 : 9)

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.49 หมายถึง มีความพอใจต่องานที่ทำ
 อยู่ในระดับไม่ดี
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.50 – 2.49 หมายถึง มีความพอใจต่องานที่ทำ
 อยู่ในระดับค่อนข้างไม่ดี
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.50 – 3.49 หมายถึง มีความพอใจต่องานที่ทำ
 อยู่ในระดับปานกลาง
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.50 – 4.49 หมายถึง มีความพอใจต่องานที่ทำ
 อยู่ในระดับดี
 ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.50 – 5.00 หมายถึง มีความพอใจต่องานที่ทำ
 อยู่ในระดับดีมาก

แบบสอบถามตอนที่ 6 การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแต่ละระดับ
 ดังนี้

ระดับมากที่สุด	ให้ 5 คะแนน
ระดับมาก	ให้ 4 คะแนน
ระดับปานกลาง	ให้ 3 คะแนน
ระดับน้อย	ให้ 2 คะแนน

ระดับน้อยที่สุด ให้ 1 คะแนน

การแปลผลคะแนนระดับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ ใช้เกณฑ์ดังนี้ (วิเชียร เกตุสิงห์, 2538 : 9)

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.49 หมายถึง	มีการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่อยู่ในระดับน้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.50 – 2.49 หมายถึง	มีการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่อยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.50 – 3.49 หมายถึง	มีการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่อยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.50 – 4.49 หมายถึง	มีการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่อยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.50 – 5.00 หมายถึง	มีการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่อยู่ในระดับมากที่สุด

5.2 วิเคราะห์ระดับตัวแปรด้านโรงเรียนและตัวแปรด้านครู โดยการหาค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.3 วิเคราะห์ระดับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย โรงเรียนอนุบาล เอกชนกรุงเทพมหานคร ด้วยการหาค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.4 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านโรงเรียนและตัวแปรด้านครูกับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient)

5.5 วิเคราะห์ตัวแปรด้านโรงเรียนและตัวแปรด้านครูที่สามารถทำนายการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบแต่ละขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

6.1.1 สถิติพื้นฐาน

6.1.1.1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)

6.1.1.2 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

6.2 สถิติที่ใช้หาคุณภาพของเครื่องมือ

6.2.1 หาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถามเป็นรายข้อด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับคะแนน (Item Total Correlation)

6.2.2 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach)

6.3 สถิติที่ใช้ทดสอบสมมติฐาน

6.3.1.1 สมมติฐานข้อ 1 การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเอกชนกรุงเทพมหานครอยู่ในระดับปานกลาง วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

6.3.1.2 สมมติฐานข้อ 2 ตัวแปรด้านโรงเรียนกับตัวแปรด้านครูมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร วิเคราะห์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson' Product Moment Correlation Coefficient)

6.3.1.3 สมมติฐานข้อ 3 มีตัวแปรด้านโรงเรียนและตัวแปรด้านครูสามารถทำนายการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร วิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบแต่ละขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อค้นหาตัวพยากรณ์ที่ดีในการทำนายการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชนกรุงเทพมหานคร

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่อง ตัวแปรที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อความเข้าใจในการแปลความหมายจากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
F	แทน	ค่าที่ใช้พิจารณาใน F – distribution
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
**	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
***	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001
R	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
R^2	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ของการทำนาย
b	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ ซึ่งพยากรณ์ในรูปของคะแนนดิบ
β	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ ซึ่งพยากรณ์ในรูปของคะแนนมาตรฐาน
X 1	แทน	บรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน
X 2	แทน	ประสบการณ์ในการสอน
X 3	แทน	เงินเดือนและสวัสดิการ
X 4	แทน	การเห็นคุณค่าในตนเอง
X 5	แทน	ลักษณะของงานที่ทำ
Y	แทน	การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่
Y 1	แทน	บทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้
Y 2	แทน	บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก
Y 3	แทน	บทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน
Y 4	แทน	บทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาตัวแปรที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ตัวแปรด้านโรงเรียนและตัวแปรด้านครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านโรงเรียน และตัวแปรด้านครูกับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ตัวแปรด้านโรงเรียนและตัวแปรด้านครูที่ทำนายการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ตัวแปรด้านโรงเรียนและตัวแปรด้านครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ผลปรากฏในตาราง 3

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับของตัวแปรด้านโรงเรียนและตัวแปรด้านครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร

ตัวแปร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
<u>ตัวแปรด้านโรงเรียน</u>			
บรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน	3.39	.47	ปานกลาง
<u>ตัวแปรด้านครู</u>			
ประสบการณ์ในการสอน (ปี)	6.11	4.25	-
เงินเดือนและสวัสดิการ	2.97	.62	ปานกลาง
การเห็นคุณค่าในตนเอง	3.49	.42	ปานกลาง
ลักษณะของงานที่ทำ	3.48	.47	ปานกลาง

จากตาราง 3 แสดงให้เห็นว่าครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร มีประสบการณ์ในการสอนโดยเฉลี่ยประมาณ 6 ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวแปรด้านโรงเรียน และตัวแปรด้านครูอยู่ในระดับปานกลางทุกด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือ การเห็นคุณค่าในตนเอง ($\bar{X} = 3.49$) ลักษณะของงานที่ทำ ($\bar{X} = 3.48$) บรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน ($\bar{X} = 3.39$) และเงินเดือนและสวัสดิการ ($\bar{X} = 2.97$)

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ผลปรากฏในตาราง 4-8

ตาราง 4 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้าน

การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
บทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้	3.56	.43	มาก
บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก	3.77	.51	มาก
บทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน	2.96	.59	ปานกลาง
บทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร	3.37	.53	ปานกลาง
รวม	3.46	.41	ปานกลาง

จากตาราง 4 พบว่า ครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร มีการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.46$) เมื่อพิจารณาการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่เป็นรายด้านพบว่า บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็กและบทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$, $\bar{X} = 3.56$ ตามลำดับ) ส่วนบทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตรและบทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$, $\bar{X} = 2.96$ ตามลำดับ)

ตาราง 5 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของ
ครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้
จำแนกตามรายชื่อ

บทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ท่านจัดทำแผนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง	3.60	.60	มาก
2. ท่านจัดทำแผนการสอนที่มีเนื้อหาและกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา	3.57	.67	มาก
3. ท่านจัดกิจกรรมหรือจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ	3.55	.62	มาก
4. ท่านจัดกิจกรรมหรือจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็ก	3.49	.69	ปานกลาง
5. ท่านผสมผสานเทคนิควิธีการสอนต่างๆ เพื่อให้เด็กเกิดความสนใจ และอยากเข้าร่วมกิจกรรมโดยเน้นการพัฒนาเด็กเป็นรายบุคคล	3.62	.66	มาก
6. ท่านจัดกิจกรรมเพื่อมุ่งเตรียมความพร้อมให้เด็ก	3.73	.64	มาก
7. ท่านจัดกิจกรรมโดยส่งเสริมให้เด็กรู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง	3.47	.65	ปานกลาง
8. ท่านจัดกิจกรรมโดยส่งเสริมให้เด็กมีคุณธรรมจริยธรรม	3.45	.62	ปานกลาง
9. ท่านจัดกิจกรรมโดยส่งเสริมให้เด็กอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข	3.45	.62	ปานกลาง
10. ท่านกระตุ้นให้เด็กร่วมคิด แก้ปัญหา ค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง ด้วยวิธีการที่นำไปสู่การเรียนรู้ และพัฒนาตนเอง	3.59	.67	มาก
11. ท่านส่งเสริมให้เด็กเลือกทำกิจกรรมตามความสนใจ	3.58	.69	มาก
12. ท่านใช้ปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและเด็กในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ	3.70	.60	มาก
13. ท่านประเมินผลพัฒนาการของเด็กเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข	3.67	.63	มาก
14. ท่านนำผลการประเมินพัฒนาการของเด็กมาจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการต่อไป	3.55	.64	มาก
15. ท่านสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เสริมสร้างให้เด็กทำกิจกรรมได้เต็มตามศักยภาพ และความแตกต่างของเด็กแต่ละคน	3.39	.59	ปานกลาง
รวม	3.56	.43	มาก

จากตาราง 5 พบว่า ครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร มีการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าครูส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่อยู่ในระดับมาก โดยเรียง 3 ลำดับแรกได้คือการจัดกิจกรรมมุ่งเตรียมความพร้อมให้เด็ก การใช้ปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและเด็กในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ และการประเมินผลพัฒนาการของเด็กเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข ($\bar{X} = 3.73$, $\bar{X} = 3.70$, $\bar{X} = 3.67$ ตามลำดับ) ยกเว้นการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เสริมสร้างให้เด็กทำกิจกรรมได้เต็มตามศักยภาพ และความแตกต่างของเด็กแต่ละคน การจัดกิจกรรมโดยส่งเสริมให้เด็กมีคุณธรรมจริยธรรม การจัดกิจกรรมโดยส่งเสริมให้เด็กอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การจัดกิจกรรมโดยส่งเสริมให้เด็กรู้จักแก้ปัญหาด้วยตนเอง จัดกิจกรรมหรือจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็ก อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.39$, $\bar{X} = 3.45$, $\bar{X} = 3.45$, $\bar{X} = 3.47$, $\bar{X} = 3.49$ ตามลำดับ)

ตาราง 6 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่
ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ในฐานะผู้ดูแลเด็ก
จำแนกตามรายชื่อ

บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ท่านฝึกนักเรียนให้มีวินัยและมีความรับผิดชอบ	3.68	.66	มาก
2. ท่านดูแลเอาใจใส่นักเรียนทุกคนด้วยความรักความเมตตา	3.95	.63	มาก
3. ท่านส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา	3.99	.60	มาก
4. ท่านฝึกให้เด็กช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน	4.10	.66	มาก
5. ท่านมีข้อตกลงกับเด็กก่อนการเล่นทุกครั้ง	4.06	.75	มาก
6. ท่านดูแลความปลอดภัยของเด็กทุกครั้งในการเล่นกิจกรรม กลางแจ้ง	3.67	.64	มาก
7. ท่านจำแนกพฤติกรรมเด็กและสร้างเสริมลักษณะนิสัย และ แก้ปัญหาเฉพาะบุคคล	3.61	.58	มาก
8. ท่านดูแลให้เด็กปฏิบัติตนอย่างถูกต้องก่อนและหลัง รับประทานอาหาร	3.88	.80	มาก
9. ท่านดูแลเด็กแต่ละคนให้ได้รับโภชนาการอาหารหลักครบ 5 หมู่	3.73	.74	มาก
10. ท่านดูแลสุขภาพของเด็กเรื่องน้ำหนักและส่วนสูงให้ได้ มาตรฐาน	3.51	.80	มาก

ตาราง 6 (ต่อ)

บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
11. ท่านจัดทำบันทึกถึงผู้ปกครองสอบถามพฤติกรรมเด็กในขณะที่อยู่บ้าน เพื่อนำมาปรับปรุงและส่งเสริมเด็กเป็นรายบุคคล	3.52	.76	มาก
12. ท่านประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองที่จะแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่ดีของเด็กร่วมกัน	3.52	.78	มาก
รวม	3.77	.51	มาก

จากตาราง 6 พบว่าครูปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเอกชนกรุงเทพมหานคร มีการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ในฐานะผู้ดูแลเด็กโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงสามอันดับแรกคือ ครูฝึกให้เด็กช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน ตกลงกับเด็กทุกครั้งก่อนเล่นทุกครั้ง และส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ($\bar{X} = 4.10$, $\bar{X} = 4.06$, $\bar{X} = 3.99$ ตามลำดับ)

ตาราง 7 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน จำแนกตามรายข้อ

บทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ท่านใช้คอมพิวเตอร์มาช่วยในการผลิตสื่อจัดการเรียนรู้ให้เด็ก	2.86	.86	ปานกลาง
2. ท่านผลิตนวัตกรรมการสอนปฐมวัย โดยใช้คอมพิวเตอร์เป็นสื่อช่วยสอน	2.73	.81	ปานกลาง
3. ท่านใช้สื่อการเรียนรู้ใหม่ๆ มาใช้ในการสร้างเสริมการเรียนรู้ให้เด็ก	3.15	.72	ปานกลาง
4. ท่านศึกษาโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อจัดทำสื่อการสอนให้เด็ก	2.78	.80	ปานกลาง
5. ท่านสร้างศูนย์การเรียนรู้เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็ก	3.09	.74	ปานกลาง
6. ท่านหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตเพื่อใช้สอน	2.52	.85	ปานกลาง
7. ท่านศึกษาและนำผลการวิจัยในชั้นเรียนมาพัฒนาการสอน	3.21	.71	ปานกลาง
8. การทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อให้ทราบถึงปัญหาของนักเรียน	3.37	.75	ปานกลาง
รวม	2.96	.59	ปานกลาง

จากตาราง 7 พบว่า ครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาล กรุงเทพมหานคร มีการปฏิบัติตาม บทบาทหน้าที่ในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.96$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า การปฏิบัติตามบทบาทอยู่ในระดับปานกลางทุกข้อ โดยเรียง สามอันดับแรกคือ ครูทำการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อให้ทราบถึงปัญหาของนักเรียน ศึกษาและนำผล การวิจัยในชั้นเรียนมาพัฒนาการสอน และใช้สื่อการเรียนรู้ใหม่ๆมาใช้ในการเสริมสร้าง การเรียนรู้ให้เด็ก ($\bar{X} = 3.37$, $\bar{X} = 3.21$, $\bar{X} = 3.15$ ตามลำดับ)

ตาราง 8 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ในฐานะผู้บริหารหลักสูตร จำแนกตามรายข้อ

บทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ท่านศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยอย่างละเอียด เพื่อนำมาจัดแผนการสอน	3.51	.66	ปานกลาง
2. ท่านได้ศึกษาหลักสูตรการศึกษาระดับปฐมวัย พ.ศ.2546	3.28	.73	ปานกลาง
3. ท่านเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษา	3.33	.65	ปานกลาง
4. ท่านได้มีส่วนร่วมในการประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา	3.25	.75	ปานกลาง
5. ท่านจัดหาคู่มือครูเพื่อช่วยในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ของเด็ก	3.43	.66	ปานกลาง
6. ท่านจัดทำโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับใช้ ในโรงเรียนตามมาตรฐานที่กำหนด	3.38	.65	ปานกลาง
7. ท่านร่วมมือกับโรงเรียนในการดำเนินการจัดทำแผน การเรียนรู้ สาระที่ควรเรียนรู้ และหน่วยการเรียนรู้ของ เด็กปฐมวัย	3.52	.65	มาก
8. ท่านศึกษาสาระและหน่วยการเรียนรู้ เพื่อจัดกิจกรรมและ ประสบการณ์ให้เด็กเกิดการเรียนรู้	3.55	.66	มาก
9. ท่านนำสาระการเรียนรู้รายปีมาจัดทำเป็นหน่วยการจัด ประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็ก	3.42	.64	ปานกลาง
10. ท่านมีส่วนร่วมประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษา กับโรงเรียน	3.31	.62	ปานกลาง

ตาราง 8 (ต่อ)

บทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
11. ท่านร่วมจัดทำแผนทั้งระยะสั้นและระยะยาวในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	3.18	.82	ปานกลาง
12. ท่านได้เข้าร่วมประชุมกับฝ่ายบริหารสถานศึกษาเพื่อประเมินผลหลักสูตรสถานศึกษา	3.17	.80	ปานกลาง
13. ท่านจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กให้มีความสมดุลในด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา	3.49	.70	ปานกลาง
รวม	3.37	.53	ปานกลาง

จากตาราง 8 พบว่า ครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร มีการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ในฐานะผู้บริหารหลักสูตรอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$) และเพื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นข้อ ครูศึกษาสาระและหน่วยการเรียนรู้เพื่อจัดกิจกรรมและประสบการณ์ให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ครูร่วมมือกับโรงเรียนในการจัดทำแผนการเรียนรู้ สาระที่ควรรู้และหน่วยการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$, $\bar{X} = 3.52$, ตามลำดับ)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านโรงเรียนและตัวแปรด้านพฤติกรรมการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย
โรงเรียนอนุบาลเอกชนกรุงเทพมหานคร ผลปรากฏในตาราง 9

ตาราง 9 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านโรงเรียนและตัวแปรด้านพฤติกรรมการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาล
เอกชน กรุงเทพมหานคร

ตัวแปร	X1	X2	X3	X4	X5	Y	Y1	Y2	Y3	Y4
บรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน (X1)	1.00	.03	.42***	.64***	.59***	.64***	.63***	.56***	.34***	.51***
ประสบการณ์ในการสอน (X2)		1.00	-.04	.05	.08	.03	.01	.04	.02	.02
เงินเดือนและสวัสดิการ (X3)			1.00	.22***	.24***	.40***	.36***	.26***	.40***	.30***
การเห็นคุณค่าในตนเอง (X4)				1.00	.72***	.71***	.67***	.60***	.30***	.62***
ลักษณะของงานที่ทำ (X5)					1.00	.63***	.62***	.59***	.25***	.53***
การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ (Y)						1.00	.87***	.83***	.66***	.84***
ในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ (Y1)							1.00	.73***	.42***	.63***
ในฐานะผู้ดูแลเด็ก (Y2)								1.00	.30***	.62***
ในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน (Y3)									1.00	.55***
ในฐานะผู้บริหารหลักสูตร (Y4)										1.00

จากตาราง 9 พบว่า ตัวแปรด้านโรงเรียนและตัวแปรด้านครูกับการปฏิบัติตาม บทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร มีความสัมพันธ์ซึ่งกัน และกัน ดังนี้

บรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน (X1) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปฏิบัติตาม บทบาทหน้าที่ครูปฐมวัยกับทุกบทบาทและโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดย มีความสัมพันธ์กับบทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ (Y1) มากที่สุด

ประสบการณ์ในการสอน (X2) ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการ ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ครูปฐมวัยในทุกบทบาท

เงินเดือนและสวัสดิการ (X3) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ ครูปฐมวัยกับทุกบทบาทและโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมี ความสัมพันธ์กับบทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน (Y3) มากที่สุด

การเห็นคุณค่าในตนเอง (X4) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปฏิบัติตามบทบาท หน้าที่ครูปฐมวัยกับทุกบทบาทและโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมี ความสัมพันธ์กับบทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ (Y1) มากที่สุด

ลักษณะของงานที่ทำ (X5) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ ครูปฐมวัยกับทุกบทบาทและโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมี ความสัมพันธ์กับบทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ (Y1) มากที่สุด

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ตัวแปรด้านโรงเรียนและตัวแปรด้านครูที่ทำนายการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย โรงเรียนอนุบาล
 เอกชนกรุงเทพมหานคร ผลปรากฏในตาราง 10 - 11

ตาราง 10 ตัวแปรด้านโรงเรียนและตัวแปรด้านครูที่สามารถทำนายการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน
 กรุงเทพมหานคร

ตัวแปรตาม ตัวแปรต้น	Y			Y1			Y2			Y3			Y4		
	b	β.		b	β.		b	β.		b	β.		b	β.	
X1	.16***	.18***		.22***	.24***		.20***	.19***		.08	.06		.09	.09	
X2	-.01	-.01		-.03	-.05		.01	.01		.03	.03		-.01	-.01	
X3	.12***	.19***		.13**	.13**		.05	.06		.33***	.35***		.14***	.16***	
X4	.43***	.44***		.36***	.35***		.50***	.41***		.32***	.23***		.60***	.48***	
X5	.14**	.16**		.17***	.19***		.20**	.19**		-.01	-.01		.17*	.15*	
ค่าคงที่	.55			.67			.66			.85			.26		
R	.77***			.74***			.69***			.46***			.65***		
R ²	.60			.55			.48			.21			.43		
F	109.95			89.53			90.48			38.85			73.30		

จากตาราง 10 พบว่า ตัวแปรด้านโรงเรียนและตัวแปรด้านครู มีอำนาจทำนาย การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเอกชนกรุงเทพมหานคร โดยรวม ได้ร้อยละ 60 โดยสามารถทำนายการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ (Y1) ได้ดีกว่าการปฏิบัติตามบทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก (Y2) บทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร (Y4) และบทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน (Y3) คือทำนายได้ร้อยละ 55

ตัวแปรด้านโรงเรียนและตัวแปรด้านครูมีอิทธิพลในการทำนายการปฏิบัติตามบทบาท หน้าที่ของครูปฐมวัย โดยตัวแปรที่มีอิทธิพลในการทำนายการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของ ครูปฐมวัยได้ดีคือการเห็นคุณค่าในตนเอง (X4) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ในทุกบทบาท

ตัวแปรด้านครูที่มีอิทธิพลในการทำนายการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย ได้รองลงมาคือด้านเงินเดือนและสวัสดิการ (X3) ซึ่งมีอำนาจการทำนายอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .001 ในบทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน (Y3) และบทบาทในฐานะ ผู้บริหารหลักสูตร (Y3) สำหรับบทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ (Y1) มีอำนาจ การทำนายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตัวแปรด้านโรงเรียน บรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน(X1) มีอำนาจทำนาย การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชนกรุงเทพมหานคร ได้ใน บทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ (Y1) และบทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก (Y2) อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ตัวแปรด้านลักษณะของงานที่ทำ(X5) สามารถทำนายการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ ได้ตามบทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ (Y1) ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก (Y2) ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 บทบาทในฐานะ ผู้บริหารหลักสูตร (Y4) ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประสบการณ์ในการสอน(X2) ไม่สามารถทำนายการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ ครูปฐมวัย ในทุกบทบาท

ตาราง 11 อำนาจการทำนายตามลำดับของตัวแปรที่ใช้ทำนายการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร

Y		Y1		Y2		Y3		Y4						
ตัวแปร	R	ร้อยละ		ตัวแปร	R	ร้อยละ		ตัวแปร	R					
		ของ การ ทำนาย	ของ การ ทำนาย			ของ การ ทำนาย	ของ การ ทำนาย							
x4	.71	50.41	x4	.67	44.89	x4	.66	43.56	x3	.40	16.00	x4	.62	38.44
x4, x3	.75	56.25	x4, x1	.72	51.84	x4, x1	.68	46.24	x3, x4	.46	21.16	x4, x3	.65	42.25
x4, x3, x1	.76	57.76	x4, x1, x5	.73	53.29	x4, x1, x5	.69	47.61				x4, x3, x5	.66	43.56
x4, x3, x1, x5	.77	59.29	x4, x1, x5, x3	.74	54.76									

จากตาราง 11 แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรที่มีอำนาจทำนายการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเอกชนกรุงเทพมหานคร โดยรวม ได้ดีที่สุดคือ การเห็นคุณค่าในตนเอง (X4) ซึ่งมีอำนาจการทำนายได้ร้อยละ 50.41 ส่วนตัวแปรที่มีอำนาจทำนายในลำดับต่อไปคือ เงินเดือนและสวัสดิการ (X3) บรรยากาศแวดล้อมในการทำงาน (X1) ลักษณะของงานที่ทำ (X5) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .77 และสามารถร่วมกันทำนายการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยได้ร้อยละ 59.29

การปฏิบัติตามบทบาทของครูปฐมวัยในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ ตัวแปรที่มีอำนาจทำนายการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ ได้ดีที่สุดคือ การเห็นคุณค่าในตนเอง (X4) ซึ่งมีอำนาจการทำนายได้ร้อยละ 44.89 ส่วนตัวแปรที่มีอำนาจทำนายในลำดับต่อไปคือ บรรยากาศแวดล้อมในการทำงาน (X1) ลักษณะของงานที่ทำ (X5) เงินเดือนและสวัสดิการ (X3) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .74 และสามารถร่วมกันทำนายการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยได้ร้อยละ 54.76

การปฏิบัติตามบทบาทของครูปฐมวัยในฐานะผู้ดูแลเด็ก ตัวแปรที่มีอำนาจทำนายการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ ได้ดีที่สุดคือ การเห็นคุณค่าในตนเอง (X4) ซึ่งมีอำนาจการทำนายได้ร้อยละ 43.56 ส่วนตัวแปรที่มีอำนาจทำนายในลำดับต่อไปคือ บรรยากาศแวดล้อมในการทำงาน (X1) ลักษณะของงานที่ทำ (X5) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .69 และสามารถร่วมกันทำนายการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยได้ร้อยละ 47.61

การปฏิบัติตามบทบาทของครูปฐมวัยในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน ตัวแปรที่มีอำนาจทำนายการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ ได้ดีที่สุดคือ เงินเดือนและสวัสดิการ (X3) ซึ่งมีอำนาจการทำนายได้ร้อยละ 16.00 ส่วนตัวแปรที่มีอำนาจทำนายในลำดับต่อไปคือ การเห็นคุณค่าในตนเอง (X4) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .46 และสามารถร่วมกันทำนายการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยได้ร้อยละ 21.16

การปฏิบัติตามบทบาทของครูปฐมวัยในฐานะผู้บริหารหลักสูตร ตัวแปรที่มีอำนาจทำนายการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ ได้ดีที่สุดคือ การเห็นคุณค่าในตนเอง (X4) ซึ่งมีอำนาจการทำนายได้ร้อยละ 38.44 ส่วนตัวแปรที่มีอำนาจทำนายในลำดับต่อไปคือ เงินเดือนและสวัสดิการ (X3) ลักษณะของงานที่ทำ (X5) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .66 และสามารถร่วมกันทำนายการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยได้ร้อยละ 43.56

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยเรื่อง ตัวแปรที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านโรงเรียนและตัวแปรด้านครูกับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาตัวแปรด้านโรงเรียนและตัวแปรด้านครูที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร

สมมติฐานการวิจัย

1. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ บทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก บทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน และบทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับปานกลาง
2. ตัวแปรด้านโรงเรียนและตัวแปรด้านครูมีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร
3. ตัวแปรด้านโรงเรียนและตัวแปรด้านครูสามารถทำนายการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ในกำกับดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2547 จำนวน 100 โรงเรียน ประชากรจำนวน 1,221 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ในกำกับดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2547 จำนวน 296 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) โดยแบ่งออกเป็น 6 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของครูปฐมวัยกรุงเทพมหานคร สอบถามเกี่ยวกับประสบการณ์ในการสอน มีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบเติมข้อความลงในช่องว่าง

ตอนที่ 2 แบบสอบถามบรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ มีระดับความคิดเห็นตั้งแต่น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด จำนวนทั้งสิ้น 15 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับเงินเดือนและสวัสดิการ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ มีระดับความพอใจตั้งแต่น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด จำนวนทั้งสิ้น 7 ข้อ

ตอนที่ 4 แบบสอบถามด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ มีระดับความคิดเห็นตั้งแต่น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด จำนวนทั้งสิ้น 15 ข้อ

ตอนที่ 5 แบบสอบถามด้านลักษณะของงานที่ทำ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ มีระดับความคิดเห็นตั้งแต่น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด จำนวนทั้งสิ้น 7 ข้อ

ตอนที่ 6 แบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย ใน 4 บทบาท ได้แก่ บทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก บทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน และบทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ มีระดับการปฏิบัติตั้งแต่ น้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด จำนวนทั้งสิ้น 48 ข้อ

ในการสร้างเครื่องมือสำหรับการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือให้คณะกรรมการควบคุมปริญญาโทและผู้ที่ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ แล้วจึงนำมาแก้ไขปรับปรุง จากนั้น ผู้วิจัยจึงนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับครูปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจำนวน 60 คน จึงนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อตรวจหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้การหาวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา

(Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) โดยแบบสอบถามด้านบรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียนได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .92 แบบสอบถามด้านเงินเดือนและสวัสดิการได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .95 แบบสอบถามด้านการเห็นคุณค่าในตนเองได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .93 แบบสอบถามด้านลักษณะของงานที่ทำ ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .92 แบบสอบถามด้านการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .97

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

- 4.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ไปยังผู้รับใบอนุญาต / ผู้จัดการ / ครูใหญ่โรงเรียนอนุบาลเอกชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อติดต่อขออนุญาตเก็บข้อมูลและขอความร่วมมือจากครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในการตอบแบบสอบถาม
- 4.2 ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม ไปยังกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง และรับแบบสอบถามคืน จำนวนแบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์ 296 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาตัวแปรที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1. วิเคราะห์การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร
2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านโรงเรียน และตัวแปร ด้านครูกับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร
3. วิเคราะห์ตัวแปรด้านโรงเรียนและตัวแปรด้านครูที่ทำนายการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัย ตัวแปรที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร สรุปผลได้ดังนี้

1. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละบทบาท พบว่า บทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ และบทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก อยู่ในระดับมาก ส่วนบทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน และบทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร อยู่ในระดับปานกลาง

2. ตัวแปรด้านโรงเรียนซึ่งได้แก่บรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโดยรวมและทุกบทบาท ตัวแปรด้านครูซึ่งได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเอง เงินเดือนและสวัสดิการ ลักษณะของงานที่ทำมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย โดยรวมและทุกบทบาท

3. ตัวแปรด้านโรงเรียนซึ่งได้แก่ บรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียนและตัวแปรด้านครูซึ่งได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเอง เงินเดือนและสวัสดิการ และลักษณะของงานที่ทำ สามารถทำนายการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 สามารถทำนายได้ร้อยละ 59.29 โดยตัวแปรการเห็นคุณค่าในตนเองสามารถทำนายได้ดีที่สุด สามารถทำนายได้ร้อยละ 50.41

อภิปรายผล

จากการศึกษาค้นคว้าตัวแปรที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร พบประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลจากการวิจัยที่พบว่า การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากปริมาณและภาระงานของครูที่เพิ่มมากขึ้นตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ที่ได้บัญญัติไว้เป็นสาระสำคัญในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และถือเป็นภาระหน้าที่ที่ครูจะต้องดำเนินการในหลายประการด้วยกัน อาทิ ครูต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการบูรณาการ การพัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการคิดการแก้ปัญหา การวัดประเมินผลตามสภาพจริง การออกแบบและจัดทำสาระหลักสูตรสถานศึกษา การวิจัยเพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาผู้เรียน รวมถึงการดำเนินการประกันคุณภาพเพื่อรองรับการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพของสถานศึกษา (กรมวิชาการ. 2546 : 13-14) ประกอบกันนโยบายในการดำเนินงานของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนซึ่งเมื่อรับครูเข้ามาปฏิบัติการสอนในโรงเรียนแล้วนอกจากจะมอบภาระงานหลักให้ครูทำหน้าที่สอน อบรม พัฒนาเด็กแล้วยังมอบหมายให้ครูทำหน้าที่พิเศษอื่นๆ ควบคู่กันไปด้วย

จากการเปลี่ยนแปลงและความคาดหวังต่อการปฏิรูปการศึกษาที่ต้องการให้การศึกษากลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพที่วัดได้ มีร่องรอยการทำงาน จึงอาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ครูต้องมีภาระงานที่เพิ่มมากกว่าเดิม จากที่ผ่านมาซึ่งครูปฐมวัยทำหน้าที่สอนและดูแลเด็กเพียงอย่างเดียว เหตุผลดังกล่าวจึงอาจเป็นไปได้ที่ทำให้การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาในแต่ละบทบาท พบว่า บทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้และบทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็กอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูปฐมวัยตระหนักและเห็นถึง

ความสำคัญในการที่จะดูแลและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เด็กได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาเพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กในทุกด้านซึ่งทั้งสองบทบาทดังกล่าว ถือเป็นบทบาทหลักของครูผู้สอนที่ได้ปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่องจนเกิดความชำนาญ ซึ่งสอดคล้อง กับ อารี พันธุ์มณี (2534 : 121) ที่ได้กล่าวว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในระดับอนุบาล เป็นบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยที่ต้องจัดกิจกรรมเสริมสร้างและพัฒนาผู้เรียนโดยผ่านกิจกรรม ที่หลากหลายให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ครูต้องมีความรู้และเข้าใจในปรัชญาการจัด การศึกษาระดับปฐมวัยในขณะเดียวกันควรใช้ทักษะประสบการณ์ตลอดจนกระตุ้นให้เกิด ความสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมรวมถึงให้การเสริมแรงเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสุขในการร่วม กิจกรรมอย่างสร้างสรรค์และค้นพบความรู้ด้วยตนเอง

สำหรับบทบาทของครูในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอนอยู่ในระดับปานกลางนั้น อาจเนื่องมาจากข้อจำกัดของงบประมาณในการดำเนินงานจัดหาเพื่อให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีที่จะ นำมาให้ครูใช้ในการเรียนการสอน โรงเรียนเอกชนหลายแห่งมีทุนทรัพย์น้อยไม่สามารถที่จะ พัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนให้ทันสมัยได้ ขาดการส่งเสริมสนับสนุนให้ครูได้รับ การพัฒนาดตนเองให้มีความรู้ ทักษะประสบการณ์ในการใช้เทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องและจริงจัง จึงอาจเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้บทบาทของครูในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอนอยู่ในระดับ ปานกลาง ในทำนองเดียวกัน บทบาทของครูในฐานะผู้บริหารหลักสูตรที่อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในอดีตที่ผ่านมาครูจะทำหน้าที่เป็นผู้บริโภคหลักสูตรที่ถูกทำสำเร็จแล้วโดย กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้ดำเนินการจัดทำและส่งมาให้ครูเป็นผู้ใช้หลักสูตรแต่ปัจจุบันแนวคิด ดังกล่าวเปลี่ยนไปทั้งนี้เนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไข เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 27 วรรคสอง กำหนดให้สถานศึกษาโดยครูต้องจัดทำ สารหลักสูตรให้เหมาะสม สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางซึ่งถือเป็นภารกิจใหม่ของครู ที่ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ทักษะประสบการณ์ในการจัดทำ ขาดความมั่นใจในหลักสูตรที่จัดทำ ขึ้นซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่สถานศึกษาตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องหาวิธีการเพิ่มพูนให้ครูมี ความรู้ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับ พัทธี บุระพันธ์ (2538 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาและพบว่า การที่จะให้ครูปฐมวัยพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตร แกนกลางได้เองนั้นโรงเรียนต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบซึ่งต้องเริ่มตั้งแต่การสร้าง ความตระหนัก พัฒนาให้ครูเกิดความรู้ความเข้าใจ เห็นถึงความสำคัญจำเป็นในการจัดทำหลักสูตร ก่อนจากนั้นจึงเริ่มเรียนรู้และจัดทำแบบค่อยเป็นค่อยไป จากเหตุผลดังกล่าวจึงอาจเป็นไปได้ ที่ทำให้บทบาทของครูในฐานะผู้บริหารหลักสูตรอยู่ในระดับปานกลาง

2. ผลการวิจัยที่พบว่า ปัจจัยด้านโรงเรียนซึ่งได้แก่บรรยากาศแวดล้อม

ในโรงเรียนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโดยรวมและ ทุกบทบาท ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในโรงเรียนเป็นปัจจัยที่มี ความสำคัญต่อการบริหารโรงเรียนเป็นอย่างยิ่งเพราะจะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูได้

ปฏิบัติหน้าที่ได้ตามบทบาทของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลซึ่งสอดคล้องกับพรพรรณ คงประสิทธิ์ (2542 : 15) ที่ได้กล่าวว่า บรรยากาศเป็นสภาพของสถานการณ์ต่างๆ ตามการรับรู้ของบุคคลและคาดหวังว่าจะเป็นเช่นนั้นซึ่งเกิดจากปฏิสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมและมีอิทธิพลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมส่งผลถึงความสำเร็จและความล้มเหลวของงานสอดคล้องกับสมยศ นาวิกาน (2539 : 193) ที่กล่าวว่าบรรยากาศเป็นการรับรู้หรือความรู้สึกลักษณะที่มองเห็นได้ซึ่งขึ้นอยู่กับความต้องการและบุคลิกภาพของบุคคล การรับรู้เหล่านี้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและทัศนคติของผู้ปฏิบัติงานโดยบรรยากาศสามารถรับรู้ได้จากคุณลักษณะของสภาพแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อม ในขณะเดียวกันบรรยากาศจะเป็นแรงผลักดันที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของบุคคล ซึ่งจะทำให้ครูปฏิบัติงานตามบทบาทของตนเองได้ติดตามไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ชูติมา มาลัย (2538 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการทำงานเป็นทีมของอาจารย์ในวิทยาลัยพยาบาล พบว่าบรรยากาศแวดล้อมในที่ทำงาน เช่น สภาพของห้องประชุม ห้องทำงาน สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการทำงานที่มีอย่างเพียงพอจะส่งผลทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความพึงพอใจในการทำงานซึ่งทำให้สัมฤทธิ์ผลของการปฏิบัติงานสูงขึ้นตามไปด้วย

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุภาพร อัคราวัฒนา (2541 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเกี่ยวกับบรรยากาศการทำงานที่ส่งผลต่อผู้ปฏิบัติงาน พบว่า การทำงานจะบรรลุผลสำเร็จได้ดีในขณะที่ยุติปฏิบัติงานมีความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมการทำงานและมีผู้ร่วมงานที่ร่วมมือร่วมใจในการทำงาน กับทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของเซอร์จิโอวานนี (ตานิตย์ เชนนัม 2543 : 58 ; อ้างอิงจาก Sergioivanni. 1999) ที่กล่าวว่าผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญโดยการนำแบบและวิธีการต่างๆ มาใช้เพื่อจูงใจให้บุคลากรมีความผูกพันกับหน่วยงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการทำงานจะทำให้บุคลากรมีขวัญกำลังใจที่จะปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จ หากบุคลากรเกิดความรัก ผูกพัน พึงพอใจ สบายใจ จะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของพร้อมที่จะทุ่มเทเสียสละเพื่อความสำเร็จขององค์กร (วิรัตน์ บัวขาว. 2537 : 16) ทำนองเดียวกัน เมื่อบรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียนดีครูจะเกิดความรู้สึกผูกพันต่อโรงเรียน ซึ่งจะส่งผลทำให้ครูดูแลเอาใจใส่ต่อการจัดกิจกรรมหรือจัดประสบการณ์ให้เด็กได้รับการพัฒนาในทุกๆ ด้าน จากเหตุผลและแนวคิดดังกล่าวจึงน่าจะเป็นเหตุผลซึ่งกันและกันที่ทำให้บรรยากาศแวดล้อมในการทำงานมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโดยรวมและทุกบทบาท

ผลจากการวิจัยที่พบว่า ปัจจัยด้านครูซึ่งได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเอง เงินเดือนและสวัสดิการ ลักษณะของงานที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโดยรวมและทุกบทบาทซึ่งผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลการวิจัยที่พบว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นสภาวะทาง

จิตใจของบุคคลที่เกี่ยวกับความรู้สึกและความคิดที่มีต่อตนเอง เป็นความเชื่อที่ว่าหากบุคคลเห็นคุณค่าในตนเองสูง บุคคลจะมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองในทางบวก แต่หากบุคคลเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ บุคคลจะมีความรู้สึกต่อตนเองในทางลบ บุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองสูงจะเป็นผู้ที่มีลักษณะสงบและรู้สึกผ่อนคลาย สามารถควบคุมตนเองได้แม้กำลังเผชิญกับความยุ่งยาก มักไม่ค่อยมีความเครียดหรือวิตกกังวล ดูตนเองดี มีการออกกำลังกาย พักผ่อน มีสุขนิสัยในการรับประทานอาหาร ไม่ละเลยสุขนิสัยที่ดี มีพลังและจุดมุ่งหมายในการทำงานอย่างกระตือรือร้นและมีประสิทธิภาพ มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสนใจใฝ่รู้ มีวินัยในตนเอง มองโอกาสในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา มีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ พึ่งพาตนเองได้ สามารถเข้าสังคมและร่วมมือกับผู้อื่นได้ มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับ โสภณ ตระการวิตร (2541 : 13) ที่กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นสภาวะของบุคคลที่มีความรู้สึก มีเจตคติต่อตนเอง ซึ่งทำให้เกิดความเชื่อและการยอมรับของบุคคลต่อความสามารถ ความสำคัญและความสำเร็จของตน ความรู้สึกนับถือตนเองและเห็นตนเองมีคุณค่ารวมทั้งความรู้สึกถึงคุณค่าที่บุคคลอื่นมีต่อตนและการได้รับการยอมรับยกย่องนับถือจากบุคคลและสังคม กับทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ทอร์ฟ (Thorpe, 1955 : 21) ที่กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลเป็นการที่บุคคลได้รับการยอมรับจากผู้อื่น ให้ผู้อื่นเชื่อในความสามารถของเขา มีความรู้สึกว่าตนเองมีค่า มีความพอใจและเชื่อมั่นในความสามารถและความมีเหตุผลของตนเอง หากบุคคลได้ทำงานที่ตนเองมีความชำนาญและพึงพอใจจะกระตุ้นให้บุคคลปฏิบัติหน้าที่ของตนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ผลการศึกษาวิจัยของसरिता चेमाธร (2546 : 94) พบว่าอาชีพครูเป็นอาชีพที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนจึงต้องมีความรู้และเข้าใจในพัฒนาการของเด็กในขณะเดียวกันต้องเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ที่จะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ซึ่งหากครูมีความรู้สึกหรือมีเจตคติเห็นคุณค่าในตนเอง จะสามารถจัดการเรียนการสอนได้ดีและบรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร สอดคล้องกับงานวิจัยของ วาสนา ไชยพรรณา (2546 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลในการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ พบว่าครูที่เห็นคุณค่าในตนเองด้านการมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบจะมีความสนใจใฝ่รู้และมีความภาคภูมิใจในตนเอง จากเหตุผลดังกล่าวจึงอาจทำให้การเห็นคุณค่าในตนเองมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย

ผลการวิจัยที่พบว่า เงินเดือนและสวัสดิการ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ของครูปฐมวัย ย่อมต้องคาดหวังและต้องการได้รับค่าตอบแทนในการปฏิบัติงานในหน้าที่ที่เหมาะสมกับตำแหน่งหรือบทบาทที่ปฏิบัติอยู่ ค่าตอบแทนจึงมีความสำคัญกับผู้ปฏิบัติงานมาก การได้รับค่าตอบแทนเป็นที่น่าสนใจและเหมาะสมจะทำให้บุคคลเกิดความพอใจและปฏิบัติงานในองค์กรนั้น ๆ

แต่ในทางกลับกัน หากครูปฐมวัยได้รับคำตอบแทนที่ไม่เหมาะสมและไม่เป็นที่น่าสนใจอาจจะ
เป็นเหตุที่ทำให้บุคคลไม่เกิดความผูกพันกับงาน และไม่พึงพอใจที่จะปฏิบัติงานในองค์กรนั้นๆ
ซึ่งในการบริหารโรงเรียนจะให้ประสบผลสำเร็จนั้น ผู้บริหารเพียงลำพังไม่สามารถปฏิบัติงานได้
ครูจะต้องเป็นกลไกสำคัญและมีบทบาทที่จะร่วมมือช่วยให้การดำเนินการจัดการเรียนการสอน
ดำเนินไปตามแผนปฏิบัติการ สอดคล้องกับแนวคิดของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543 :
102) ที่กล่าวว่า ผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคนหรือผู้เรียนในสถานศึกษาทั้งของรัฐและของ
เอกชนทุกประเภทคือ ครูผู้สอนที่อยู่ในโรงเรียน ครูเป็นผู้มีหน้าที่ในการสอนและอบรมสั่งสอนให้
ผู้เรียนเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม และมีการพัฒนาในทุกด้าน ทั้งด้านสติปัญญา
อารมณ์ สังคม และร่างกาย สอดคล้องกับแนวคิดของ ชำรง อุดมไพจิตรกุล (2542 : 6) ที่กล่าว
ว่า ปัจจัยผลักดันที่มีความสำคัญก่อให้เกิดความมุ่งมั่นตั้งใจเสียสละทำงานให้มี
ประสิทธิภาพ รักผูกพันต่อองค์กร คือ การส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดสวัสดิการให้แก่
ผู้ปฏิบัติงานเพื่อเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้บุคลากรและเจ้าหน้าที่ได้เกิดความมั่นใจใน
การทำงาน มีความมั่นคงในชีวิต มีความสุขกายสบายใจในการทำงาน รักการทำงาน นอกจากนี้
ยังมีผลการวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าเงินเดือนและสวัสดิการ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการทำงาน
อาทิ ผลการวิจัยของ เบเกอร์ (Baker, 1989 : 2567-A) ที่ได้ศึกษาองค์ประกอบซึ่งผู้บริหารใน
การประเมินผลการฝึกอบรมและการปฏิบัติงานของครู พบว่า บรรยากาศและความสามารถของ
ผู้บริหารมีความสำคัญในการทำให้เกิดแรงจูงใจในการทำงานและเกิดความต้องการพัฒนาตนเอง
ของครูที่จะพัฒนาทักษะการเรียนการสอน การให้คำปรึกษาแก่นักเรียนและการพัฒนาการเรียน
การสอน เพื่อให้นักเรียนได้รับผลสัมฤทธิ์ในการเรียนที่สูงขึ้น

ผลการวิจัยที่พบว่า ลักษณะของงานที่ทำความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปฏิบัติตาม
บทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากลักษณะของงานที่ครูปฐมวัยได้รับ
มอบหมายจากทางโรงเรียนให้ทำนั้นมีความเหมาะสม สอดคล้องตรงตามความรู้ความสามารถ
พื้นฐานที่เป็นอยู่ซึ่งลักษณะของงานที่ทำจะเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติ
ตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย ซึ่งหากครูมีความเป็นอิสระ งานที่ทำความท้าทายและ
หลากหลาย บุคคลจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจและสบายใจ มีความกระตือรือร้น ขยันและ
อุทิศเวลาในการทำงานให้ดียิ่งขึ้น บุคคลมีความผูกพันกับงานทำให้บุคคลมีโอกาใช้การ
ตัดสินใจและสติปัญญา มีความคิดริเริ่ม (Hoy ;& Miskel. 2001 : 304 – 305) ดังนั้น ถ้าครูได้
ปฏิบัติหน้าที่ในงานที่ตนถนัด สนใจ ตรงกับความสามารถ และตรงกับวิชาชีพ จะทำให้ครูปฏิบัติ
หน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลต่อผู้เรียนเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับ
แนวคิดของ ชูพงศ์ ปัญจมะวัต (2541 : 58) ที่กล่าวว่า ลักษณะของงานที่ทำจะส่งผลถึง
ความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคคล ประกอบด้วย ลักษณะงานน่าสนใจในตัวเอง ทักษะ
ในการทำงาน ความชำนาญ ฐานะทางวิชาชีพ ขนาดของหน่วยงาน โครงสร้างของงานและ

ความชัดเจนของเป้าหมายของงาน ทำนองเดียวกัน ไพรัช จุ่นเกตุ (2545 : 24) ได้กล่าวว่า ลักษณะของงานที่ทำ ควรเป็นงานที่ตรงกับความต้องการ ความถนัด ความรู้ ความสามารถ ความน่าสนใจของงาน ความแปลกใหม่ท้าทาย สร้างสรรค์ มีความก้าวหน้า มีความมั่นคง และโอกาสที่จะทำงานนั้นให้สำเร็จ ในขณะที่ วุฒิพร ประทุมพงษ์ (2541 : 6) กล่าวว่า ลักษณะของงานที่ครูปฐมวัยควรส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ท้าทาย ตรงกับความรู้ ความสามารถ มีความน่าสนใจ มีความยืดหยุ่น และมีความยากง่าย สามารถทำได้ตั้งแต่ต้นจนจบได้ เป็นลักษณะของงานที่ต้องใช้ความคิดในการปฏิบัติได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ยังมีผลงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่า ลักษณะของงานที่ทำความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย อาทิ ผลการวิจัยของ รชดา นมะหิมา (2542 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสุขภาพจิตและปัจจัยจิตใจในการปฏิบัติงานของครูแนะแนวโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดอุดรธานี พบว่า ลักษณะของงานที่ทำความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู

3. ผลจากการวิจัยที่พบว่า ตัวแปรที่สามารถทำนายการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ได้ดีที่สุดคือ การเห็นคุณค่าในตนเอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 มีอำนาจการทำนายได้ร้อยละ 50.41 ซึ่งแสดงว่าถ้าครูปฐมวัยเห็นคุณค่า ในตนเองแล้วจะทำให้การปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของตนเองดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากครูปฐมวัยได้รับการปฏิบัติและความรู้สึกที่ดีจากผู้บริหารโรงเรียนและเพื่อนร่วมงานที่อาจแสดงออกถึงการยอมรับในความรู้ความสามารถ จนทำให้เกิดความภาคภูมิใจ ซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมการทำงานของครูปฐมวัยให้ประสบความสำเร็จถึงแม้จะมีปัญหาอุปสรรคก็ตาม สอดคล้องกับแนวคิดของ วรณพร สุขอนันต์ (2541: 36) ได้กล่าวถึง ครูที่เห็นคุณค่าในตนเองว่าเป็นบุคคลที่ใฝ่ศึกษาหาความรู้ ประสบการณ์ ทักษะ เทคนิควิธีการทำงานต่างๆ อยู่เสมอและสามารถนำเอาความรู้ หลักการ ทฤษฎีต่างๆ มาประยุกต์ให้เหมาะสมกับคน สภาพการณ์ สถานการณ์และสิ่งแวดล้อม ฐานะ ฐานะหน้าที่ บทบาทของตนในการทำงาน ตลอดจนรับฟังข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้อื่น เพื่อหาทางปรับปรุงการทำงานของตนเองอยู่ตลอดเวลา ประกอบกับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเป็นพลังแห่งชีวิตที่สำคัญซึ่งมีส่วนผลักดันให้การดำเนินงานในหน้าที่ของครูปฐมวัยบรรลุถึงซึ่งความสำเร็จทั้งนี้เพราะคนที่เห็นว่าตนเองมีคุณค่าจะสามารถทำประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับองค์กร หรือผู้อื่นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสภาวะดังกล่าวหากบุคคลเห็นคุณค่าในตนเองสูง บุคคลจะมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองในทางบวก แต่ถ้าบุคคลเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ บุคคลจะมีความรู้สึกต่อตนเองในทางลบ บุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองสูงจะเป็นผู้ที่มียุติธรรมและจุดมุ่งหมายในการทำงานอย่างกระตือรือร้นและพร้อมที่จะปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของนัยนา ขนอมเวช (2540 : 92 - 96) ที่ได้ทำการวิจัยคุณลักษณะ

ที่พึงประสงค์ของครูอนุบาล ในทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน ครูโรงเรียนอนุบาล และผู้ปกครอง นักเรียนโรงเรียนอนุบาล สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เขตการศึกษา 1 พบว่า คุณลักษณะของครูปฐมวัยที่พึงประสงค์ตามแนวทางการปฏิรูปครูนั้น ครูจะต้องเห็นคุณค่า ในตนเอง ด้านการพัฒนาตนเองในการปฏิบัติงานที่มีแบบแผนชัดเจน มีความต้องการศึกษาหา ความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ค้นหาวิธีใหม่ๆ มาพัฒนาตนเอง ติดตามข่าวสารทางการเรียน การศึกษาอยู่เสมอ มีการประเมินตนเองอยู่ตลอดเวลา และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บุหงา ลิ้มโกมุท (2547 : 120) ที่ศึกษาตัวแปรพยากรณ์สมรรถภาพของครูระดับก่อน ประถมศึกษาในโรงเรียนอนุบาลเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่า ตัวแปรความรู้สึกรู้เห็นคุณค่าในตนเอง สามารถที่จะพยากรณ์สมรรถภาพของครูระดับ ก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนอนุบาลเอกชนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร ได้เป็นอย่างดี จากเหตุผลดังกล่าวจึงอาจทำให้การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นตัวแปรที่มีอำนาจ ทำนายการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเอกชนกรุงเทพมหานคร ได้ดีที่สุด

ส่วนเงินเดือนและสวัสดิการ บรรยากาศแวดล้อมในการทำงาน และ ลักษณะของงาน ที่ทำ สามารถร่วมกันทำนายการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย ได้อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .001 มีอำนาจทำนายร้อยละ 59.29 ซึ่งนำไปสู่การอภิปรายโดยสังเขป ข้างต้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

จากผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครู ปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร พบว่า

1. ครูปฐมวัยที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร มีระดับ การปฏิบัติตามบทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ และบทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็กอยู่มาก ซึ่งถือเป็นจุดเด่นที่ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลเอกชนควรส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจกระตุ้นให้ครูได้ ปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

2. โรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ในกำกับดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ควรจัดอบรมให้ครูได้มีการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ มาประยุกต์ใช้กับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ให้นักเรียน และส่งเสริมให้ครูได้เห็น ความสำคัญและมีส่วนร่วมกันจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเพิ่มขึ้น

3. โรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ควรจัดให้มี การพัฒนาบรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน ด้านการปฏิสัมพันธ์ของผู้บริหารและผูปฏิบัติงาน สภาพแวดล้อมทางกายภาพ อาคาร สถานที่ ฯลฯ อย่างต่อเนื่องและเหมาะสม ให้เอื้อต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่ของครู

4. โรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ในกำกับดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร ในเขต 1 และในกำกับดูแลของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานครเขตอื่น ๆ ควรวางแผนการบริหารส่งเสริมให้ครูได้มีส่วนร่วม จัดให้มีการอบรมสัมมนา ส่งเสริมให้ครูได้แสดงออกในความคิดสร้างสรรค์ เสริมสร้างขวัญและกำลังใจ ให้ครูได้ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนอย่างมีคุณภาพตามความต้องการของโรงเรียนและชุมชน

5. โรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ควรจัดจ้างให้มีการจ่ายเงินเดือนที่เหมาะสมตามวุฒิการศึกษาที่ครูพึงจะได้รับ จัดสวัสดิการให้ครูอย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดความพึงพอใจและอยากปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ อาจจะไม่ครบถ้วนครอบคลุมเนื้อหา สาระ พอที่จะนำข้อมูลไปพัฒนาความพึงพอใจให้ครูปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชน ได้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทที่สมควรจะปฏิบัติได้ ผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้นักการศึกษาดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของครูปฐมวัยที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนในเขตพื้นที่อื่น หรือในสังกัดอื่น
2. ควรศึกษาปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของครูปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาลเอกชน
3. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของครูปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาลเอกชนในเขตพื้นที่อื่นหรือในสังกัดอื่น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2540ก). คู่มือการจัดทำธรรมเนียมโรงเรียน. กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- _____. (2540ข). คู่มือหลักสูตรก่อนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯ.
- _____. (2540ค). แผนพัฒนาการแนะแนวกระทรวงศึกษาธิการ ระยะที่ 2 (พ.ศ.2540-2544). กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.
- _____. (2542). การประกันคุณภาพของสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯ.
- _____. (2543). การเรียนรู้ที่พึงประสงค์ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. หน้า 1-2. กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- _____. (2544). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯ.
- _____. (2546). หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี). กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯ.
- กรมสามัญศึกษา. (2542). แนวทางดำเนินการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2545ก). กรมสามัญศึกษา 2545. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2545ข). เอกสารชุดแนวทางการประเมินคุณภาพภายในสถานศึกษาเล่ม 2. กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- กรณีการ คลังวิเชียร. (2541). การศึกษาพฤติกรรมการสอนของครูอนุบาลในการจัดประสบการณ์แบบเตรียมความพร้อม กรณีศึกษาโรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กัลยานี ปฎิมาพรเทพ. (2541, ตุลาคม). หลักสูตรท้องถิ่น เครื่องมือการวัดการศึกษาของชุมชน. วารสารวิชาการ. 1(10) : 29-34.
- กุลธน ธนาพงศ์. (2542). การพัฒนาบุคลากร. เอกสารประกอบการสอน ชุดวิชา 32304 การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กุลยา ดันติผลชีวะ. (2540, กรกฎาคม). รายงานการวิจัย เรื่อง บทบาทของครูปฐมวัยในทศวรรษหน้า (2541-2550). วารสารการศึกษาปฐมวัย. 1(3) : 63-73.
- _____. (2542). การเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน 3-5 ขวบ. กรุงเทพฯ: โชติสุขการพิมพ์.
- _____. (2544, ตุลาคม). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับโรงเรียน. วารสารการศึกษาปฐมวัย. 5(4) : 30-37, 63.

- _____. (2545). รูปแบบการเรียนการสอนปฐมวัยศึกษา. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- _____. (2546). การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย. วารสารการศึกษาปฐมวัย. 7(3) : 30-34.
- เกษสุตา สองห้องนอก. (2542). การศึกษาปัญหาและวิธีแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานของอาจารย์ที่สำเร็จตามหลักสูตรประกาศนียบัตรครูเทคนิคชั้นสูง (ปทศ) วิทยาลัยช่างกลปทุมวัน. ปริญญาโท ศึกษ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). บันสมองของชาติ : ยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพฯ: ชัคเชสมิเดีย.
- กองบรรณาธิการ. (2547, มกราคม). ครูของแผ่นดิน. วารสารวงการครู. 1(1) : 10-20.
- กองวิจัยทางการศึกษา. (2538, พฤษภาคม). การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของไทย ในทศวรรษหน้า (2533-2543). วิจัยสนเทศ. 10(90) : 37-40.
- จรวพร ธรณินทร์. (2541). ร่วมวงบริการ. กรุงเทพฯ: เพิ่มเสริมกิจ.
- จรัส เสือทอง. (2540). วันการศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทยครั้งที่ 8. เชียงใหม่: ช่างเผือกการพิมพ์.
- จิตติมา วัดตูม. (2542). เหตุจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนเอกชนสายสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- จิตพิทย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชบา พันธุ์ศักดิ์. (2541). การศึกษาการใช้หลักสูตรอนุบาลสำหรับเด็กวัย 3 ขวบ ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ชุติมา มาลัย. (2538). ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมในการทำงานเป็นทีมของอาจารย์พยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข. วิทยานิพนธ์ พย.ม. (การพยาบาลศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ชูพงศ์ ปัญจมะวัต. (2541). มนุษย์สัมพันธ์ : ศิลปะในการทำงานร่วมกัน. กรุงเทพฯ: เอส. ดี. เพลส.

- เดือนใจ ศรีแก้ว. (2546). ความคิดเห็นของสมาชิกที่มีการให้บริการของสวัสดิการกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. สารนิพนธ์ กศ.ม. (ธุรกิจศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ถวิล ปานศรี. (2541). บทบาทของครูพลศึกษาที่เป็นจริงกับที่พึงประสงค์ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (พลศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ณัฐพันธ์ เขจรนันท์. (2541). การจัดการทรัพยากรบุคคล. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ทรงธรรม กาญจนพิบูลย์. (2541). บทบาทผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดกรมอาชีวศึกษา ในการส่งเสริมสิ่งแวดล้อมศึกษา. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (สิ่งแวดล้อมศึกษา). นครปฐม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- ทวีพร ณ นคร. (2542). หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย. ภูเก็ต: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏภูเก็ต.
- ทิตนา แคมณี. (2542, พฤษภาคม). การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. วารสารวิชาการ. 2(5) : 3-30.
- เทอดสกุล บุญขานนท์. (2540). หลักการสอน. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.
- ธเนศ ข้าเกิด. (2541) การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. กรุงเทพฯ . หน่วยงานนิเทศกรรมการสามัญศึกษา.
- ธานี อำภาวรงค์. (2537). ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการจัดประสบการณ์ของครูกับพัฒนาการของนักเรียนชั้นอนุบาล สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (หลักสูตรและการนิเทศ). นครปฐม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- ธีรยล แสงอำนาจเจริญ. (2541). ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการและครูอาสาสมัครศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอในภาคตะวันออก. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ธำรง อุดมไพจิตรกุล. (2542). เศรษฐศาสตร์การศึกษา : สำหรับผู้บริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นงนุช ไรจนเลิศ. (2540). ตัวแปรที่เป็นเงื่อนไขของความพึงพอใจในงานของข้าราชการสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- นกเนตร ชรรณวร. (2544). การพัฒนากระบวนการคิดในเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นัยนา ขนอเนว. (2540). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูอนุบาล ในทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน ครูโรงเรียนอนุบาล และผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนอนุบาล สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เขตการศึกษา 1. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- บรรณาการณ อมรพรสิน. (2545). ความต้องการการจัดสวัสดิการและประโยชน์เกื้อกูลของอาจารย์วิทยาลัยพัฒนการชนบุรืตามแนวทางปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ. สารนิพนธ์ กศ.ม. (ธุรกิจศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- บุหงา ลิ้มโกมุท. (2547). ตัวแปรที่พยากรณ์สมรรถภาพของครูระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนอนุบาลเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทมมหานคร. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- บุญเสริม รวมทรัพย์. (2542). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อขวัญและกำลังใจของพนักงานธนาคารกสิกรไทย สาขาในเขตจังหวัดสระแก้ว. ปรินูญานิพนธ์ รป.ม. (นโยบายสาธารณะ). ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.
- เบญจา แสงมลิ. (2545). การพัฒนาเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: เมธิทิปส์.
- ปัญญา คงศรี. (2538). ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ บรรยากาศโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- ปราณี เถกิงผล ; และคณะ. (2530). หลักสูตรมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2535). การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพฯ: สหมิตรออฟเซต.
- _____. (2535). จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ: สหมิตรออฟเซต.
- เปรมชัย สโรบล (พันโท). (2542). เหตุจูงใจในการศึกษาต่อโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าของนักเรียนเตรียมทหาร. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พงษ์ หรดาล. (2540). จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พุทธศักราช 2530. (2530). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- พนัส หันนาคินทร์. (2542). ประสบการณ์ในการบริหารบุคลากร. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- พรพรรณ คงประสิทธิ์. (2542). บรรยาการการทำงานตามทัศนะของบุคลากรที่มีใช้สายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหิดล. ปรินทิพ. กศ.ม. (การอุดมศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร
- พระธรรมปิฎก (ป. ประยุตโต). (2539). การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development). กรุงเทพฯ: มูลนิธิคีมทอง.
- พะวงพิศ วัฒนกิจ ; มาลา กาบมลิ. (2541). ความสัมพันธ์ระหว่างองค์การของห้องสมุดโรงเรียนกับโอกาสในการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เกี่ยวกับการทำงานของบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียน. ขอนแก่น: ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- พัชนี บุระพันธ์. (2538). การศึกษาการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- พัฒนา ชัชพงศ์. (2544, กรกฎาคม). การสอนยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง. วารสารการศึกษาปฐมวัย. 5(3) : 8-16.
- เพชรสุดา กรุณวงศ์. (2545). ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูอนุบาลในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดนครนายก ที่มีต่อการปฏิรูปการศึกษาปฐมวัย. ปรินทิพ. กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ไพรัช จันทะ. (2545). การศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับขวัญในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนเอกชนและครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาในจังหวัดสมุทรสาคร. ปรินทิพ. กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ปรณี คุรุรัตน์ ; และคณะ. (2542). การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย (3-5 ปี) : แนวคิดของกลุ่ม นักการศึกษา. กรุงเทพฯ: สถาบันแห่งชาติเพื่อการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- มณีวรรณ นามโสม. (2538). การประเมินโครงการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น. ปรินทิพ. กศ.ม. (เทคโนโลยีทางการศึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2538). เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการศูนย์และโรงเรียนปฐมวัยศึกษา หน่วยที่ 8-15. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

- _____. (2539). เอกสารการสอนชุดวิชาสื่อการสอนระดับ ปฐมวัยศึกษา หน่วยที่ 1-7.
นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มานิดา อินทรีย์มีศักดิ์. (2541). สมรรถภาพของครูระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน
การประถมศึกษา จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (หลักสูตรและการนิเทศ).
นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- มารศรี สุธานี. (2540). ปัจจัยสัมพันธ์กับวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด
กรุงเทพมหานคร. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ด. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- มาลี จุฑา. (2542). จิตวิทยาการสอน. กรุงเทพฯ: อักษราพิพัฒน์.
- เยาวพา เดชะคุปต์. (2525). ศูนย์เด็กก่อนวัยเรียนกับชุมชน. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและ
การสอน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- _____. (2542). การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: เอพีกราฟฟิกส์ดีไซน์.
- รชดา นะมะหิมา. (2542). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสุขภาพจิตและปัจจัยจิตใจกับขวัญ
กำลังใจในการปฏิบัติงานของครูแนะแนวในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญ
ศึกษา จังหวัดอุดรธานี. รายงานการค้นคว้าอิสระ กศ.ม. (จิตวิทยาการให้คำปรึกษา).
มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- รัตนา จีวแหลม. (2546). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูปฐมวัยตามแนวทางการปฏิรูปครูใน
ทัศนะของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนสาธิต สังกัดสถาบันราชภัฏ กลุ่มรัตนโกสินทร์.
ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ราศี ทองสวัสดิ์. (2542). หลักการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา. เอกสารประกอบการ
อบรมครูโรงเรียนเอกชน ระดับก่อนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาเอกชน..
- รุ่ง แก้วแดง. (2541). การศึกษาไทยในเวทีโลก : รวมบทความทางการศึกษาในรอบปี
พ.ศ.2540-2541. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- _____. (2544). การปฏิวัติการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : มติชน.
- รุ่งทิพย์ ลิ้มเจริญพร. (2542). รูปแบบการศึกษาแนวใหม่เพื่อการพัฒนาประเทศไทยกรณีศึกษา
โรงเรียนรุ่งอรุณ. ภาคนิพนธ์ วท.ม. (การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์).
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- เรวัฒน์ สุธรรม. (2535). เอกสารประกอบการอบรมเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นการศึกษา
นอกโรงเรียน (ฉบับปรับปรุง). ลำปาง : ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ภาคเหนือ.

- วรรณพร สุขอนันต์. (2541). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับวิสัยทัศน์ของศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วัชรีย์ ร่วมคิด. (2539). พัฒนาการของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2411-2538. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- วัฒนาพร ระวังทุกข์. (2541). การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ : ดันอ้อ.
- วาริน แซ่ตัน. (2543). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมในการทำงานกับความพึงพอใจในการทำงานของครูในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพังงา. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วาสนา ไชยพรรณ. (2546). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลในการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2539, มีนาคม-เมษายน). กระบวนทัศน์ใหม่ในนวัตกรรมหลักสูตร. *ข่าวสารกองบริการการศึกษา*. 7(60) : 27-30.
- _____. (2540, มกราคม). สารจากฉบับตี คณะศึกษาศาสตร์. *วารสารการศึกษาปฐมวัย*. 1(1) : 9-10.
- _____. (2543). *วิสัยทัศน์การศึกษา*. กรุงเทพฯ: เอสอาร์พรินติ้ง.
- วิจิต สุรัตน์เรืองชัย. (2540). เอกสารประกอบการสอนวิชาวิธีสอนทั่วไป. ชลบุรี: ภาควิชาหลักสูตรและแผนการสอน มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิเชียร เกตุสิงห์. (2538, กุมภาพันธ์-มีนาคม). คำเฉลี่ยกับการแปลความหมาย : เรื่องง่ายๆ ที่บางครั้งก็พลาดได้. *ข่าวสารวิจัยการศึกษา*. 18(3) : 8-11.
- วิรัตน์ บัวขาว. (2538, กรกฎาคม – กันยายน) ศึกษานิเทศก์กับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา. *วารสารพัฒนาหลักสูตร*. 122(14) : 36
- วิสาลินี นุกันยา. (2539). การปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาของอาจารย์พยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข. วิทยานิพนธ์ พย.ม. (การพยาบาลศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย . ถ่ายเอกสาร.
- วุฒิชัย ประสานสอย. (2545). การใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย.

- วุฒิพร ประทุมพงษ์. (2541). องค์ประกอบที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู
 เกษตรระดับประถมศึกษาในเขตการศึกษา 9. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (เกษตรศาสตร์).
 กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ศรันยา สุริยวงศ์. (2540). ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนการสอนของครูกับพฤติกรรม
 วิธีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา
 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม.
 (หลักสูตรและการนิเทศ). นครปฐม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
 ถ่ายเอกสาร.
- ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร. (2542). ทฤษฎีและการปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 4.
 สกลนคร : สถาบันราชภัฏสกลนคร.
- ศานิตย์ เขยชุม. (2543). แนวทางการบริหารงานเพื่อความเป็นเลิศของโรงเรียนเอกชน.
 วิทยานิพนธ์. ศษ.ม.(การบริหารการศึกษา). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- ศิริวรงค์ ปทุมมาศ. (2543). การปฏิบัติงานสอนของอาจารย์ในสถาบันราชภัฏ กลุ่มภาคเหนือ
 ตามความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษา. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม.
 (การอุดมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
 ถ่ายเอกสาร.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. (2536). ทฤษฎีจิตวิทยานุคลิกภาพ. กรุงเทพฯ: หอมชาวบ้าน.
- สมาน แก้วคำไสย์. (2545). บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนต่อการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น
 ศูนย์กลางในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด.
 ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สมชาย หิรัญกิตติ. (2542). การบริหารทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ: ชีระฟิล์ม.
- สมพร จารุณี. (2540). การวางแผนการเรียนการสอน : สื่อและกระบวนการ. กรุงเทพฯ:
 กรมวิชาการ.
- สมยศ นาวิการ. (2539). ทฤษฎีองค์การ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า.
- สมศรี มธุรสสุวรรณ. (2541). การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน
 มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในจังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ ค.ม.
 (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .
 ถ่ายเอกสาร.

- สมหมาย มิ่งพฤติ. (2546). พฤติกรรมผู้นำและปัจจัยบรรยากาศที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารของอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ในจังหวัดสมุทรปราการ. ปรินุณานิพนธ์ บธ.ม. (การจัดการ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์และคณะ. (2543). สารสำคัญของร่างพระราชบัญญัติในส่วนของเกี่ยวกับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพผู้บริหาร. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สรัญญา วัฒนวิศาล. (2541). สมรรถภาพและความต้องการพัฒนาของครูโรงเรียนอนุบาล เอกชนอำเภอเมืองเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา). เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- สรัญธร ฉันทวรภาพ. (2544). แนวโน้มการนิเทศการศึกษาในระดับปฐมวัย. ปรินุณานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สระรินธา เขมาธร. (2546). ปัจจัยที่ผลต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- สายชน หมวกเหล็ก. (2542). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนอนุบาลเอกชน จังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- สินีนาง สุทธจินดา. (2543). การศึกษาวิจัยในตนเองของนักเรียนสาขาพาณิชยการ โรงเรียนอาชีวศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนในกรุงเทพมหานคร. ปรินุณานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สิริมา ภิญโญนันตพงษ์. (2537). แนวการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ประมวลชุดวิชา หลักการและแนวคิดทางการปฐมวัยศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. (2538). แนวคิดสู่แนวปฏิบัติ : แนวการจัดประสบการณ์ปฐมวัยศึกษา. กรุงเทพฯ: ดวงกมล. ถ่ายเอกสาร.
- _____. (2545). รายงานการวิจัยเรื่องการปลูกฝังเด็กปฐมวัยให้รักสิ่งแวดล้อมด้วยแบบฝึก การบ้านและการปฏิบัติจริง. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุชาติ สุขสวัสดิ์ ณ อยุธยา. (2541). ไขปัญหาคนกับงาน. กรุงเทพฯ: มีเดีย ดิสทริบิวชั่น.

- สุธีรัตน์ วงศ์ป้อม. (2542). ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบบรรยากาศโรงเรียนกับการปฏิบัติงานการนิเทศภายในของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์ ศษ.บ. (หลักสูตรและการนิเทศ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- สุปราณี รื่นพิทักษ์. (2545). การศึกษาความคิดเห็นของครู ผู้ดูแลเด็ก และผู้ปกครอง ที่มีต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุพจน์ พลหาญ. (2545). การปฏิบัติงานตามบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในทัศนะผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดฉะเชิงเทรา. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). ชลบุรี : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.
- สุภาพร เทพยสุวรรณ. (2541. ตุลาคม). "เกณฑ์การจัดบริการสุขภาพในโรงเรียนอนุบาล" วารสารการศึกษาปฐมวัย. 2(3) : 41-63
- สมณฑา จุลชาติ. (2546). ปัจจัยที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชนระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุรัตน์ สิงห์เวียง. (2543). การสังเคราะห์วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต สาขาการศึกษาปฐมวัย ระหว่างปีพุทธศักราช 2529-2541. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2533). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวรรณ เอมประดิษฐ์. (2535). การบริหารการเงิน. กรุงเทพฯ: กรมอาชีวศึกษา.
- เสริมศักดิ์ ช่วยอุปการะ. (2540). การดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนในโครงการปฏิรูปการศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2522). พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. (2525). พฤติกรรมผู้นำทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. (2538). หลักและกระบวนการวิเคราะห์ปัญหาและแนวโน้มการบริหารการศึกษา. ประมวลสาระชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา. หน่วยที่ 1 เล่ม 1. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- _____. (2539). ทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา, เอกสารประกอบการสอน.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- เสาวภาคย์ แหลมเพ็ชร. (2545). การศึกษาความพร้อมของสถานศึกษาและศักยภาพบุคลากร
ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนนทบุรี.
ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1. (2546). แผนกลยุทธ์การจัดการศึกษา
ชั้นพื้นฐาน ปีงบประมาณ 2547-2549. กรุงเทพฯ: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
กรุงเทพมหานคร เขต 1.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2540). คู่มือดำเนินงานอนุบาล 3 ขวบ.
กรุงเทพฯ: กุสุมา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2546). หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช
2546 (สำหรับเด็กอายุ 3 – 5 ปี). กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2539). คู่มือการจัดการศึกษาระดับก่อน
ประถมศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- _____. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ:
พริกหวานกราฟิค.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. (2538). การวิจัยส่วนบุคคลลักษณะวิชาสังคม
จิตวิทยา เรื่องการรับรองมาตรฐานคุณภาพโรงเรียนเอกชน : แนวทางพัฒนาเพื่อเสริม
บทบาทการแบ่งเบาภาระของรัฐ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
เอกชน.
- _____. (2544). แผนยุทธศาสตร์ปฏิรูปและส่งเสริมการศึกษาเอกชน. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาเอกชน.
- _____. (2545). แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549). กรุงเทพฯ:
อรรถพลการพิมพ์.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2549).
จุลสารฉบับพิเศษ(2). หน้า 10-12.
- เสาวภาคย์ แหลมเพ็ชร. (2545). การศึกษาความพร้อมของสถานศึกษาและศักยภาพของ
บุคลากรในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนนทบุรี.
ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- โสภณ ตระการวิจิตร. (2541). ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (จิตวิทยาอุตสาหกรรม). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- อักษร เมธสุทธิ. (2540). ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การและการปฏิบัติงานวิชาการของหัวหน้าแผนกวิชาในวิทยาลัย สังกัดกองวิทยาลัยอาชีวศึกษา กรมอาชีวศึกษา กลุ่มสถานศึกษาภาคกลาง. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (หลักสูตรและการนิเทศ). นครปฐม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- อัมพร สินอยู่. (2548). การศึกษาบทบาทผู้บริหารมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒในการสร้างองค์การเรียนรู้. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อารมณ สุวรรณปาน. (2537). การบริหารกิจการนักเรียนในสถานศึกษาปฐมวัย. ประมวลสาระมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ชุดวิชาบริหารสถานศึกษาปฐมวัยหน่วยที่ 13. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช.
- อารี พันธุ์มณี. (2534). จิตวิทยาสร้างสรรคการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : ไบใหม่.
- อารีรัตน์ ญาณะตร. (2544). พฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อำนวยพร ทรัพย์คง. (2542). บทบาทของคณะกรรมการโรงเรียนปฏิรูปประถมศึกษา ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อำรุง จันทวานิช ; และไพบุลย์ แจ่มพงษ์. (2542). การศึกษา : แนวทางการพัฒนาคุณภาพ. วารสารวิชาการ 2(9) : 2-5
- Atjonen, Paivi Maritta. (1994). The Local Curriculum As an Object and Instrument in the Administrative and Pedagogical Development of the School system : Experiences and Opinions of Primary School Teachers Regarding the Design Implementation and Development of Local Curricula. *Dissertation Abstracts International*. 55(02) : 329-C.
- Baker, Nancy Jane. (1989, April). Factor Affecting the Training Used to Certify Principals as Evaluators of Teacher Performance. *Dissertation Abstracts International*. 49(10) : 2567-A.
- Bloom, Benjamin S. (1976). *Human Characteristics and School Learning*. New York : McGraw-Hill

- Bryk, Anthony S. & Y.M. Thum. (1989). *The Effects of High School Organization on Dropping Out : An Exploratory Investigation*. New York : Center for Policy Research on Education.
- Good, Carter V. (1973). *Dictionary of Education*. 3rd ed. New York : McGraw-Hill.
- Hardy, M.E. and Conway, M.E. (1988). *Role Theory : Perspectives for Health Professionals*. 2nd ed. Norwalk : Appleton & Lange.
- Herzberg, Frederick. (1959). *The Motivation to Work*. New York: John Wiley & Son.
- Hill, V.L. (1989, August). *Beginning, First Teacher Perception of Characteristic of Effective Teaching*. Dissertation Abstracts International. 50 : 3571-A.
- Howard, Eugene R. (2000). (online) available: <http://www.uwplatt.edu/~ceya/96projects/freedom/F3.HTML>. Retrieved May 18, 2004.
- Hoy, Wayne K. & Miskel, Cecil G.. (2001). *Education Administration. Theory Research and Practice*. 6th ed. New York : McGraw-Hill ; Inc.
- Hymes, James L. (1958). *Before the Child Reads*. Evanston: Row & Peterson.
- Katz, Danial and Kahn, Robert L. (1978). *The Social Psychology of Organizations*. 2nd ed. New York : John Wiley & Son.
- Krejcie, Robert V. and Morgan Duryle W (1970, August) "Determining Sample Size for Reserch Activities," *Educational and Psychological Measurement*. 30(3) : 608
- Killian, Ray A. (1968). *Managing by Decision for Maximum Executive Effectiveness*. North Carolina: Valle-Balou Press.
- Malette, Marta H. (1999). *Learning to Teach Literacy : A Beginning Kindergarten Teacher's Developing Pedagogical Content Knowledge (Beginning Teacher)*. Dissertation Abstracts International. Las Vegas: The University of Nevada, Las Vegas. (Online). Available : DAO. Retrieved August 4, 2003.
- Maslow, A.H. (1970). *Motivation and Personality*. New York: Harper & Row. Publishing Inc.
- Morrison, George S. (2000). *Early Childhood Education today* 7th ed. New Jersey: Prentice-Hall.
- Mutch, Dorothy Anne. (1990, October). "The Academic Kindergarten : Perceptions of New Jersey Principals, Teachers and parents," *Dissertation Abstracts International*. 51(04) : 307-A.
- Newmann, Barbara M. (1986). *On Becoming a Person*. Boston: Houghton Mifflin.
- Oliva, Peter F. (1992). *Developing the Curriculum*. 3rd ed. New York:

Harpers Collins.

Piaget, Jean. (1973). *Recent studies in Britain Based on the work of Jean Piaget*.

London: Lunzer.

Rosenberg, Michael. (1996). *Educating Students with Behavior Disorders*. Boston:

Pearson Allyn and Bacon.

Sergiovanni, Thomas. (1990, May). *Adding Valued to Leadership Gets Extraordinary*

Results. Educational Leadership. 47(8) : 19-27.

Sergiovanni, Thomas J. & Starratt, Robert J. (1988). *Supervision Human Perspectives*.

New York: McGraw-Hill Book.

Smith, Robert Tmothy. (1991). "Characteristics of Effective School System n Georgia,"

Dissertation Abstracts International. 5(7) : 2228-A.

Steers, Richard M. (1977). *Organization : Effectiveness : A Behavioral Views*. California:

Goodyear publishing.

Thorpe, Louis Peter. (1955). *Child Psychology and Development*. New York:

The Ronald Predd Company.

Torrington, Derek. (1991). *Personal Management: a new approach*. London:

Prentice-Hall.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบสอบถาม

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบสอบถาม

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ	อาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา
อดีตหัวหน้าภาควิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. อาจารย์สุพีพรรณ พัฒนพานิชย์	อดีตอาจารย์ประจำภาควิชาการบริหารการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. รองศาสตราจารย์ ดร. กุลยา ดันติผลาชีวะ	หัวหน้าสาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
ภาควิชาหลักสูตรและการสอน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุมานิน รุ่งเรืองธรรม	อาจารย์ประจำสาขาวิชาการมัธยมศึกษา
ภาควิชาหลักสูตรและการสอน
อดีตรองคณบดีฝ่ายวิชาการ
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
5. อาจารย์สรัญธร ฉันทวรภาพ	ศึกษานิเทศก์ (คศ. 3)
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
กรุงเทพมหานคร เขต 1

ภาคผนวก ข
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย เรื่อง

ตัวแปรที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย โรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง ในการตอบแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาตัวแปรที่สัมพันธ์กับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร ผลของการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนหาแนวทางในการสนับสนุนส่งเสริมให้ครูปฐมวัยได้ปฏิบัติงานได้ตามบทบาทหน้าที่ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

2. คำตอบของท่าน ผู้วิจัยจะใช้เฉพาะการวิจัยในครั้งนี้นี้เท่านั้น โดยจะนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวมจึงไม่มีผลกระทบกับท่านแต่ประการใด แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 6 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 สอบถามเกี่ยวกับประสบการณ์ในการสอน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามบรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน มีข้อคำถามทั้งสิ้น 15 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับเงินเดือนและ มีข้อคำถามทั้งสิ้น 10 ข้อ

ตอนที่ 4 แบบสอบถามด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง มีข้อคำถามทั้งสิ้น 15 ข้อ

ตอนที่ 5 แบบสอบถามด้านลักษณะของงานที่ทำ มีข้อคำถามทั้งสิ้น 7 ข้อ

ตอนที่ 6 แบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัยใน 4 บทบาท ได้แก่ บทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก บทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน และบทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร มีข้อคำถามทั้งสิ้น 48 ข้อ

แบบสอบถามทุกข้อครูระดับปฐมวัยเป็นผู้ตอบ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของครูปฐมวัยโรงเรียนอนุบาลเอกชน กรุงเทพมหานคร
คำชี้แจง โปรดเติมข้อความในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริง

1. ประสบการณ์ในการสอน.....ปี

(เฉพาะของปีมากกว่า 6 เดือนให้นับเป็น 1 ปี)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามบรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความทุกข้อโดยละเอียดและขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง

ทางขวามือที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุดเพียงช่องเดียว

ข้อ	บรรยากาศแวดล้อมในโรงเรียน	ระดับความคิดเห็น				
		น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
1	โรงเรียนจัดบรรยากาศของห้องเรียนให้เอื้อต่อการจัดเรียนการสอนของครู					
2	สภาพแวดล้อมในโรงเรียนมีความสะอาด สวยงาม ร่มรื่น เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนของครู					
3	โรงเรียนมีพื้นที่เพียงพอเพื่อให้ครูจัดกิจกรรมให้เด็ก					
4	โรงเรียนมีบริเวณเพียงพอกับเด็กวิ่งเล่นกลางแจ้ง					
5	โรงเรียนมีอุปกรณ์เครื่องเล่นกลางแจ้งเพียงพอับจำนวนเด็ก					
6	บรรยากาศของโรงเรียนส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เด็กได้ผ่อนคลาย มีอิสระ ไม่ตึงเครียด					
7	โรงเรียนมีอุปกรณ์ส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้เด็กอย่างเพียงพอ					
8	ท่านปฏิบัติงานร่วมกับเพื่อนครูเมื่อได้รับมอบหมายให้ทำงานอื่นนอกเหนือจากงานสอนด้วยบรรยากาศที่ช่วยเหลือกัน					
9	ท่านให้คำปรึกษาและช่วยเหลือเพื่อนครูในด้านงานสอนด้วยบรรยากาศที่เป็นมิตร					
10	ครูมักมีการรวมกลุ่มสังสรรค์กับเพื่อนครู					
11	ผู้บริหารให้ความช่วยเหลือการปฏิบัติหน้าที่ของครู					
12	ผู้บริหารชี้แจงนโยบาย กฎ ระเบียบการปฏิบัติหน้าที่ให้ครูได้เข้าใจชัดเจน					
13	ผู้บริหารให้ความเป็นกันเองกับครู					
14	ผู้บริหารวางแผนการบริหารงานไว้อย่างชัดเจนและแจ้งให้ครูรับทราบ					
15	ผู้บริหารและครูทำงานประสานกัน					

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับเงินเดือนและสวัสดิการ

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความทุกข้อโดยละเอียดและขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง
ทางขวามือที่ตรงกับความรู้สึกของท่านมากที่สุดเพียงช่องเดียว

ข้อ	เงินเดือนและสวัสดิการ	ระดับความพอใจ				
		น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
1	โรงเรียนจ่ายเงินเดือนให้ครูตามเวลาที่กำหนดทุกเดือน					
2	ท่านได้รับการพิจารณาเลื่อนเงินเดือนประจำปีอย่างเป็นธรรม					
3	เงินเดือนที่ท่านได้รับในปัจจุบันเหมาะสมกับภาระงานในหน้าที่ที่ท่านได้ปฏิบัติอยู่					
4	ท่านมีความพอใจต่อการรับเงินช่วยเหลือเกี่ยวกับสวัสดิการต่างๆ ที่ได้รับจากโรงเรียน					
5	ท่านพอใจต่อความสะดวกและรวดเร็วในการเบิกจ่ายค่ารักษาพยาบาลจากโรงเรียน					
6	ท่านได้รับสวัสดิการอาหารกลางวันจากโรงเรียน					
7	ท่านพอใจกับค่าช่วยเหลือบิดา มารดา บุตร ที่โรงเรียนจัดให้					
8	ท่านมีความพอใจกับอัตราเงินเดือนที่ได้รับในปัจจุบัน					
9	โรงเรียนจัดห้องพักรุไว้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ท่าน					
10	โรงเรียนจัดบริการอุปกรณ์อำนวยความสะดวกให้ท่าน เช่น ตู้น้ำดื่ม ห้องน้ำ ฯลฯ					

ตอนที่ 4 แบบสอบถามด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความทุกข้อโดยละเอียดและขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง
ทางขวามือที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุดเพียงช่องเดียว

ข้อ	การเห็นคุณค่าในตนเอง	ระดับความคิดเห็น				
		น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
1	ท่านศึกษาหาความรู้และเทคนิคการสอนใหม่ ๆ ตลอดเวลา					
2	ท่านค้นคว้านวัตกรรมการสอนแนวใหม่ ๆ อยู่เสมอ					
3	ท่านมีการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับอาชีพ					
4	ท่านมีความกระตือรือร้นในงาน					
5	ท่านพึงพอใจกับงานที่ได้รับมอบหมาย					
6	ท่านปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายทันตามกำหนด					
7	ท่านมีความรับผิดชอบในหน้าที่ของท่าน รักษาวินัยในการทำงาน					
8	ท่านมีความอดกลั้นที่จะไม่แสดงอารมณ์ที่ไม่พอใจผู้บริหารหรือเพื่อนร่วมงานในระหว่างการประชุม					
9	ท่านรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น					
10	ท่านภาคภูมิใจในความสำเร็จของท่านในด้านต่าง ๆ					
11	ท่านรับคำติชมหรือข้อเสนอแนะจากผู้บริหารและเพื่อนร่วมงาน					
12	ท่านร่วมแสดงความคิดเห็นทุกครั้งที่มีการประชุม					
13	ท่านรู้สึกว่าคุณมีส่วนร่วมในความสำเร็จของโรงเรียน					
14	ท่านรู้สึกว่าคุณปกครองและคนทั่วไปให้ความเชื่อถือท่าน					
15	ท่านปฏิบัติตามกฎระเบียบการทำงานอย่างเคร่งครัด					

ตอนที่ 5 แบบสอบถามด้านลักษณะของงานที่ทำ

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความทุกข้อโดยละเอียดและขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง
ทางขวามือที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุดเพียงช่องเดียว

ข้อ	ลักษณะของงานที่ทำ	ระดับความคิดเห็น				
		น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
1	งานที่ท่านได้รับมอบหมายจากผู้บริหารสถานศึกษาตรงกับความสามารถและรู้ความสามารถของท่าน					
2	ท่านได้รับโอกาสให้แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อย่างเต็มความรู้ความสามารถในงานที่ท่านปฏิบัติ					
3	ประสบการณ์จากการปฏิบัติหน้าที่การทำงานช่วยให้ท่านได้รับความรู้มากยิ่งขึ้น					
4	งานที่ท่านปฏิบัติอยู่เป็นงานที่มีความสำคัญต่อโรงเรียน					
5	งานที่ท่านปฏิบัติอยู่เป็นงานที่ต้องอาศัยความรับผิดชอบสูง					
6	ท่านมีความภูมิใจเมื่อท่านปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายและบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายทุกครั้ง					
7	ท่านได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานที่สำคัญและเร่งด่วนให้ปฏิบัติจากผู้บริหารสถานศึกษา					

ตอนที่ 6 แบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของครูปฐมวัย
คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความทุกข้อโดยละเอียดและขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง
ทางขวามือที่ตรงกับการปฏิบัติของท่านมากที่สุดเพียงช่องเดียว

ข้อ	การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่	ระดับการปฏิบัติ				
		น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
1	บทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้ ท่านจัดทำแผนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง					
2	ท่านจัดทำแผนการสอนที่มีเนื้อหาและกิจกรรมที่ สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา					
3	ท่านจัดกิจกรรมหรือจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็น สำคัญ					
4	ท่านจัดกิจกรรมหรือจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริม พัฒนาการทุกด้านของเด็ก					
5	ท่านผสมผสานเทคนิควิธีการสอนต่าง ๆ เพื่อให้เด็ก เกิดความสนใจ และอยากเข้าร่วมกิจกรรมโดยเน้น การพัฒนาเด็กเป็นรายบุคคล					
6	ท่านจัดกิจกรรมเพื่อมุ่งเตรียมความพร้อมให้เด็ก					
7	ท่านจัดกิจกรรมโดยส่งเสริมให้เด็กรู้จักแก้ปัญหา ด้วยตนเอง					
8	ท่านจัดกิจกรรมโดยส่งเสริมให้เด็กมีคุณธรรม จริยธรรม					
9	ท่านจัดกิจกรรมโดยส่งเสริมให้เด็กอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ อย่างมีความสุข					
10	ท่านกระตุ้นให้เด็กร่วมคิด แก้ปัญหา ค้นคว้าหา คำตอบด้วยตนเอง ด้วยวิธีการที่นำไปสู่การใฝ่รู้ และ พัฒนาตนเอง					
11	ท่านส่งเสริมให้เด็กเลือกทำกิจกรรมตามความสนใจ					
12	ท่านใช้ปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและเด็กในการ ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ					
13	ท่านประเมินผลพัฒนาการของเด็กเพื่อนำมา ปรับปรุงแก้ไข					
14	ท่านนำผลการประเมินพัฒนาการของเด็กมาจัด กิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการต่อไป					

ข้อ	การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่	ระดับการปฏิบัติ				
		น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
15	ท่านสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เสริมสร้างให้เด็กทำกิจกรรมได้เต็มตามศักยภาพ และความแตกต่างของเด็กแต่ละคน					
16	บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก ท่านฝึกนักเรียนให้มีวินัยและมีความรับผิดชอบ					
17	ท่านดูแลเอาใจใส่นักเรียนทุกคนด้วยความรักความเมตตา					
18	ท่านส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา					
19	ท่านฝึกให้เด็กช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน					
20	ท่านมีข้อตกลงกับเด็กก่อนการเล่นทุกครั้ง					
21	ท่านดูแลความปลอดภัยของเด็กทุกครั้งในการเล่นกิจกรรมกลางแจ้ง					
22	ท่านจำแนกพฤติกรรมเด็กและสร้างเสริมลักษณะนิสัย และแก้ปัญหาเฉพาะบุคคล					
23	ท่านดูแลให้เด็กปฏิบัติตนอย่างถูกต้องก่อนและหลังรับประทานอาหาร					
24	ท่านดูแลเด็กแต่ละคนให้ได้รับโภชนาการอาหารครบหลัก 5 หมู่					
25	ท่านดูแลสุขภาพของเด็กเรื่องน้ำหนักและส่วนสูงให้ได้มาตรฐาน					
26	ท่านจัดทำบันทึกถึงผู้ปกครองสอบถามพฤติกรรมเด็กในขณะที่อยู่บ้านเพื่อนำมาปรับปรุงและส่งเสริมเด็กเป็นรายบุคคล					
27	ท่านประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองที่จะแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่ดีของเด็กร่วมกัน					
28	บทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน ท่านใช้คอมพิวเตอร์มาช่วยในการผลิตสื่อจัดการเรียนรู้ให้เด็ก					
29	ท่านผลิตนวัตกรรมการสอนปฐมวัย โดยใช้คอมพิวเตอร์เป็นสื่อช่วยสอน					

ข้อ	การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่	ระดับการปฏิบัติ				
		น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
30	ท่านใช้สื่อการเรียนรู้ใหม่ ๆ มาใช้ในการสร้างเสริมการเรียนรู้ให้เด็ก					
31	ท่านศึกษาโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อจัดทำสื่อการสอนให้เด็ก					
32	ท่านสร้างศูนย์การเรียนรู้เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็ก					
33	ท่านหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตเพื่อใช้สอน					
34	ท่านศึกษาและนำผลการวิจัยในชั้นเรียนมาพัฒนาการสอน					
35	การทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อให้ทราบถึงปัญหาของนักเรียน					
36	บทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร ท่านศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยอย่างละเอียดเพื่อนำมาจัดแผนการสอน					
37	ท่านได้ศึกษาหลักสูตรการศึกษาระดับปฐมวัย พ.ศ. 2546					
38	ท่านเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา					
39	ท่านได้มีส่วนร่วมในการประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา					
40	ท่านจัดหาคู่มือครูเพื่อช่วยในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของเด็ก					
41	ท่านจัดทำโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับใช้ในโรงเรียนตามมาตรฐานที่กำหนด					
42	ท่านร่วมมือกับโรงเรียนในการดำเนินการจัดทำแผนการเรียนรู้ สารที่ควรเรียนรู้ และหน่วยการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย					
43	ท่านศึกษาสาระและหน่วยการเรียนรู้เพื่อจัดกิจกรรมและประสบการณ์ให้เด็กเกิดการเรียนรู้					
44	ท่านนำสาระการเรียนรู้รายปีมาจัดทำเป็นหน่วยการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็ก					

ข้อ	การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่	ระดับการปฏิบัติ				
		น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
45	ท่านมีส่วนร่วมประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษากับโรงเรียน					
46	ท่านร่วมจัดทำแผนทั้งระยะสั้นและระยะยาวในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา					
47	ท่านได้เข้าร่วมประชุมกับฝ่ายบริหารสถานศึกษาเพื่อประเมินผลหลักสูตรสถานศึกษา					
48	ท่านจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กให้มีความสมดุลในด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา					

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	สุวรรณณี ทองคำ
วันเดือนปีเกิด	11 มิถุนายน 2510
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	127/1 ตรอกนอกเขต ถนนนนทบุรี แขวงช่องนนทรี เขตยานนาวา กรุงเทพฯ 10120
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	ผู้รับใบอนุญาต
สถานที่ทำงาน	โรงเรียนอนุบาลมลิวลย์ 127/1 ตรอกนอกเขต ถนนนนทบุรี แขวงช่องนนทรี เขตยานนาวา กรุงเทพฯ 10120
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2525	มัธยมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย
พ.ศ. 2530	ประกาศนียบัตรวิชาเลขานุการ จาก Convent of The Holy Infant Jesus (กรุงเทพฯ)
พ.ศ. 2534	ประกาศนียบัตรการบริหาร (Diploma in Management) จาก Edwards International College เมืองเพิร์ธ (Perth) ประเทศออสเตรเลีย (Australia)
พ.ศ. 2543	ศิลปศาสตรบัณฑิต (การบริหารทรัพยากรมนุษย์) จากมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
พ.ศ. 2549	ศึกษามหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ